

ΕΠ. Κ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ
ΑΠΟ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
1929

ΕΠ. Κ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΟ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ
ΑΠΟ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΣ
1929

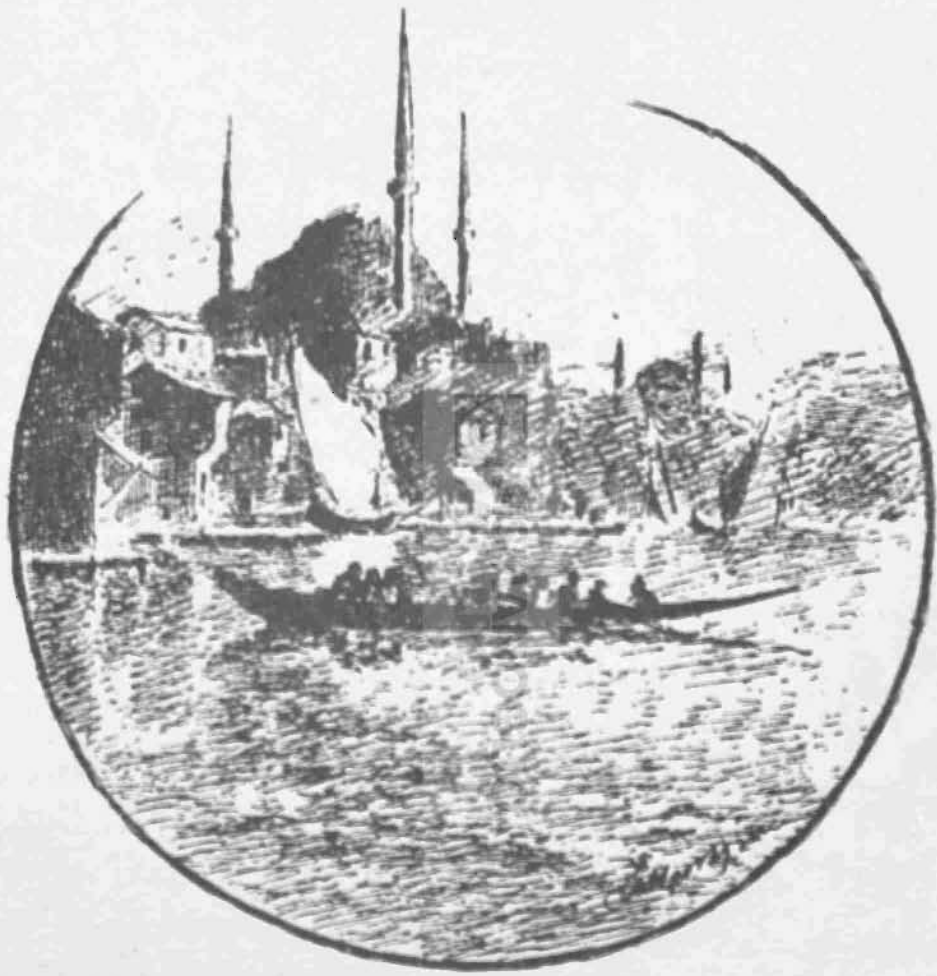
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΤΥΠΟΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ - Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ -
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΑΥΚΟΥΡΓΟΥ 8
4718

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΑΝΟΓΛΙΟ

Π Ι Ν Α Ξ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

	σελίς
Είσαγωγή	9
I. Οί Άραβες και ὁ Προφήτης	13
II. Οί Τουρκοί	18
III. Γενίτσαροι	22
IV. Οί πρώτοι αἰῶνες τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους	26
V. Μωάμεθ Β' ὁ Κατακτητής	37
VI. Πατριαρχεῖον και προνόμια τοῦ Ἑλληνισμοῦ	41
VII. Τὸ τέλος τοῦ Μωάμεθ Β' και οἱ διάδοχοι αὐτοῦ	52
VIII. Σουλεῖμάν ὁ Μεγαλοπρεπής	57
IX. Οἱ Φαναριῶται	70
X. Αἰῶνες τουρκικῆς παρακμῆς	83
XI. Βιαιά διάλυσις τῶν Σωμάτων τῶν Γενιτσάρων	91
XII. Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21	93
XIII. Ἡ Τουρκία τοῦ 19ου αἰῶνος	96
XIV. Οἱ Νεότουρκοί και ὁ Βαλκανικὸς Πόλεμος	107
XV. Εὐρωπαϊκὸς Πόλεμος - Μικρασιατικὸς Ἄγὼν - Συνθήκη Λωζάννης	111
XVI. Ἡ σύγχρονος Τουρκία και αἱ μεταρρυθμίσεις τοῦ Μ. Κεμάλ	120

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΡΜΗΝΕΥΜΑΤΩΝ

Εικόνες διὰ τὴν «Παλαιὰν καὶ Συγχρόνον Τουρκίαν» τοῦ Ζωγράφου κ. Σ. Προσαλέντη.

ΕΙΣΜΑΝΟΣΕΛΙΟ
MEGARO

Π Ι Ν Α Ξ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ

	σελις
I. Χάρτης τῆς Ἀνατολῆς ὅτε ἐνεφανίσθησαν οἱ Τοῦρκοι (τέλος τοῦ 13ου αἰῶνος)	19
II. Χάρτης τῆς Ἀνατολῆς τὸ ἔτος 1453	33
III. Ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία περὶ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος	61
IV. Χάρτης τῶν τουρκικῶν ἐδαφῶν τῶν προσαρτηθέντων εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα	87
V. Χάρτης τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου μετὰ τὴν Συνθήκην τοῦ Βερολίνου. (1878)	104
VI. Χάρτης τῆς Τουρκίας μετὰ τὴν Συνθήκην τῆς Λωζάννης.	121

Οἱ δημοσιευόμενοι χάρται συνετάχθησαν ἐπὶ τῇ βάσει ἱστορικῶν
στοιχείων καὶ τῇ βοήθειά τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Γεωγραφικοῦ Ἐπιπέδου
Vidal - Lablache.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μέχρι πρό τινος, ἀπὸ ἀπόψεως γενικωτέρων ἐντυπώσεων, ἡ Τουρκικὴ Ἱστορία ἐπαρουσίαζε δύο διακεκριμένας ἐποχάς:

Κατὰ τὴν πρώτην ὁ Ἰσλαμισμὸς τῆς Ἀνατολῆς κεντριζόμενος ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν εἶχεν ἀχθῆ νικηφόρος εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀφρικὴν. Καὶ ὁ «Μέγας Τοῦρκος» ὁ τρόμος τῆς Δύσεως, ἀνασιτάτωνε τὴν Εὐρώπην ὀλόκληρον μὲ τὰς πολεμικὰς του νίκας.

Ἄλλ' ὁ ἴδιος Τοῦρκος ὁ ὁποῖος διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἐπιτυχιῶν εἶχεν ἐγκαθιδρῦσει ἐπὶ τριῶν Ἡπείρων τὴν ἀπέραντον αὐτοκρατορίαν του, δὲν διέθετε στοιχεῖα ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως τοιαῦτα ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ συγκροτηθῆ εἰς κράτος πολιτικῶς βιώσιμον καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὰς ἀχανεῖς κτήσεις του.

Ὑπὸ τὴν πίεσιν δὲ τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν σκοτεινῶν παραδόσεων, ἀναχρονιστικῶν πεποιθήσεων καὶ καταστρεπτικῶν ἰδεῶν, μὲ τὸν φανατισμὸν τοῦ θεοκρατικοῦ πνεύματος, ἡ ἰσχυρὰ αὐτοκρατορία τοῦ 16^{ου} καὶ 17^{ου} αἰῶνος περιέπεσεν εἰς τὸν «ἐτοιμοθάνατον ἀσθενῆ» τῶν μετέπειτα χρόνων. «*Ἐκτιτε τὴν δρᾶσιν ἀντικαθιστᾶ τὸ ψυχορράγημα καὶ τὴν ἔνδοξον θύελλαν τοῦ «Μεγάλου Τούρκου» ἢ ἐπιθανάτιος φιλολογία τοῦ Πιερ Λοτι καὶ τοῦ Κλωντ Φαρρέρ*».

Ἄλλ' εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιόδους τῆς Τουρκικῆς Ἱστο-

ρίας, προστίθεται ἤδη καὶ τρίτη τὴν ὁποίαν ἐνεκαινίασεν ὁ Μ. Κεμάλ.

Μακρὰν τῆς καταστρεπτικῆς ἐπιδράσεως τοῦ μοναρχισμοῦ, ἀδιάφορος πρὸς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις ὀλοκλήρων αἰῶνων, ὁ διευθύνων σήμερον τὰς τύχας τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ Τουρκία, τὴν ὁποίαν οἱ Σύμμαχοι ὀλίγον πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολέμου ἐκάλουν ἐν διακοινώσει των «ξένην πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν» θὰ δυνηθῇ ὑπὸ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῆς Δημοκρατίας, ν' ἀποβῇ εἰς τὸ μέλλον παράγων εἰρήνης, προόδου καὶ εὐημερίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, σκοπιωρὸς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ πρὸς τὴν Ἀσίαν.

Βεβαίως αἱ προσπάθειαι τοῦ Μ. Κεμάλ ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελούμενον κοσμοϊστορικὸν πείραμα, τὸ ὁποῖον σήμερον ἀρχίζει νὰ προκαλῇ τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης, δὲν ἔδωκεν εἰσέτι τὰ ἀποτελέσματά του καὶ ἡ Ἱστορία δὲν εἶπε τὴν τελευταίαν τῆς λέξιν.

Τὸ μέλλον ὅθεν μᾶς ἐπιφυλάσσει ἴσως ἐκπλήξεις, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε ἡ Τουρκία δὲν ἔπαυσε νὰ θεωρῆται ἀνέκαθεν ὡς ἡ γῶρα τῶν πλέον περιέργων ἐκπλήξεων.

Καὶ ἤδη ὁ χρόνος μόνον ἀπομένει πλέον ν' ἀποδείξῃ ἐὰν ἡ μεγάλη δύναμις τῆς Δημοκρατίας θὰ ἔχῃ καὶ ἐπὶ τῶν Τούρκων τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Μάϊος 1929

ΕΠ. Κ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΛΑΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΚΙΑ

 SISMANOGLIO
MEGARO

I

ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ

Εύρισκόμεθα εἰς τὸ τέλος τοῦ 6ου μ. Χ. αἰῶνος. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς, εἰς τὰ ἀνατολικά καὶ τὰ νότια τῆς Συρίας, ἕνας σημαντικὸς λαὸς, εἰδωλολάτρης, σημιτικῆς καταγωγῆς, συνδυάζων ἐν ταυτῷ τὴν φρικαλέαν ἐκείνην σοβαρότητα τῶν Ἑβραίων μὲ ἐξαιρετικὴν χάριν καὶ περισσὴν μεγαλοπρέπειαν, ζῆ βίον νομαδικὸν ἀσχολούμενος εἰς πρωτογόνους πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς ὠραίους ποιητικοὺς ἀγῶνας.

Ἡ χώρα του εἶναι κατάλληλος διὰ τοιαύτην φυλὴν: Ὑψηλὰ ἀπόκρημνα βουνά, ἀχανεῖς τρομακτικαὶ ἔρημοι διακοπτόμεναι ἀπὸ καταπρασίνους ὀάσεις, θαλεροὶ θάμνοι ποὺ διαχέουν μεθυστικὰ ἀρώματα, ἀμφιλαφεῖς φοίνικες καὶ λίβανοι ποὺ κοσμοῦσι γραφικὰ τοπεῖα καὶ ἔπειτα τὸ μάτι χάνεται εἰς τοὺς ἀτέρμονας ὀρίζοντας τῆς ἄμμου βυθισμένους εἰς τὸ μυστήριον τῆς σιγῆς καὶ οἱ ὅποιοι χωρίζουσι τοὺς κατφκημένους ἀπὸ τοὺς ἀκατοικήτους τόπους.

Ἐκεῖ ἐζοῦσαν οἱ εἰδωλολάτραι Ἄραβες τῆς ἐποχῆς ἐκεί-

νης, λαὸς ὑπερήφανος, εὐγενής, προικισμένος μὲ ἄγρια ἰσχυρὰ συναισθήματα, ἔχων περίεργα ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ ἀκόμη περιεργότερους νόμους.

Ὁ ἄγριος Βεδουῖνος καλεῖ τὸν ξένον εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καλεῖ δὲ τοῦτον ὡς ἔχοντα δικαιώματα ἐπὶ πάντων τῶν ἰδικῶν του ἀντικειμένων. Δὲν διστάζει νὰ θυσιάσῃ πρὸς χάριν τοῦ ξένου τὸν ἱερόν του ἵππον καὶ νὰ παρέξῃ πλήρη φιλοξενίαν τριῶν ἡμερῶν, ἣν ἄλλως τε τοῦ ἐπιτάσσει ὁ ἱερός του νόμος. Κατόπιν ὁ ξένος ἀναχωρεῖ· ὁ Βεδουῖνος τὸν συνοδεύει ἀπερχόμενον καὶ ὅταν ἀπομακρυνθῶσιν ὀλίγον τότε συμφώνως πρὸς ἓνα ἄλλον νόμον, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ ἐξίσου ἱερόν ὡς καὶ τὸν πρῶτον τῆς φιλοξενείας, φονεύει τὸν ξένον—ἐὰν βεβαίως δυνηθῇ νὰ τὸ πράξῃ—ὀλίγα βήματα μακρὰν τῆς σκηνῆς του.

Εἰς τὴν φυλὴν αὐτὴν τῶν Ἀράβων ἀνῆκε καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μουσουλμανικῆς Θρησκείας, ὁ Προφήτης τοῦ Ἰσλάμ.

Ὁ Μωάμεθ κατήγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τῶν Κορεῖσιτῶν καὶ ἐγεννήθη τὸ 570 μ. Χ.

Ἡ ζωὴ τοῦ Μωάμεθ ἐπὶ πολλὰ ἔτη δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἐξαιρετικόν. Ἀπλοῦς χωρικός, ποιμὴν ἄξεστος, ἔζησε τὰ πρῶτα του ἔτη πλησίον τοῦ πάππου του, μείνας ὀρφανὸς γονέων ἀπὸ ἡλικίας ἑξ ἐτῶν. Κατόπιν ἡ τύχη ἀρχίζει νὰ τοῦ προσμειδιᾷ νεώτατος—δὲν εἶναι ἀκόμη εἴκοσι πέντε ἐτῶν—νυμφεύεται τὴν πλουσιωτάτην ὑπερήλικον χήραν Καντιζάχ, μαζὺ μὲ τὴν ὁποίαν περνᾷ ἐπὶ πολλὰ ἔτη βίον φιλησύχου οἰκογενειάρχου.

Ὁ Μωάμεθ ἔχει ὑπερβῆ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ὅταν παρουσιάζεται διδάσκαλος καὶ κατηχητὴς μονοθεϊστικῶν θεωριῶν, ὅταν προσπαθῇ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ πολυθεϊστὰς Ἀραβας τὴν λατρείαν ἑνὸς μόνου Θεοῦ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ, αἱ νέαι θεωρίαι αὐτοῦ δὲν εὐρίσκουσι εὐήκοα ὦτα ἐν ἀρχῇ καὶ μετὰ τριετίαν διδασκαλίας οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ μόλις ἀνέρχονται εἰς δέκα τρεῖς.

Ἄλλ' ὅταν οἱ προσήλυτοι τῆς νέας θρησκείας ἀρχίζουσι νὰ πληθύνωνται σημαντικῶς, ὅταν αἱ νέαι ιδέαι γίνωνται τὸ θέμα συζητήσεων εἰς τὰς σκηνὰς τῶν Βεδουίνων, τότε οἱ εἰδωλολάτραι ἄρχοντες τῆς ἀκμαζούσης Μέκκας παρατηροῦσι μετὰ δέους τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἀνατρεπτικῶν θεωριῶν τοῦ νέου προφήτου. Ἡ ἐθνικὴ Μέκκα, ἡ πόλις τῶν εἰδώλων καὶ τῶν ποικίλων θεοτήτων καταδιώκει τὸν Μωάμεθ ὅστις ἀναγκάζεται τὸ 622 μ. Χ. διὰ νὰ σωθῆ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Μέδιναν⁽¹⁾.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ Μωάμεθ ἀλλάζει σύστημα διαδόσεως τῆς θρησκείας του, ἀντὶ τῆς πειθοῦς μεταχειρίζεται τὸ ξίφος καὶ ἐπιτυγχάνει πολὺ περισσότερα.

Ἐπακολουθοῦσι μακροὶ καὶ αἱματηροὶ ἀγῶνες μετὰ Μεδίνας καὶ Μέκκας καὶ νικητὴς ὁ Μωάμεθ ἀναγκάζει τοὺς ἄρχοντας τῆς Μέκκας τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον νὰ προσχωρήσωσιν εἰς αὐτόν. Κατόπιν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καθυποτάσει ὀλόκληρον τὴν Ἀραβίαν καὶ γίνεται πνευματικὸς καὶ κοσμικὸς κυρίαρχος τῶν Ἀράβων.

Εἰς διάστημα ὀλίγων δεκαετηρίδων τὸ πέμπτον τοῦ τότε Κόσμου, ἀσπάζεται τὴν νέαν θρησκείαν καὶ 300 ἑκατομύρια πιστῶν προσεύχονται μετὰ κατανύξεως εἰς τὸν Ἀλλάχ

Ὁ Μωάμεθ δὲν περιλαμβάνεται ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς μεγάλους ἐκείνους μύστας τοὺς θεμελιωτὰς θρησκειῶν καὶ ἰδρυτὰς φιλοσοφικῶν συστημάτων· ὑπῆρξε κυρίως ἀπλοῦς μεταφραστὴς ἰδεῶν τινῶν καὶ διατάξεων τῆς Χριστιανικῆς καὶ Ἰσραηλιτικῆς Θρησκείας. Τὸ μόνον ταξείδιον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐπιχειρήσει νέος ἀκόμη, ἦτο εἰς Συρίαν δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ὅπου ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν συνάψας στενὰς φιλικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ Νεστοριανοῦ μοναχοῦ Σεργίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ ἐδιδάχθη τὰ περισσότερα ἐξ ἐκείνων ἅτινα κατόπιν ἐπαρουσίασεν ὡς ἀποκυήματα προφητικῆς φαντασίας.

Ὁ γνωστὸς Γάλλος συγγραφεὺς Ed. Schuré εἰς τὸ βιβλίον

(1) Ἔτος Φυγῆς. Ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου χρονολογεῖται τὸ μουσουλμανικὸν ἡμερολόγιον.

αὐτοῦ «Les grands initiés» εἰς τὸ ὁποῖον ἐξετάζει τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ τὰς θρησκείας αἱ ὁποῖαι ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, ἀπαξιοῖ καὶ ν' ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ. Δυνάμεθα μᾶλλον νὰ συγκαταλέξωμεν τὸν Μωάμεθ μεταξὺ τῶν ἡμιπαραφρόνων ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων γράφει ὁ Γάλλος ἱστορικὸς Lebon, ὅτι ἐμφανίζονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ διακόψωσι τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἱστορίας.

Τὸ Κοράνιον ἄλλως τε τῶν μουσουλμάνων δὲν εἶναι σύγγραμμα φιλοσοφικῆς τινος ἀξίας, ἀλλὰ βιβλίον περιέχον ἀπλᾶ πράγματα καὶ ἐν πολλοῖς ἀνιαρόν, συγκεχυμένον, συνονθύλευμα ἀκατεργάστων ἐννοιῶν, πεδίον ἀκαλλιέργητον ἀπεραντολογιῶν, χωρὶς κανένα πολλακίς εἰρμόν ἰδεῶν. Ἐγράφη δὲ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Μωάμεθ ὅστις ἦτο ἀγράμματος, ἀλλ' ὑπὸ φίλων καὶ μαθητῶν ἐκείνου καὶ συνεργάφη πολὺ ἀργότερον ὑπὸ τῶν Ἀράβων οἵτινες καὶ τὸ ἐπαρουσίασαν πρῶτοι.

Ἐν τούτοις παρὰ τ' ἀνωτέρω τὸ Κοράνιον ἦτο πολὺ περισσότερο καταληπτὸν εἰς τοὺς ἀμορφώτους λαοὺς τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, ἀπὸ τὰς φιλοσοφικὰς βίβλους τῆς Ἰουδαϊκῆς ἢ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ὁ δὲ Παράδεισος τοῦ Μωάμεθ δὲν εἶναι οἱ ἄϋλοι κόσμοι τοῦ Εὐαγγελίου ἀλλὰ λειμῶνες χλοεροὶ μέσα εἰς τοὺς ὁποίους οἱ πιστοὶ θ' ἀναπαύονται ἀπολαμβάνοντες τῶν ὠραιότερων ὑλικῶν ἀπολαύσεων. Εἰς τοὺς παραδείσους αὐτοὺς ὠραῖοι νεανίαὶ καὶ αἰθήρια παρθένοι θὰ ἐξυπηρετῶσι τοὺς εὐτυχεῖς ἐκείνους πιστοὺς τοῦ Κορανίου.....

Ὡς ἄνθρωπος ὁ Μωάμεθ ὑπῆρξε ματαιόδοξος, ἐγωϊστῆς, τυραννικός, πανοῦργος, ἐκμεταλλευτῆς περιστάσεων καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἐκδοτος καὶ φιλήδονος.

Ὁ ἄξεστος ποιμὴν τῶν πρώτων ἐτῶν, ὁ περιορισμένος νεανίας τῶν κατόπιν χρόνων, ὁ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀφωσιωμένος σύζυγος, ἀποβαίνει μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης του συζύγου Καντιζὰχ ὑπερβολικὰ ἐπιρρεπῆς εἰς τὰς γυναῖκας. Παρῆλιξ πλέον νυμφεύεται δύο νεαρωτάτας συζύγους, δια-

τηρῶν συγχρόνως πλείστας ὄσας παλλακίδας. Οἰκογενειακαὶ σκηναὶ δημιουργοῦνται καθημερινῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Προφήτου καὶ στάσις ἀκόμη σημειοῦται εἰς τὸ χαρέμι αὐτοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς του εὐνοίας πρὸς ἀναιδῆ Αἰγυπτίαν παλλακίδα.

Ἄδιαφόρως ὁμως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰδρυτοῦ της, ἀδιαφόρως ἀκόμη πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν της ἀξίαν, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ Μουσουλμανικὴ Θρησκεία κατώρθωσε νὰ φανατίσῃ τοὺς προσηλύτους αὐτῆς, κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς δύο σπουδαίους αὐτοὺς παράγοντας ὀφείλονται αἱ μεγάλαι ἐπιτυχίαι τῶν Ἀράβων καὶ κατοπιν τῶν Τούρκων.

Πίστις καὶ φανατισμὸς εἶναι ἐκεῖνα ἄτινα ὀδηγοῦσι τὸν Ἰσλαμισμὸν εἰς διάστημα 125 ἐτῶν νικητὴν ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τῆς Ἰσπανίας, ἀπὸ τῶν συνόρων τῆς Κίνας μέχρι τῆς Ἄνω Αἰγύπτου.

Ὁ διεφθαρμένος Χριστιανισμὸς τοῦ 7ου αἰῶνος καὶ αἱ παρακμάζουσαι παραδόσεις ζωροαστρικῶν μαγειῶν, ὑποβοηθοῦσι τὸ ἔργον τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ Μουσουλμανισμὸς ἀποτελεῖ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν ζωτικωτέραν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν τάξιν πραγμάτων καὶ τὸ ἀραβικὸν πνεῦμα κεντριζόμενον ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας του, φθάνει μετ' ὀλίγον εἰς αἴγλην τὴν ὁποίαν μόνον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα εἶχεν ὑπερβῆ.

Καὶ οἱ Ἀραβες γίνονται τότε ἐστία ἐνὸς νέου πολιτισμοῦ τοῦ ὁποίου ἔχνη ἀκόμη διασώζονται μέχρι σήμερον.

II

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

Οί Τουρκοί οὔτε φυλετικὴν οὔτε ἐθνολογικὴν συγγένειαν ἔχουσι μὲ τοὺς Ἄραβας. Ἐδέχθησαν μόνον τὴν Μουσουλμανικὴν Θρησκείαν ἐξ ἐκείνων. Φυλὴ νομαδική, οὐραλοαλταϊκή, συνεπήγησαν περὶ τὰ ὑψίπεδα τῆς Φρυγίας εἰς κοινωνίαν νομάδων λαῶν περὶ τὸ τέλος τοῦ 13^{ου} αἰῶνος μ. Χ. ἐπὶ Ὀσμὰν υἱοῦ Ἐρτορογούλ.

Ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς Φρυγίας τὰ ὑψίπεδα ὠρμήθησαν οἱ πρῶτοι τουρκοὶ μαχηταὶ—ίππεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκνιζῆ καλούμενοι—ὀπλισμένοι μὲ δόρατα μὲ τόξα καὶ μὲ πελέκεις, διὰ νὰ κατακλύσωσι τὴν Μ. Ἀσίαν, νὰ χωρήσωσι κατόπιν διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, νὰ ἐπεκταθῶσι μέχρι Βιέννης καὶ ἐκεῖθεν ταύτης καὶ νὰ ἐγκαθιδρῦσωσι τέλος ἐπὶ τριῶν Ἠπείρων μίαν ἀπέραντον, κραταιὰν ἀλλ' ἀπολίτιστον αὐτοκρατορίαν.

Βάσις πάσης νομοθεσίας τῶν Τούρκων, θρησκευτικῆς, πολιτικῆς, δικαστικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἦτο τὸ Κοράνιον, ὁ ἱερός νόμος τῶν μουσουλμάνων.

Κλίμαξ 1: 20000000

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ
ΟΤΕ ΕΝΕΦΑΝΙΣΘΗΣΑΝ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ
(Τέλος τοῦ 10ου αἰῶνος μ. Χ)

(Β. Δ. τοῦ Δορυλαίου ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτίς αὐτῶν)

SISMANOGGIO
MEGARON

Ἐκπαίδευσις καὶ δικαιοσύνη εἶναι παραδεδομένοι εἰς χεῖρας τῶν θρησκευτικῶν λειτουργῶν, ὁ δὲ ἱερὸς νόμος κελεύει ἀείποτε τὴν πρὸς πόλεμον παρασκευὴν τῶν πιστῶν αὐτοῦ : « Ὑπὸ τὰ ξίφη ὑμῶν, γράφει τὸ Κοράνιον εὐρίσκεται ὁ Παράδεισος », καὶ περαιτέρω ὅτι « ἡ εἰρήνη εἶναι μόνον ἀνακωχή ».

« Μία ἡμέρα ἐν πολέμῳ εἶναι ὑπερτέρα νηστείας ἑνὸς μηνός ».

« Καθῆκον ὑποχρεωτικὸν ὁ κατὰ τῶν ἀπίστων πόλεμος ».

« Πᾶν ὅτι ἐν πολέμῳ καταλαμβάνεται πρέπει νὰ διανέμεται εἰς τὸν στρατόν ».

Καὶ πλεῖσται ἄλλαι παρομοίου περιεχομένου θρησκευτικαὶ ῥήσεις, αἵτινες κατὰ φυσικὴν συνέπειαν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐξήσκησαν ἐπὶ τῶν ἀμορφώτων καὶ πρωτογόνων ἐκείνων τούρκων μαχητῶν.

Κατανίκησις τῶν ἀπίστων διὰ τῆς βίας ἦτο ἡ ἀρχὴ τοῦ Μωάμεθ καὶ τὸ ξίφος παρὰ τὸ Κοράνιον ὑπῆρξε τὸ σύμβολον αὐτοῦ.

Μὲ ἐφόδια τὴν πίστιν καὶ τὸν φανατισμόν, μὲ φυσικὸν προτέρημα τὴν πολεμικότητα καὶ ἀλκὴν ἑνὸς πρωτογόνου λαοῦ, ὁ Τοῦρκος κατὰ τὸ διάστημα τῶν πρώτων αἰώνων τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, κατορθώνει νὰ ὀδηγήσῃ νικηφόρους τὰς σημαίας του ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀφρικὴν.

Τὸ Βυζάντιον, σκοπιωρὸς τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν, προπύργιον τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν, κατορθώνει ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν εἰς Εὐρώπην εἰσβολὴν τῶν τουρκικῶν σιφῶν. Ἀγωνίζεται ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα μέχρις ὅτου παρημελημένον καὶ ἀβοήθητον ἀπὸ τὴν Δύσιν, ἐξηντλημένον ἀπὸ ἐσωτερικὰς διαιρέσεις, σκελετὸς πλέον, θάπτεται ὑπὸ τὰ ἐρείπια τὰ ὅποια εἶχον ἐπισωρεύσει οἱ πολυετεῖς του ἀγῶνες.

Αί άγριαι έξ ίπλέων όρδαι τας όποιας έπαρουσίασεν ό τουρκικός στρατός απέκτησαν σὺν τῷ χρόνῳ στρατιωτικήν τινα όργάνωσιν.

Ἡ Τουρκία κατά τούς πρώτους χρόνους τῆς έμφανίσεώς της καταρτίζει τόν στρατόν της έξ τιμαριωτικῶν στρατευμάτων. Οί κατά τόπους δηλαδή τιμαριοῦχοι απέστελλον εις τόν σουλτάνον άριθμόν τινα ίπλέων. Τό ίπλικόν τουτο, του όποιου ή δύναμις ανήλθε τόν 16ον αιώνα εις 150 χιλιάδας περίπου, άπήρτιζε τήν κυρίαν πολεμικήν δύναμιν του όθωμανικού στρατου, του όποιου τήν άνωτάτην διοίκησιν ειχον οί δύο Μπεϋλέρμπεϋ (Πριγκηπες τῶν Πριγκήπων) τῆς Ρούμελης και τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Εύρώπης δηλαδή και τῆς Ἀσίας.

Ἀπό τούς πρώτους δμως χρόνους τῆς ιδρύσεως του Τουρκικού Κράτους, έκρίθη άναγκαϊον νά σχηματίσωσι περι τόν μονάρχην μισθοφορικά στρατεύματα άφωσιωμένα εις αὐτόν ίνα τόν προστατεύωσιν άπό τς συνωμοσίας, άνατροπας και έπαναστάσεις με τας όποιας διαρκῶς ήπειλειτο.

Ὅπως ἄλλως τε συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς ἀπολυταρχίας καὶ τὰ πολιτεύματα ἐκεῖνα εἰς τὰ ὅποια οἱ κυβερνῆται δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ λαοῦ ὥστε νὰ εὐρίσκωνται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ, καὶ τὰ ὅποια διὰ νὰ συγκρατηθῶσιν ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ σχηματίσωσι περὶ ἑαυτὰ ἀνθρώπινον τεῖχος μισθοφόρων διὰ νὰ τὰ προστατεύῃ κυρίως ἀπὸ τὰ ἐξ οἰκείων προερχόμενα βέλη, οὕτω καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν οἱ πρῶτοι σουλτᾶνοι σπεύδουσι νὰ περιβληθῶσι μὲ τὰ περίφημα σώματα τῶν Γενιτσάρων καὶ Σπαχήδων.

Οἱ Γενίτσαροι (Γενῆ—τσερί=νέον στράτευμα) ἰδρύθησαν τὸ πρῶτον ἐπὶ Ὁρχάν τοῦ *Αναμορφωτοῦ* τὸ 1330 μ. Χ. Διεδραμάτισαν ἀναμφιβόλως τὸ σπουδαιότερον μέρος εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ Τουρκικοῦ Ἔθνους.

Σκληρὰ στρατιωτικὴ πειθαρχία, ἐγκράτεια ὑποδειγματικὴ, ἀγόγγυστος καὶ μέχρι ταπεινότητος ἐξικνουμένη ὑποταγὴ εἰς τοὺς ἀνωτέρους, τυφλὸς φανατισμὸς εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, περιφρόνησις πρὸς τὸν θάνατον ἦσαν αἱ κύριαι ιδιότητες αἵτινες ἐχαρακτήριζον τὰ σώματα τῶν Γενιτσάρων.

Ἀναφέρεται ὅτι πολλάκις διήρχοντο ὀλοκλήρους νύκτας ἀκίνητοι ἐντὸς θαλάμου ἐπιμήκους ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἀνωτέρου τινὸς ὅστις οὐδένα ἄφινε νὰ κινηθῇ. Τιμωρούμενοι ὥφειλον ἀμέσως μετὰ τὴν ἔκτισιν τῆς ποινῆς τῶν νὰ ἀσπασθῶσι τὴν χεῖρα τοῦ ἐπιβαλόντος τὴν ποινήν.

Οἱ Γενίτσαροι ἐν ἀρχῇ ἐλαμβάνοντο ἐκ τουρκοπαίδων κατασσομένων ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὸ στρατιωτικὸν σχολεῖον αὐτῶν, ἐπίσης δὲ καὶ ἐκ χριστιανοπαίδων ἀρπαζομένων εἴτε ἐξ ὑπηκόων εἴτε ἐκ πολεμίων. Οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτῶν κατὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας προήρχοντο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀρνησιθρήσκων χριστιανῶν.

Ἀργότερον ἐπὶ Σελῆμ τοῦ Α' τὰ σώματα τῶν Γενιτσάρων ἀπαρτίζονται ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ χριστιανόπαιδας βία ἀποσπωμένους καὶ εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς αὐτῶν. Ἐκάστη πόλις προσέφερεν ἐν ἀρχῇ τὸ πέμπτον τῶν χριστια-

νοπαίδων ηλικίας 6—7 ἐτῶν, κατόπιν δὲ καὶ τοιούτους μεγαλειτέρας ἀκόμη ηλικίας.

Ἐκτὸς τῶν Γενιτσάρων ὑπῆρχαν καὶ οἱ Σπαχήδες οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐκλεκτοὶ ἔφιπποι μισθοφόροι ἀνερχόμενοι κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς 2500, βραδύτερον δὲ εἰς 16000. Ἴππευον εὐγενεῖς συρίους Ἴππους, ἐνεδύοντο λαμπρὰς μεταξωτὰς στολὰς καὶ ἦσαν ὠπλισμένοι μὲ τόξα πεποικιλμένα μὲ ὠραίας διακοσμήσεις καὶ τὰ ὅποια ἔβαλλον ἐπίχρυσα βέλη σπανίως ἀστοχοῦντα τοῦ σκοποῦ των. Ἀπετέλουν οὗτοι τὴν τιμητικὴν φρουρὰν τοῦ σουλτάνου παραπλησίαν πρὸς τὰς αὐτοκρατορικὰς φρουρὰς τῶν Εὐρωπαϊκῶν Αὐλῶν.

Αἱ στολαὶ τῶν Γενιτσάρων ἀπλούστεραι καὶ ὀλιγώτερον ἐπιδεικτικαὶ ἀπὸ τὰς στολὰς τῶν Σπαχίδων ὑπῆρξαν πολυποίκιλαι εἰς χρωματισμοὺς καὶ σχήματα. Μακρὺς χρωματιστὸς μανδύας, ὑψηλὸν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, πλατεῖα καὶ κοντὴ περισκελὶς μετὰ σπάθης ἢ πελέκεως εἰς τὴν ζώνην, ἦσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῶν⁽¹⁾.

Οἱ Γενίτσαροι ἔπαιξαν τὸν σπουδαιότερον ρόλον εἰς τοὺς μακροχρονίους τουρκικοὺς πολέμους. Προερχόμενοι ἀπὸ χριστιανόπαιδας εἶχον πλεῖστα ὅσα προτερήματα τὰ ὅποια ἔλειπον ἀπὸ τοὺς τούρκους στρατιώτας, εἶχον δ' ἐπὶ πλεόν τὴν πίστιν καὶ τὸν φανατισμὸν τοῦ μουσουλμάνου.

Ὁ Χριστιανισμὸς ἐπέπρωτο οὕτω νὰ καταπολεμηθῇ ὑπὸ τῶν ἰδίων του τέκνων καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ὑποστῇ τὸν βαρύτερον φόρον ἐξ ὅσων ὑπέστη ποτὲ λαός.

Τὸ παιδομάζωμα — ὁ φόρος αὐτὸς τοῦ αἵματος — ἐπεβάλλετο κυρίως εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀλβανίας. Αἱ συνέπειαι αὐτοῦ ἐγένοντο ἀκόμη βαρύτεραι λόγῳ τῶν καταχρήσεων τῶν ἐπεφορτισμένων τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ὑπαλλήλων, οἵτινες ἤρπαζον πολὺ περισσότερα παιδιά τῶν κεκανονισμένων ἢ τῶν ἀναγκαιούντων διὰ τὸν τουρκικὸν στρατόν.

(1) Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῶν Γενιτσάρων ὑπάρχει πλήρης συλλογὴ στολῶν Γενιτσάρων κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς.

Ἐκ τούτων τὰ περισσεύοντα ἂν μὲν ἦσαν πτωχὰ τὰ ἐξεποίου-
ν ὡς σκλάβους, ἂν δὲ ἦσαν εὖπορα τὰ ἐπέστρεφόν εἰς τοὺς
γονεῖς των ἔναντι μεγάλου χρηματικοῦ ποσοῦ.

Τοιαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ δυστυχία τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων μητέ-
ρων ὥστε πολλάκις ἠϋχοντο αὐται ν' ἀποθάνωσι τὰ τέκνα
των διὰ ν' ἀποφύγωσι τὸ παιδομαζώμα, ἄλλαι δὲ πάλιν τὰ
παρεμόρφωνον εἰς μικρὰν ἡλικίαν ἵνα τὰ καταστήσωσιν ἀνί-
κανα διὰ τὰ τάγματα τῶν Γενιτσάρων.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ὑπέστη πληγὴν δεινὴν ἐξ αἰτίας τοῦ παι-
δομαζώματος. Εἰς ἓν καὶ ἡμισυ ἑκατομμύριον ὑπολογίζουσι
τοὺς ἀρπαγέντας ἑλληνόπαιδας κατὰ τὸ διάστημα τῶν 312
ἐτῶν καθ' ἃ διήρκεσεν ἡ φρικώδης ἐκείνη στρατολογία.

Ἐὰν δὲ ὑπολογίσωμεν ὅτι ἕκαστον ἀπὸ τὰ ὑγιῆ καὶ εὖρω-
στα αὐτὰ παιδιά θὰ ἦτο τὴν ἐπαύριον ὁ πατὴρ ἑλληνικῆς οἰ-
κογενείας, θὰ ἀχθῶμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς
ἔχασεν ἐκ τοῦ παιδομαζώματος μόνον ὑπὲρ τὰ ἕξ ἑκατομύ-
ρια ἑλληνικῶν ψυχῶν (1).

«Φρικτὴ ἀφαίμαξις! Ἡ μεγαλυτέρα ἴσως ἀπὸ ὅσας ὑπέστη ὁ
Ἑλληνισμὸς ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν».

(1) N. Moschopoulos «Les Turcs jugés par leur Histoire».

IV

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μὲ τὰ τιμαριωτικὰ στρατεύματα, τοὺς Γενιτσάρους καὶ τοὺς Σπαχήδες, οἱ σουλτᾶνοι ἐπιχειροῦσι τὰς πρώτας αὐτῶν ἐκστρατείας.

Ἀπὸ τοῦ 1326 ὁ Ὁρχάν υἱὸς τοῦ Ὄσμάν τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους καταλαμβάνει τὴν Προύσσαν ἣν καθιστᾷ πρωτεύουσάν του. Τὸν ἀδελφόν του Ἀλλαεδδὶν προσλαμβάνει ὡς σύμβουλον διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ οὕτω ἐμφανίζεται τὸ πρῶτον τὸ ἀξίωμα τοῦ βεζύρου εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Καίτοι δὲ ἀδελφὸς τοῦ δυνάστου ὁ πρῶτος αὐτὸς βεζύρης δὲν ἔλαβε τὴν ἀπεριόριστον ἐκείνην ἐξουσίαν τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν οἱ βραδύτερον γεγόμενοι μ. βεζύροι καὶ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι προήρχοντο ἐξ ἀρνησιθρήσκων χριστιανῶν.

Ὁ Ὁρχάν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς θεμελιωτὴς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ὁ βεζύρης αὐτοῦ Ἀλλαεδδὶν συνέταξε πληθὺν νόμων καὶ θεμελιωδῶν διατάξεων, ἔκοψε τὰ πρῶτα νομίσματα φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Ὁρχάν, ἀντὶ τῶν κυκλοφορούντων μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νομισμάτων τῶν Σελτζουκιδῶν Σουλ-

τάνων. Ἐκανόνισε τὰ τοῦ ἰματισμοῦ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὥστε νὰ διακρίνονται οἱ Ὀσμανίδαὶ ἀπὸ τοὺς Σελτζουκίδας καὶ τοὺς Χριστιανούς. Ἀσχοληθεῖς δὲ μὲ τὴν συγκρότησιν μονίμου στρατοῦ ἴδρυσε καὶ τὰ γνωστὰ σώματα τῶν Γενιτσάρων.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ Ὀρχάν ὑπῆρξεν εὐρύτατον. Ἐπεξήτησεν οὗτος τὸν βία ἢ οἰκεία βουλήσει ἐξισλαμισμὸν τῶν κατοίκων τῶν καταλαμβανομένων, παρ' αὐτοῦ χωρῶν καὶ ἐπέτυχεν ὥστε φυλαὶ ποικίλαι, διαφέρουσαι οὐσιωδῶς ἀλλήλων κατὰ τὴν καταγωγὴν, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, νὰ συμπυχθῶσι περὶ τὸν νέον κράτος μὲ μόνον συνεκτικὸν δεσμὸν τὴν θρησκείαν.

Βλέπομεν οὕτω μωσαϊκὸν λαῶν προερχομένων ἀπὸ διαφόρους χώρας, Ἑλληνας, Ἀραβας, Τούρκους, Ἀλβανούς, Βουλγάρους, Σέρβους, Ἀρμενίους, Κούρδους, Πέρσας, Ἰσραηλίτας, Κιρκασίους, Λαζούς, ἀκόμη καὶ κατοίκους τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ν' ἀποτελῶσιν ἐξισλαμιζόμενοι τοὺς πυρῆνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους προῆλθον αἱ κατόπιν γεννεαὶ τῶν Ὀθωμανῶν.

Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνασύνταξιν τοῦ πρωτογόνου αὐτοῦ κοινωνικοῦ συγκροτήματος, ὁ Ὀρχάν ἐπεξέτεινε καὶ τὰς κτήσεις αὐτοῦ. Μετὰ τὴν Προύσσαν κατέλαβε τὴν Νικομήδειαν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Νίκαιαν, τὴν ἱστορικὴν πόλιν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὁ Ἀυτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἄνδρόνικος Γ' ἐπιχειρεῖ μετὰ τοῦ συμβούλου αὐτοῦ Κατακουζηνοῦ νὰ σώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πόλιν, ἀλλ' ἠττηθεὶς εἰς δοθεῖσαν πλησίον τῆς Χρυσουπόλεως μάχην ἐκ παρατάξεως (1330) ἐπιστρέφει συντετριμμένος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ μάχη ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἀντεπαρετάχθησαν πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Νικαίας οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη οὐδὲν ἐπιχειροῦσιν, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νέου περὶ τὴν Βιθυνίαν κράτους αὐτῶν.

Τὸ Βυζαντιακὸν Κράτος πολὺ μεγαλύτερον τοῦ νέου Τουρκικοῦ κατ' ἔκτασιν καὶ πληθυσμόν, θὰ ἠδύνατο εὐκόλως νὰ καταβάλῃ αὐτὸ καὶ ν' ἀποφύγῃ οὕτω τοὺς μέλλοντας κινδύνους. Ἄλλ' οἱ Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ὑποτιμῶντες τὴν ἀξίαν τῶν νέων ἀντιπάλων αὐτῶν καὶ κατατροχόμενοι ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων οὐδὲν πράττουσι κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς αὐτῆς ἀνακωχῆς, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἔρχονται εἰς συμφωνίας καὶ συμμαχίας μετὰ τῶν Τούρκων ἐνισχυούσας σημαντικῶς αὐτούς. Ὁ ἀνακηρυχθεὶς μάλιστα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρονίκου αὐτοκράτορ, Ἰωάννης Κατακουζηνός, νυμφεύει τὴν δεκατριετῆ θυγατέρα του μετὰ τοῦ πλησιάζοντος τὸ ἑξηκοστὸν ἔτος Ὁρχάν, ἵνα ἔχῃ τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ καὶ καταβάλῃ εὐκολώτερον τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιποιοιυμένους αὐτῷ τὴν ἀρχήν.

Ὁ ἀλλόκοτος αὐτὸς γάμος ἔλαβε χώραν τὸ 1346 πλησίον τῆς Σηλυβρίας ὅπου ἡ νύφη παρεδόθη μετὰ βασιλικῶν τιμῶν εἰς τὴν ἀποσταλεῖσαν ἐπὶ τούτῳ πρεσβείαν τοῦ Ὁρχάν.

Ἄλλ' ὁ γάμος οὗτος εἰς οὐδὲν ὠφέλησεν, ὁ δὲ Ὁρχάν ἀργότερον κατέλαβε τὴν Καλλιπόλιν καὶ πολλὰ ἄλλα τῆς θρακικῆς χερσονήσου φρούρια, προσέβη εἰς δηώσεις τῶν θρακικῶν καὶ μακεδονικῶν παραλίων διὰ μοίρας τουρκικοῦ στόλου, τέλος δὲ συνεμάχησε ἀναφανδὸν μετὰ τῶν Γενουαίων, πολεμουμένων τότε ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του Κατακουζηνοῦ.

Ἐκ τῆς Καλλιπόλεως δὲ ὁρμώμενοι οἱ κατόπιν σουλτᾶνοι ἐπεξέτεινον τὰς κτήσεις αὐτῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, περισφίξαντες ὀλίγον κατ' ὀλίγον στενώτερον τὴν πρωτεύουσαν.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ὁρχάν, Μουράτ Α' (1361—1389) καταλαμβάνει τὸ Διδυμότειχον καὶ κατόπιν τὴν Ἀδριανούπολιν, ὁ δὲ Βαγιαζήτ (1389—1403) ὁ ἐπικληθεὶς Ἰλντερίμ (Κεραυνός) ἐπεκτείνει τὰς κτήσεις αὐτοῦ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Βόρειον Θράκην φθάσας πέραν τῆς Φιλιππουπόλεως. Καὶ ἡ Βαλκανικὴ Χερσόνησος μετ' οὐ πολὺ παραδίδεται ὁλόκληρος σχεδὸν εἰς τοὺς Τούρκους μετὰ τὰς μεγάλας νίκας αὐτῶν ἐναντίον μὲν τῶν Σέρβων εἰς Κοσσυφοπέδιον (1389), ἐναντίον δὲ τῶν

ἡγεμόνων τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης εἰς Νικόπολιν τῆς Βουλγαρίας (1396).

Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Κων/πολιν ἦτο πλέον ἀνοικτὴ· ἀλλ' ἡ πόλις ἐσώθη ἀπὸ τῆς πολιορκίας τοῦ Βαγιαζήτ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ δωροδοκηθέντος ὑπὸ τῶν πολιορκουμένων.

Ἐντούτοις ὁ Βαγιαζήτ μετανοήσας διὰ τὴν διάλυσιν τῆς πρώτης πολιορκίας, ἐπέρχεται ἐκ δευτέρου (1400) καὶ πολιορκεῖ στενότερον τὴν Κων/πολιν. Ἡ τελευταία ὥρα τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας ἐφαίνετο ὅτι εἶχε σημάνει ὅτε ἐνεφανίσθη ἀπὸ μηχανῆς θεοῦ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μογγόλων Ταμερλᾶνος.

Θύελλα ταταρικῶν φυλῶν εἶχεν ἐνσκήψει εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπειλοῦσα τὰς κτήσεις τοῦ Βαγιαζήτ, ὁ ὁποῖος πρὸ τοῦ νέου κινδύνου λύσας τὴν πολιορκίαν τῆς Κων/πόλεως κατηυθύνθη εἰς Μ. Ἀσίαν.

Ἐξῶθεν τῆς Ἀγκύρας συνηντήθησαν οἱ Ἀσιᾶται κατακτηταί. Κατὰ δὲ τὴν συγκοιτηθεῖσαν ἐκεῖ πολύνεκρον μάχην (20 Ἰουλίου 1402) αἱ 800 χιλιάδες τοῦ Ταμερλάνου κατετρόπωσαν ὀλοσχερῶς τοὺς Τούρκους. Ὁ Βαγιαζήτ αἰχμάλωτος τοῦ Ταμερλάνου, ἐνεκλείσθη ἐντὸς κλωβοῦ ὡς ἄγριον θηρίον, περιφερόμενος δὲ μετὰ τούτου ἀπέθανεν ἐν ἔτος μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν (1).

(1) Ἀφορμὴ τῆς μεταξὺ Τούρκων καὶ Μογγόλων ῥήξεως ὑπήρξε κυρίως ἀπαίτησις τοῦ Βαγιαζήτ ὅπως ὁ ὑποτελὴς τοῦ Ταμερλάνου ἡγεμὼν τοῦ Ἐρτζιγκιάν ἀναγνωρίσῃ καὶ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ. Ὁ Ταμερλᾶνος τότε δι' ἀγερώχου ἐπιστολῆς διέτασσε τὸν Βαγιαζήτ νὰ περιορισθῇ ἐντὸς τῆς κληρονομίας αὐτοῦ.

«Γνώριζε (ἔγραφεν εἰς τὴν ἐπιστολὴν του) ὅτι τὰ στρατεύματά μου καλύπτουσι τὴν γῆν μέχρι θαλάσσης καὶ ὅτι οἱ ὑπηρεταὶ οἱ ὅποιοι ἴστανται γύρω ἀπὸ τὴν σκηπὴν μου εἶναι ἡγεμόνες λαῶν. Ἡ τύχη τοῦ Κόσμου εὐρίσκειται εἰς χεῖρας μου καὶ ἡ νίκη εἶναι ἀχώριστος σύντροφός μου».

«Μικρὸν τουρκομανικὸν μυρμηκι, τολμᾷς νὰ παραβληθῆς πρὸς τὸν ἔλεφαντα τῆς Ἀνατολῆς; Ἄν εἰς τὰ δάση τῆς Ἀνατολῆς ἐκέρδισης μερικὰς ἀσημάντους νίκας, ἂν οἱ δειλοὶ Εὐρωπαῖοι ἐφυγαν πρὸ τοῦ προσώπου σου, ταῦτα τὰ ὀφείλεις εἰς τὴν χάριν τοῦ Ἀλλὰχ καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Προφήτου».

«Ἄκουσε τὰ λογικὰ συμβουλὰς μου καὶ περιορίσῃς εἰς τὰ στενὰ ὄρια τῆς κληρονομίας σου. Μὴ τολμήσῃς νὰ ὑπερβῆς αὐτὰ διότι ἄλλως ἐξάθης!».

Ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Μογγόλων καὶ αἱ ἔριδες τῶν διαδόχων τοῦ Βαγιαζήτ ἀπεσυνέθεσαν τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος ἐπὶ μακρὰ ἔτη.

Ἡ περίστασις ἐπαρουσιάζετο καὶ πάλιν λίαν εὐνοϊκὴ διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ τὰ καταβάλλη εὐκόλως τοὺς κυριωτέρους ἐχθροὺς αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ εὐκαιρία καὶ αὐτῆς ἀπολέσθη λόγῳ τῆς διχονοίας καὶ τῶν ἐρίδων αἰτινες ἐπεκράτουν μεταξὺ τῶν ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ. Καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις πληρώνουσα ἐν πολλοῖς τὰς ἰδίας αὐτῆς ἁμαρτίας, ἔφθασεν μετ' ὀλίγον ἀδρανουῖσα εἰς τὴν μοιραίαν τῆς καταστροφῆς τῆς ἡμέραν.

Ἡ διάλυσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους ὑπῆρξεν ἄλλως τε προσωρινή, διότι ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ ὁ νεώτερος Μωάμεθ κατώρθωσεν ἀλληλοδιαδόχως τὰ ἐπιβληθῆ τῶν ἄλλων τριῶν, Σουλεϊμάν, Μοῦσα καὶ Ἰσα καὶ τὰ ἐπιτύχη ἀπὸ τοῦ 1414 τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀνόρθωσιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἀγώνων τοῦ Μωάμεθ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, τὰς εὐρωπαϊκὰς κτήσεις κατεῖχεν ὁ Σουλεϊμάν τὸν ὁποῖον ἔνιοι συγγραφεῖς φέρουσιν ὡς Σουλεϊμάν Α'. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Σουλεϊμάν τὰς ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις παρέλαβεν ὁ νεώτερος ἀδελφός του Μοῦσα, ὅστις μετ' ὀλίγον ἐλθὼν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουήλ ὑπέστη δεινὴν κατὰ θάλασσαν ἦτταν. Ὀλόκληρος ὁ στόλος αὐτοῦ κατεστράφη περὶ τὴν νῆσον Πλάτην ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου διοικουμένου ὑπὸ ἐνὸς φυσικοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, Ἐμμανουήλ καλουμένου.

Ὁ Ταμερλάνος μάλιστα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀπηξίου τὰ εἶθι εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν Βαγιαζήτ, λέγων ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τανυπτέρυγα αἰτὸν τὰ συγκρουσθῆ μὲ δειλὴν περιστεράν

*Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῶν Μογγόλων μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τῆς Κων/πόλεως διετήρει φιλικὰς σχέσεις καὶ στενὴν ἀλληλογραφίαν—μέσω διαφόρων μοναχῶν—μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς ὃν ὑπέσχετο ὅτι θὰ ἀναγκάσῃ τὸν Βαγιαζήτ τὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ τὰς κτηθείσας χώρας καὶ ἂν ἀρνηθῆ ὅτι θὰ τὸν καταστρέψῃ.

Βεβαίως ἡ πανωλεθρία τοῦ Βαγιαζήτ δὲν ὀφείλεται εἰς τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις τοῦ Ταμερλάνου ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποῖους ὁμοῦς ἔστω καὶ προσωρινῶς ὠφέλησε μεγάλως διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Τούρκων.

Ἐπῆρξε δὲ ἡ ναυμαχία ἐκείνη ἡ πρώτη κατὰ θάλασσαν νίκη ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τὸ ἐλληνικὸν ναυτικὸν κάμνει τὴν ἀπαρχὴν τῆς λαμπρᾶς κατόπιν σταδιοδρομίας του.

Ἄλλ' ἀτυχῶς οὐχὶ μόνον οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲν ἐπωφελήθησαν τῆς νίκης ἐκείνης, ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ζηλοφθονῶν φυλακίζει τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ συμπράττει μετὰ τοῦ Μωάμεθ εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μοῦσα ἀγῶνα.

Ὁ Μωάμεθ Α' κατὰ τὸ διάστημα τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1421 δὲν παρηνώχλησε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὅμως ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μουράτ Β' κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην, τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐπεξέτεινε τὰς κτήσεις αὐτοῦ μέχρι Πελοποννήσου.

Κατόπιν ἐπικρατεῖ δεκαετία ἡσυχίας, διὰ τὴν ἐπακολουθήθωσι κατὰ τὰ δέκα τρία πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως ἔτη, λαμπρότατοι ἀγῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τῶν Τούρκων.

Τρεῖς ἦρωες, ὁ Ἰωάννης Οὐνιάδης, ὁ Γεώργιος Καστριώτης (Σκερδέμπεης) καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καλύπτουσι τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ πίπτοντος χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς διὰ δόξης καὶ κλέους. Ἀμύνονται ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐναντίον τοῦ Μουράτ καὶ τοῦ Μωάμεθ διὰ τὴν καταπέσωσιν τέλος ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον μετὰ ἀπεγνωσμένους καὶ ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας.

Ἡ Κωνσταντινούπολις διηρημένη εἰς θρησκευτικὰς ἔριδας μεταξὺ ἐνωτικῶν καὶ ἀνθενωτικῶν (¹) βλέπει μετὰ τρόμου τὸν Μωάμεθ Β' τὴν ἐγείρη φρούρια εἰς τὰ πρόθυρα ταύτης.

Ὁρμητικὸς τὸν χαρακτῆρα ὁ νέος σουλτᾶνος, ἀποφασιστικὸς, φιλόδοξος, ἀκολουθῶν τὸ κατακτητικὸν πρόγραμμα τῶν

(¹) Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς καταπτώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας, οἱ αὐτοκράτορες αὐτῆς, πρὸ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς προσέφερον εἰς τὸν Πάπαν τὴν ἐνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἐλπίζοντες κατόπιν τούτου νὰ λάβωσι βοήθειαν ἀπὸ τὴν Δύσιν. Ἡ ἐνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπισημοποιήθη κυρίως διὰ τῆς Πράξεως τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου (5 Ἰουλίου 1439).

Ἡ ἐνωσις ὅμως αὕτη οὐδεμίαν σοβαρὰν βοήθειαν παρέσχεν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἀπεναντίας δὲ συνετάραξαν τὴν πρωτεύουσαν ὀξύτατοι θρησκευτικοὶ ἀγῶνες τῶν ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως καὶ τῶν ἐναντίον αὐτῆς κεκηρυγμένων.

προγόνων του, ἐμελέτησεν ἐξ ἀρχῆς τὴν πολιορκίαν τῆς Κων/πόλεως, καθ' ὅσον εἶχε κατανοήσει ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἀσφαλέςτερος εἰς τὰς περαιτέρω κτήσεις του ἂν κατεῖχε τὴν κλεῖδα τῶν δύο θαλασσῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν γέφυραν μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας (¹).

Μετὰ παρασκευὰς δύο ἐτῶν ὁ Μωάμεθ Β' πολιορκεῖ τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ μεγάλων δυνάμεων ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης (²).

Ἀπέναντι τοῦ Μωάμεθ εὐρίσκετο ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος μετὰ ἐλαχίστων μαχητῶν, περιβληθεὶς πρὸ ὀλίγου τὸ ἀκάνθινον τοῦ Βυζαντίου στέμμα.

Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἐπὶ δίμηνον περίπου (5 Ἀπριλίου—29 Μαΐου 1453). Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἡ φρουρὰ τοῦ Κωνσταντίνου ἠγωνίζετο γενναίως ἀπὸ τῶν ἐπάλλξεων τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου, ἐνῶ κατὰ θάλασσαν ἐσημειοῦντο ναυτικὰ κατορθώματα ἐκπλήσσοντα καὶ αὐτοὺς τοὺς πολιορκοῦντας.

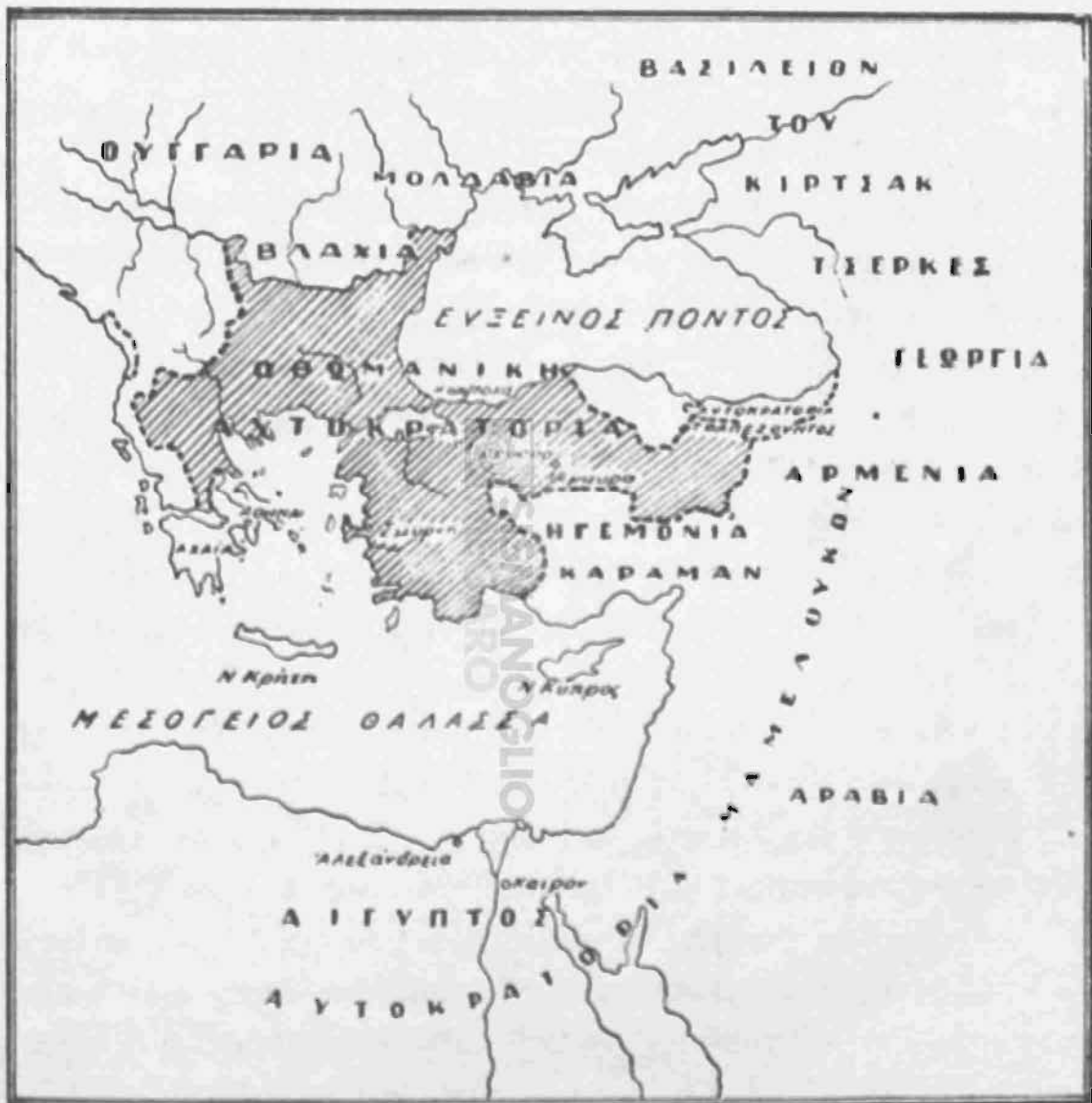
Τὴν πρωΐαν τῆς 20^{ης} Ἀπριλίου ἐφάνησαν πλησιάζοντα

(¹) Ὁ Μωάμεθ Β' διεδέχθη τὸν πατέρα του Μουράτ εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν (3 Φεβρουαρίου 1451). Ἴδου πῶς τὸν παρουσιάζει ὁ Παπαρηγόπουλος εἰς τὴν Ἱστορίαν αὐτοῦ, λαμβάνων τοὺς περὶ αὐτοῦ χαρακτηρισμοὺς ἀπὸ τὸν Ἐνετὸν Ἰάκωβον Λαγγοῦστον.

«Ὁ Μωάμεθ εἶναι νέος καλῆς κρᾶσεως, ἀναστήματος ὑψηλοῦ μᾶλλον ἢ μετρίου, γενναῖος ἐν τοῖς ὅπλοις, τὴν ὄψιν φοβερός καὶ σπανίως γελῶν, ἀλλὰ συνετός, ἐλευθέριος, ἐπίμονος ἐν ταῖς βουλαῖς, παράτολμος ἐν παντὶ καὶ δόξης ἐραστὴς κατὰ τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον. Γινώσκει τρεῖς γλώσσας, τὴν Τουρκικὴν, τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Σλαβικὴν μελετᾷ τῇ βοήθειᾳ δύο φίλων Ἰταλῶν τὴν τε ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν τῆς Εὐρώπης Ἱστορίαν, ἀλλὰ μετ' ἐξαιρέτου εὐχαριστήσεως καὶ ἡδονῆς ἐνδιατρίβει μάλιστα περὶ τὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην, διακαῶς μὲν ὀρεγόμενος τοῦ ἀρχεῖν, ἐσκεμμένως δὲ ἀνερευνῶν τὰς τῶν πραγμάτων αἰτίας».

(²) Κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς ὁ πολιορκήσας τὴν Κων/πολιν τουρκικὸς στρατὸς ἀνήρχετο εἰς 200 χιλιάδες περίπου μαχητάς, χωρὶς νὰ λάβωμεν ἔπ' ὄψιν τὸν μέγα ἀριθμὸν ὑπηρετῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἀκολουθούντων τοὺς τότε στρατοὺς, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν μάχην. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἀνήρχετο εἰς 400 περίπου, διαφόρου μεγέθους, πλοῖα διοικούμενα ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου ἀρνησιθρήσκου Μπαλτᾶ - Ὀγλοῦ - Σουλεϊμάνμπεῦ.

Ἐναντι αὐτῶν ὁ Κωνσταντῖνος παρέταξεν ἐν συνόλῳ δύναμιν μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰς 7 χιλιάδας. Κατὰ θάλασσαν ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐλάχιστα πλοῖα καὶ ἦτο ἀσυγκρίτως κατώτερος τοῦ τουρκικοῦ εἰς δύναμιν.

Κλίμαξ 1: 25.000.000

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Τὸ ἔτος 1453

τὴν Κων/πολιν ἵνα ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ λοιποῦ στόλου ἐν μέγα βασιλικὸν πλοῖον καὶ τρία μικρότερα γενουητικὰ ἔχοντα ἅπαντα ἀναπεπταμένην τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν.

Ἐκατὸν τεσσαράκοντα πέντε τουρκικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Σουλεϊμάνμπεῦ λαβόντα διαταγὴν παρὰ τοῦ Μωάμεθ νὰ συλλάβωσι τὰ τέσσαρα ἑλληνικὰ πλοῖα, ἐνεπλάκησαν εἰς ναυμαχίαν μετὰ τούτων διαρκέσασαν ὑπὲρ τὰς τέσσαρας ὥρας.

Ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ πολιορκούμενοι δέονται ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων ναυτῶν, ἐνῶ ἀπὸ τῆς παραλίας οἱ Τοῦρκοι κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ κραυγῶν καὶ ἀνευφημιῶν προέτρεπον τοὺς ἀγωνιζομένους ὁμοεθνεῖς των, κατόπιν δὲ ἐξέσπασαν εἰς ὕβρεις καὶ βλασφημίας ὅταν κατησχυμένος ὁ τουρκικὸς στόλος ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ.

«Ὁ Σουλτᾶνος ἐκραύγαζεν ἀπὸ τῆς παραλίας πρὸς τοὺς ἰδιόκους του ὅτι εἶναι δειλοὶ καὶ ἀνανδροὶ, καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ ἀκατασχέτου μανίας καὶ κεντριῶσας τὸν ἵππον του, εἰσεπήδησεν εἰς τὴν θάλασσαν τῆς ὁποίας τὰ ὕδατα περὶ τὸ Ζεῖτοῦν Μπουρνοῦ εἶναι ρηχὰ ἐφ' ἱκανὸν διάστημα ὥσανεὶ θέλων νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν ὑπερμάχων τῆς ἡμισελήνου καὶ πλεῖστα τῶν ἱματιῶν αὐτοῦ ἐβράχησαν καὶ πλεῖστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν παρηκολούθησαν ὡσαύτως ἔφιπποι τὸν ἡγέμονα» (1).

Ὁ Μωάμεθ μετὰ τὴν ἐπαίσχυντον ταύτην ὑποχώρησιν τοῦ στόλου του πρὸ τῶν τεσσάρων ἑλληνικῶν πλοίων καὶ κατόπιν τῶν μεγάλων ἀπωλειῶν τὰς ὁποίας εἶχεν, ὑπερβαινούσας τὰς 12 χιλιάδας, ἀπέναντι ὀλίγων τραυματιῶν τῶν ἑλληνικῶν πλοίων, καθήρεσε τὸν ναύαρχον αὐτοῦ, ἐδήμευσε τὴν παρουσίαν του καὶ διέταξε νὰ ραβδισθῇ δι' ἑκατὸν ῥαβδισμῶν. Ἐνδοξον, ὄντως, τέλος ναυάρχου!

Εἰς τὰς λαμπρὰς σελίδας τῆς Ναυτικῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος προστίθεται καὶ τὸ κατώρθωμα ἐκεῖνο τῶν τεσσάρων ἑλληνικῶν πλοίων, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ κατόπιν πραγματικὴ ἀπὸ ξηρᾶς ἐποποιΐα τῶν ἀμυνομένων, οἵτινες τελευταῖοι ὑπέρμα-

(1) Κ. Παπαρηγοπούλου. Ἱστορία τοῦ «Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» Τόμος Ε' 1ον.

χοι τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τελευταῖοι ὑπερασπισταὶ τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔπεσαν μετὰ γενναίους ἀγῶνας ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν ἐκείνων ἐπάλξεων τῆς Κωνσταντινοπόλεως (¹).

 SISMANOGLIO
MEGARO

(¹) Παραλείπομεν νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως ἐφ' ὅσον τὰ κατ' αὐτὴν τυγχάνουσι λίαν γνωστὰ εἰς πάντας.

Ὁμοίως περαιτέρω παρερχόμεθα ἄνευ λεπτομερειῶν θέματα λίαν γνωστὰ ὡς τὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, Βαλκανικῶν Πολέμων καὶ διάφορα ἄλλα περὶ ὧν πλεῖστα ἔχουσι γραφῆ κατὰ καιροῦς.

ΜΩΑΜΕΘ Β'. Ο ΚΑΤΑΚΤΗΤΗΣ

Ἡ πόλις εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ζωὴ ἔσφυζεν ἕως προχθές, ἡ πόλις ἡ ὁποία ἦτο τὸ καύχημα τῆς Ἀνατολῆς, τὸ μέγα κέντρον τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τώρα κατέκειτο νεκρὰ κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῆς καταστροφῆς παρουσιάζουσα τὸ θλιβερότερον τῶν θεαμάτων.

Ἡ Κωνσταντινούπολις λεηλατεῖται ἀκόμη ἀπὸ στρατεύματα τοῦ Κατακτητοῦ. Στρατιῶται μὲ πρόσωπα ἐξηγριωμένα περιφέρονται εἰς τοὺς ἐρήμους δρόμους τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου φορτωμένοι μὲ πολύτιμα σκεύη ἢ μὲ πολυτελῆ ἐπιπλα. Ἄλλοι σκυλεύουν τὰ παραμορφωμένα πτώματα πὺν ἔχουν γεμίσει τοὺς δρόμους τῆς πρωτεύουσας καὶ ἄλλοι πάλιν σύρουν μαζὺ τους εἰς τὰ πλοῖα νέους ἐφήβους καὶ ὠραίας παρθένους ὀλοφυρομένας.

Ὁ θάνατος μὲ τὴν καταστροφὴν εἶχον στήσει μακάβριον χορὸν ἐπάνω ἀπὸ τὰ καπνίζοντα ἀκόμη ἐρείπια καὶ ἡ πένθιμος σιωπὴ διεκόπτετο μόνον ἀπὸ τὰς οἰμωγὰς ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποίους τὸ μαρτύριον δὲν εἶχε λήξει ἀκόμη.

Τὴν 30^{ην} Μαΐου ὁ Κατακτητὴς ἐπεσκέφθη διὰ δευτέραν

φορὰν τὴν κατακτηθεῖσαν πόλιν. Διευθύνεται ἔφιππος εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Παλαιολόγων. Τὸν ἀκολουθοῦσιν οἱ ἀξιωματοῦχοι τῆς Αὐλῆς του καὶ ὀλίγοι στρατιῶται φέροντες μακρὰς λόγχας καὶ πελέκεις εἰς τὴν μέσην. Μετ' ὀλίγον ἡ συνοδεία σταματᾷ ἐμπρὸς εἰς ἓνα στρατιώτην ὁ ὁποῖος ἐξηγριωμένος μ' ἓνα πέλεκυν εἰς τὸ χέρι προσπαθεῖ νὰ σπάσῃ τὰ μάρμαρα τῆς εισόδου μιᾶς ἐκκλησίας. Ὁ Μωάμεθ τὸν ἐρωτᾷ:

— Διὰ τὰ καταστρέφεις;

— Ἀπὸ φανατισμόν! ἀποκρίνεται ὁ τοῦρκος.

Ὁ Σουλτᾶνος τὸν ἀπωθεῖ μὲ βίαν. «Σᾶς φθάνει ἡ αἰχμαλωσία τῶν κατοίκων καὶ ὁ θησαυρὸς τῆς πόλεως, τὰ τεῖχη καὶ αἱ οἰκοδομαὶ ἀνήκουν σὲ μένα! . . . »

Κεντριῖζει τὸ ἄλογόν του καὶ διευθύνεται μόνος πλέον εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Παλαιολόγων. Φρικτὴ ἐρημία καὶ καταστροφή ἐβασίλευαν ἐκεῖ μέσα. . . . Εἰς τὸν νοῦν τοῦ Πορθητοῦ ἦλθαν τότε μερικαὶ στροφαὶ ἀπὸ τὸ ποίημα ἐνὸς πέρσου ποιητοῦ:

« . . . Καὶ τὴν παλάτια τοῦ Βασιληᾶ Ἀφρασιάβ
μον' ἢ ἀράχες μεῖναν φρουροὶ στήσ στοές του
κι' ἢ κουκουβάγια κρώζει πένθιμα ἀντὶ πολεμικοῦ παιᾶνα . . . »

Σιωπηλός, σκεπτικός, ἐκύτταζε τὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς πού ἀπλώνετο ἐμπρὸς του καὶ ὕστερα ἐγκατέλειψε ταχέως τὸ μέρος πού τοῦ ἔφερεν πενθίμους σκέψεις καὶ δακρυσιμένος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Νοταρᾶ.

Νὰ ἐδάκρυσεν ἄραγε ἀπὸ συγκίνησιν ὁ τύραννος ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Spandugino διέταξε κάποτε νὰ ἀνοίξουν τὰς κοιλίας δέκα τεσσάρων παιδίων διὰ νὰ ἴδῃ ποῖον εἶχε φάγει τὰ ὀπωρικὰ τὰ ὁποῖα εἶχε χάσει μία γραία Ὁθωμανίς;

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Νοταρᾶ ὁ Μωάμεθ εὔρε τὴν συζυγόν του κατάκειτον, ἡμιθανῆ ἀπὸ τὰς συγκινήσεις τῶν τελευταίων ἡμερῶν. Τὴν παρηγόρησε, τὴν καθησύχασε καὶ φεύγων ὑπεσχέθη νὰ δώσῃ περισσότερα εἰς τὴν οἰκογένειάν της τῶν ὄσων ἀπώλεσε καὶ εἰς τὸν συζυγόν της τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ.

Ἐζήτησε κατάλογον τῶν προϋχόντων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ἀνεζήτησεν εἰς τὰ πλοῖα εἰς τὰ ὅποια τοὺς εἶχον μεταφέρει σκλάβους οἱ στρατιῶται του καὶ τοὺς ἀπηλευθέρωσε καταβαλὼν δι' ἕκαστον 1000 ἄσπρα.

Τὴν ἰδίαν ἐσπέραν ὁ Μωάμεθ εἶχε παραθέσει συμπόσιον πλησίον τῶν ἀνακτόρων εἰς τοὺς μεγιστάνας αὐτοῦ. Οἰνοβαρῆς, ἐξημμένος ἀπὸ τὰς παρακινήσεις τῶν ἀξιωματικῶν του, εἰς μίαν στιγμὴν κραιπάλῃς, διέταξε κατὰ τὸ συμπόσιον τὸν ἀρχιευνοῦχον νὰ τοῦ φέρῃ τὸν 14ετῆ υἱὸν τοῦ Νοταρᾶ.

Ὁ πατὴρ ἀρνεῖται νὰ παραδώσῃ ὁ ἴδιος τὸν υἱὸν του εἰς τὸν τύραννον καὶ ὁ Μωάμεθ ἐξοργισθεὶς διὰ τὴν ἀρνησιν, ἀποστέλλει τὸν δήμιον νὰ κατασφάξῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν τοῦ Νοταρᾶ.

Ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Μεγάλου Δουκός, ἀποκεφαλίζονται πλησίον τῶν συμποσιαζόντων τούρκων, πρῶτον οἱ δύο υἱοὶ του καὶ ἡ οἰκτρὰ τύχη ἀκολουθεῖ καὶ τὸν πατέρα, ἐνῶ ὁ νεώτερος τῶν υἱῶν μετὰ τὴν σφαγὴν ἐκείνων παραδίδεται εἰς τὸν Σουλτᾶνον.

Ὁ Κατακτητὴς ἔχει τώρα ἐξαγριωθῆ. Οἱ μικροσκοπικοὶ μελανοὶ ὀφθαλμοὶ του πίσω ἀπὸ τὴν κυρτὴν μύτη βγάζουν ἄσπραλᾶς. Τὸ θηρίον διψᾷ αἶμα, ὁ οἶνος δὲν τὸν φθάνει νὰ σβύσῃ τὴν δίψαν του, ἐπιζητεῖ νέα θύματα, θέλει νέας καταστροφάς.

Διατάσσει τὴν ἐπομένην γενικὴν σφαγὴν ὅλων τῶν εὐγενῶν τοὺς ὁποίους εἶχε τὴν προτεραίαν ἀπελευθερώσει.

Ὁ δήμιος, οἰκτρός, ἀπαίσιος, σέρνει μὲ μανίαν τὰ θύματα πλησίον του. Ἡ σπάθη του αἰμοσταγῆς καταπόρφυρος ὑψώνεται κάθε φορὰν διὰ νὰ καταπέσῃ καὶ ἐπὶ νέου θύματος.

Τὴν τρίτην ἡμέραν τῆς ἀλώσεως ἡ φρικτὴ εἰκὼν ἔχει γίνεαι ἀπαισιωτέρα. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον κάτοικοι πρὸς σφαγὴν καὶ οἱ ἄρπαγες τώρα σκοτώνονται ἀναμεταξύ των. Ζητοῦν μὲ μανίαν ὅσα τὴν προτεραίαν δὲν κατώρθωσαν ν' ἀνεύρουν. Διαπληκτίζονται διὰ νὰ ἀρπάσουν τὰ τελευταῖα ὑπολείμματα τῆς

λείας των (1), καὶ ὁ εἷς φονεύει τὸν ἄλλον διὰ ν' ἀποφύγη τὴν μετ' ἐκείνου διανομὴν τῶν λαφύρων.

Ἄλλὰ πὺν νὰ ὀφείλεται ἄραγε ἡ παρατηρηθεῖσα μεταβολὴ τῶν διαθέσεων τοῦ τυράννου ὁ ὁποῖος κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας εἶχε δεῖξει τάσεις ἐπιεικείας ἀπέναντι τῶν κατοίκων καὶ εἶχε μάλιστα ὑποσχεθῆ νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς προὔχοντας τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰς μεγάλας θέσεις τῆς αὐτοκρατορίας του; Μετέβαλεν ἀποφάσεις οἰκεία βουλήσει ἢ ἐπιέσθη εἰς τοῦτο παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων;

Τὸ δεύτερον φαίνεται πιθανώτερον. Ἐκ διαφόρων ἄλλως τε ἐνδείξεων ἐμφαίνεται ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶχεν ἀπόφασιν κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας νὰ χρησιμοποιήσῃ τοὺς ἄρχοντας τῆς κατακτηθείσης πόλεως εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα. Ἄλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη δὲν συνέφερον εἰς τοὺς ἀσιάτας μεγιστάνους τῆς ἀκολουθίας του, οἵτινες εὐρόντες κατάλληλον εὐκαιρίαν κατὰ τὸ συμπόσιον, ὅποτε ὁ Μωάμεθ οἰνοβαρῆς ἀμφίβολον εἶναι ἐὰν ἦτο κύριος τῶν πράξεών του, ἐπεζήτησαν τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ μᾶλλον ἐξέχοντος ἐκ τῶν ἀπομεινάντων τῆς Βασιλευούσης, Μεγάλου Δουκὸς Νοταρᾶ. Κατόπιν, ἐξερεθίσαντες ἔτι μᾶλλον τὸν ἐξηγριωμένον τύραννον, ἐπέτυχον τὴν ἀθρόαν σφαγὴν τῶν ὑπολειπομένων εὐγενῶν.

Μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν εὐγενῶν, ὁ κίνδυνος τῆς χρησιμοποίησεως Ἑλλήνων εἰς τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα τῆς αὐτοκρατορίας ἐξέλιπε καὶ τὰ περὶ τὴν Αὐλὴν τοῦ Κατακτητοῦ αἰμοβόρα ὄρνεα, ἡσυχάσαντα ἀφῆκαν ἀνενόχλητον τὸν μονάρχην νὰ λάβῃ ἀποφάσεις ὑπὲρ τῆς παλινορθώσεως τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως καὶ τῆς χορηγήσεως προνομίων εἰς τοὺς χριστιανούς.

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ Μωάμεθ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς στρατιώτας λεηλασίαν τῆς Κων/πόλεως ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

VI.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἡ Δύσις ὅσον δήποτε ἐξηντιλημένη καὶ ἂν ἦτο τὴν ἐποχὴν ἐκείνην λόγῳ τῶν ἀγῶνων διαφόρων χριστιανῶν ἡγεμόνων πρὸς ἀλλήλους, πάντως ἦτο ἀρκετὰ ἐπίφοβος διὰ τὸν Μωάμεθ καὶ τὸ φάσμα ἐκστρατείας τῆς χριστιανικῆς Δύσεως ἐναντίον τῶν ἐγκατασταθέντων εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπίστων, πολλάκις θὰ συνετάραξε τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ.

Ἡ προσέγγισις ὅθεν τοῦ Πάπα, ἐξασκοῦντος μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν μοναρχῶν τῆς Δύσεως, πρὸς τοὺς ὑποδούλους χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἐλάχιστα θὰ ἦτο συμφέρουσα εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὸ τυχὸν ἐνδιαφέρον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς λίαν ἐπικίνδυνον εἰς τὸν Κατακτητὴν.

Ἐπεξήτησεν ὅθεν ὁ Μωάμεθ διὰ τῆς ἐκ νέου ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἀνυψώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τῆς προσεγγίσεως μετὰ τῆς Παπικῆς καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐν κέντρον ἐκκλησιαστικὸν καὶ ἐθνικὸν συγχρόνως τῶν νέων ὑποδούλων, κέντρον τὸ ὁποῖον ἤλιπε πάντοτε νὰ ἔχῃ ὑποχείριον.

Μὲ ἔξαιρετικὰς τιμὰς ἀνεβίβασεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τὸν Γεώργιον Σχολάριον ἄνδρα ἔξαιρετικῆς μορφώσεως δεινὸν δὲ πολέμιον τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀνάρρησις τοῦ νέου Πατριάρχου εἰς τὸν θρόνον τῆς Κων/πόλεως ἐγένετο τὸ τέλος τοῦ 1453 ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου.

Ὁ Γεώργιος Σχολάριος διέτριβεν εἰς τι χωρίον πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως, αἰχμάλωτος τούρκου τινὸς μεγιστᾶνος ὁπόθεν καὶ ἀναζητήσας αὐτὸν ὁ Μωάμεθ ἔφερεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ὑπὸ συνόδου ἀποτελεσθείσης ἐκ τῶν περὶ τὴν πρωτεύουσαν οἰκούντων ἀρχιερέων, ἐχειροτονήθη εἰς Πατριάρχην τῶν Ρωμαίων Γεννάδιον Β΄.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν, ὁ Μωάμεθ ἐκάλεσε τὸν νέον Πατριάρχην εἰς δεῖπνον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου τὸν περιέβαλε δι' ἔξαιρετικῶν τιμῶν, τοῦ ὑποσχέθη πολλά, ἀναχωροῦντα δὲ τὸν συνώδευσε μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν ἀνακτόρων. Προσέφερεν εἰς αὐτὸν ποιμαντορικὴν ῥάβδον χρυσοῦν κεκοσμημένην μὲ ἀπαστράπτουσας λίθους καὶ πολυτίμους μαργαρίτας, σύμβολον τῆς ἐξουσίας του, ὡς ἔπραττον ἄλλοτε καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πατριάρχου ὁ Σουλτᾶνος τὸν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ ἵππου φέροντος πολυτελεστάτην αὐτοκρατορικὴν σέλλαν, ἐνῶ ὀλόκληρος ἡ Αὐλὴ συνώδευσε τὸν Πατριάρχην μεταβαίνοντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (¹) ὡς ἄλλοτε ἔπραττεν ἡ σύγκλητος τοῦ Βυζαντίου περιστοιχιζούσα καὶ ἐπευφημοῦσα τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπερχόμενον τῶν ἀνακτόρων.

Ἄλλ' ἵνα αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Σουλτάνου μεγαλείτερον κῦρος λάβωσιν ἀπέστειλεν οὗτος Αὐτοκρατορικὸν Βεράτιον (²) εἰς τὸν

(¹) Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐχειροτονήθη ὁ Γεννάδιος ἀντὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας μεταβληθείσης ὡς γνωστὸν εἰς τζαμίον εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν.

(²) Τὸ Βεράτιον τῶν προνομίων κατὰ ἐπικρατήσασαν συνήθειαν ἀνενεούτο μεθ' ἐκάστην ἀνάρρησιν Πατριάρχου. Τὸ πρῶτον δοθὲν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ εἰς τὸν Γεννάδιον δὲν σώζεται καὲν εἰς τινα πυρκαϊάν.

Πατριάρχην δι' οὗ ἐξεχώρει εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ὁ Πατριάρχης καθίστατο διὰ τῶν δοθέντων προνομίων Ἀρχηγὸς τοῦ Ἔθνους καὶ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ τόσον πλησίον τῆς Πύλης ὅσον καὶ τῶν Ξένων Δυνάμεων. Ὑπατος ποινικὸς δικαστὴς ὄχι μόνον τοῦ κλήρου ἀλλὰ καὶ τῶν λαϊκῶν, ἀπελάμβανεν ἐπὶ πλέον ἐξαιρετικῶν προνομίων ἰδίᾳ ἀπὸ φορολογικὰς ἐπιβαρύνσεις.

Εἶναι περιττὸν ν' ἀναφέρωμεν ὅτι τὰ δοθέντα ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ προνόμια κατεπατήθησαν ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων διαδόχων αὐτοῦ εἰς πλείστας περιστάσεις καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ δὲν ἐδίστασεν ὀλίγον ἀργότερον νὰ καθαιρέσῃ τὸν Πατριάρχην Ἰωάσαφ Α' διότι ἠρνήθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὸν γάμον τοῦ φίλου του Ἰωάννου Ἀμοιρούτση μετὰ τῆς ὠραίας χήρας τοῦ Δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐπειδὴ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε διαζεύξεως τοῦ Ἀμοιρούτση ἀπὸ τῆς συζύγου του. Πρὸς τιμωρίον μάλιστα ὁ Μωάμεθ διέταξε καὶ ἔκοψαν τὴν γενειάδα τοῦ Πατριάρχου. Ἀλλὰ καὶ ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ἰωάσαφ Πατριάρχης Μάξιμος δὲν ἔσχε καλλιτέραν τύχην, διότι ἀρνηθεὶς καὶ οὗτος νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὸν σκανδαλώδη αὐτὸν γάμον, ὑπέστη κοπὴν οὐχὶ μόνον τῆς γενειάδος του ἀλλὰ καὶ τῆς ῥινός του. Ὁ Μωάμεθ ἠθέλησε τότε νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς Πατριάρχην ἄσημόν τινα ἱερέα Ραφαὴλ ὀνόματι—εἶδος σημερινοῦ Παπαευθύμη—ἀλλ' ἡ σύνοδος ἠρνήθη νὰ τὸν ἐκλέξῃ.

Θὰ ἔπρεπε ἐπὶ μακρὸν ν' ἀσχοληθῆ τις ἐὰν ἤθελε λεπτομερῶς ν' ἀναφέρῃ τὸς κατὰ καιροὺς ἐπεμβάσεις τῆς Πύλης εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, τοὺς διωγμοὺς τῆς ἐκκλησίας, τὰς σφαγὰς ἀκόμη ἱερέων, ἀρχιερέων καὶ Πατριαρχῶν.

Παρερχόμενοι τὰς θλιβερὰς αὐτὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας ἃς ἐξετάσωμεν νῦν τὰ ἐλατήρια ἅτινα ὤθησαν τὸν Μωάμεθ εἰς τὸ νὰ δώσῃ τ' ἀρχικὰ προνόμια εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, νὰ ἐξυψώσῃ τὴν αἴγλην καὶ τὸ γόητρον τῶν Πατριαρχῶν καὶ νὰ γίνῃ, ἴσως παρὰ τὴν θέλησίν του, αἰτία ὥστε περὶ τὸ ἐθνικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν κέντρον τοῦ Φαναρίου νὰ συγ-

κεντροῦθου ἄργότερον αἱ χρησταὶ τῶν ὑποδούλων ἐλπίδες.

Πολλοὶ ἠσχολήθησαν μὲ τὸ ζήτημα τῶν προνομίων καὶ πολλαὶ γνῶμαι ἐρρίφθησαν σχετικαὶ μὲ τοὺς λόγους οἷτινες ἤγαγον τὸν Μωάμεθ εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι προνόμια ἐκκλησιαστικὰ εἰς ὑποδουλωθέντας χριστιανούς ἐδόθησαν πολὺ πρὸ τοῦ Μωάμεθ. Οἱ Ἄραβες πρῶτοι, οἱ Σελτζουκίδαι κατόπιν καὶ τέλος οἱ Τοῦρκοι παρεχώρησαν τοιαῦτα.

Ὁ Χαλίφης Ὁμάρ ἀπὸ τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ἐπιτρέπει εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς Ἱερουσαλήμ «ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας των»· «Αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, γράφει τὸ φιρμάνιον, οὔτε θὰ καταληφθῶσιν, οὔτε θὰ καταστραφῶσιν, οὔτε ἀκόμη θὰ ἐλαττωθῶσι κατ' ἀριθμὸν ἢ ἔκτασιν».

Οἱ Σελτζουκίδαι καὶ οἱ Πέρσαι κατόπιν δίδουσι παραπλήσια προνόμια εἰς χριστιανικὰς μειονότητας.

Ὁ Μουράτ Β', εἴκοσι τρία ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρέχει ἐκκλησιαστικὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς κατοίκους τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἄλλοι σουλτᾶνοι εἰς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς ἄλλων πόλεων.

Ἄλλ' ἐν λόγοι πολιτικῆς σκοπιμότητος ἐπέβαλον εἰς τοὺς πρὸ τοῦ Μωάμεθ σουλτάνους νὰ περιποιηθῶσι καὶ προσεταιρισθῶσι τὸ ἐλληνικὸν στοιχεῖον, ὥστε εὐκολώτερον νὰ ἐπεκταθῇ ἡ κυριαρχία αὐτῶν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ ἴδια ἐλατήρια ὤθησαν τὸν Πορθητὴν καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ εἰς τὴν παροχὴν καὶ τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων.

Ὑπὸ συγγραφέων τινων ὑπεστηρίχθη ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐδεσμεύθη εἰς τὴν ἀπόφασίν του ὑπὸ διατάξεών τινων τοῦ Κοράνιου εἰς ἃς συνιστᾶται πνεῦμα ἐπικειρίας ἀπέναντι τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας.

«Οἱ πιστοὶ τοῦ Εὐαγγελίου θὰ δικάζονται συμφώνως πρὸς αὐτὸ» ἀναγράφει ῥητῶς τὸ Κοράνιον.

Ἄλλὰ διὰ τὸν Κατακτητὴν δὲν θὰ ἦτο βεβαίως δύσκολον, οὐδὲ θὰ τὸ εὗρισκεν ἀντικείμενον εἰς τοὺς ἱεροὺς νόμους,

πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ πεποιθήσεις του, ἐὰν δὲν ἄφινεν οὐδένα χριστιανὸν ζῶντα εἰς τὸ κράτος του, ὅποτε δὲν θὰ ὑπῆρχε περίπτωσις ἐφαρμογῆς τῆς ἀνωτέρω διατάξεως τοῦ Κορανίου.

Μήπως ἄλλως τε δὲν ἐλήφθησαν ἀργότερον ἀποφάσεις μετὰ τὴν ἔκκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 τεθεῖσαι μάλιστα ἐν μέρει καὶ εἰς ἐφαρμογὴν, περὶ ἀθρόας σφαγῆς χριστιανῶν, καὶ ἐξεδόθησαν ἀκόμη καὶ ἐπίσημα πρὸς τοῦτο φερμάνια ἐπὶ Μαχμοῦτ Β', τοῦ ἀποκληθέντος μάλιστα Δικαίου; ἢ μήπως ὁ Σελήμ Α' δὲν ἀπεφάσισε τὸν βίᾳ ἐξισλαμισμὸν ὅλων τῶν χριστιανῶν; ἢ μήπως οἱ Γενίτσαροι δὲν ἐξισλαμίζοντο βίᾳ ἀπὸ καταβολῆς τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους;

Ἐπὶ τούτοις ὑπάρχουσι μάλιστα τινὲς ἀποδίδοντες τὴν παραχώρησιν τῶν προνομίων ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ, εἰς τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἣν ἐξήσκει ἐπ' αὐτοῦ ἡ εὐνοουμένη χριστιανὴ σκλάβια τοῦ Εἰρήνη.

Καὶ πάντα μὲν τ' ἀνωτέρω εἶναι πιθανὰ καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ὑφισταμένη τῶν πραγμάτων κατάστασις καὶ ὁ ἱερὸς νόμος τῶν μουσουλμάνων ἐξήσκησαν-σκιάδη ἔστω-ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Πορθητοῦ. Ἄλλ' ἐκεῖνο ὅπερ ἠνάγκασε τὸν Κατακτητὴν εἰς τὴν παροχὴν τῶν προνομίων καὶ τοὺς κατόπιν σουλτάνους εἰς τὴν διατήρησιν αὐτῶν, ἦτο κυρίως ἡ προσπάθεια δημιουργίας δύο κεχωρισμένων τάξεων ἐν Τουρκίᾳ: Τῆς τάξεως τῶν πιστῶν καὶ τῶν ἀπίστων, τῶν φορολογουμένων ῥαγιαδῶν καὶ τῶν ἀσυδότην ὀθωμανῶν, τῶν ἐργαζομένων ὑποδούλων καὶ τῶν ἀπολαμβάνοντων τῆς ἐργασίας ἐκείνων κυριάρχων.

Αὐτὴ κυρίως ὑπῆρξεν ἡ αἰτία ἣτις ἤγαγε τὸν Κατακτητὴν εἰς τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, ἐμπνευσθεῖσαν ἴσως καὶ ἀπὸ τὰς εἰσηγήσεις τῶν περὶ αὐτὸν μεγιστάνων, οἵτινες ἀπέστεργον τὸν ἐξισλαμισμὸν τῶν χριστιανῶν ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο ὅτι οἱ ἐξισλαμιζόμενοι θὰ τοὺς ὑπεκαθίστων εἰς τὰ ἀνώτερα τῆς αὐτοκρατορίας ἀξιώματα.

Ἀργότερον μάλιστα ἐπὶ Σουλτάνου Σελήμ Α' ἀποφασί-

ζεται ἡ κατάργησις τῶν προνομίων καὶ ὁ βία ἐξισλαμισμὸς τῶν ἀπομεινάντων χριστιανῶν. Ἄλλ' ἡ ἀπόφασις αὕτη ἀποτρέπεται οἱ μεγιστᾶνες συγκινοῦνται ἐπὶ τῷ ἀκούσματι καὶ ἡ συγκίνησις των μεταδίδεται καὶ εἰς αὐτὸν τὸν λαόν.

«Θέλετε λοιπὸν νὰ γίνωμεν ὅλοι ἴσοι, φωνάζουν οἱ ἀξιωματοῦχοι τῆς Αὐλῆς εἰς τὸν Μονάρχη, καὶ νὰ ἐργασθῶμεν ἡμεῖς ἀντὶ τῶν ἀτίμων αὐτῶν ῥαγιαδων;».

Οὕτω ἡ ἀρχικὴ τοῦ Πορθητοῦ προσπάθεια μεταβάλλεται εἰς δόγμα καὶ οἱ ἐπερχόμενοι αἰῶνες καὶ οἱ παρερχόμενοι σουлтᾶνοι ἀναγκάζονται νὰ τηρήσωσι τὴν ἰδίαν κατεύθυνσιν. Διότι ψυχρὰ λογικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις τῶν πραγμάτων ὡδήγοῦσε πάντοτε τοὺς διευθύνοντας τὴν Τουρκίαν εἰς τὰ αὐτὰ συμπεράσματα:

— Ἡ κατάργησις τῶν προνομίων θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξαφάνισιν τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου, δηλαδὴ ἐξίσωσιν πάντων τῶν ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ οἰκούντων.—

Ἄλλὰ καὶ μόνῃ ἡ ἰδέα τῆς ἐξισώσεως συνετάρασσε τοὺς τότε Τούρκους.

Εἰς γενομένην πρὸ ἐτῶν ἑορτὴν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σταμποῦλ πρὸς τιμὴν τοῦ τουρκοφίλου Γάλλου μυθιστοριογράφου Pierre Loti, ὁ ῥήτωρ τῆς ἡμέρας δὲν παρέλειψε νὰ ἐνθυμηθῇ καὶ τὸν πορθητὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν ὁποῖον κατέκρινε πικρῶς διὰ τὰ παραχωρηθέντα προνόμια.

Ἄλλὰ πραγματικῶς τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξαν τόσον ὠφέλημα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν;

Ἀναμφισβητήτως, ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ὑπῆρξαν σωτήρια ἐξασφάλισαντα τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν περὶ τὴν ὁποίαν συνεσπειρώθη ἀργότερον τὸ ὑπόδουλον Ἔθνος.

Ὁ Πατριάρχης εἶχεν ἀποβῆ ἔθναρχης καὶ ἡ ἔννοια τῆς Πατρίδος συνεχέετο πρὸς τὴν τῆς Θρησκείας.

Εἰς τὸ Φανάριον (¹) ἐξοῦσε μὲν ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλη-

(¹) Εἶδομεν ὅτι ὁ Μωάμεθ Β' εἶχε παραχωρήσει κατ' ἀρχάς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τὸν μέγαν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ναὸν τοῦτον—μεταβληθέντα εἰς τέμενος

σίας ἐντὸς συνοικίας ἢ ὁποία ἐξωτερικῶς ἐπαρουσίαζε πενιχρὰν καὶ ἀθλίαν ὄψιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Πατριαρχείων διετηρεῖτο ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῶν παλαιῶν τελετῶν καὶ τῶν βυζαντινῶν παραδόσεων.

«Ὁ Πατριάρχης, ὡς μαρμαρωμένη μεγαλειότης ἀδιάφορος πρὸς τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὰ ἐπισυμβάντα γεγονότα, ἐξηκολούθησεν τὴν ἀπ' αἰῶνων παράδοσιν ἀμετάβλητος καὶ ἄτρωτος. Καλύπτεται μὲ τὴν ἰδίαν ἀδαμαντοκόλλητον μίτραν, φέρουσαν ἀκόμη τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ἀειτοὺς τοῦ Κωνσταντίνου. Κρατεῖ τὴν ἰδίαν χρυσοστόλιστον ποιμαντορικὴν ῥάβδον καταλήγουσαν εἰς τοὺς δύο ὄφεις. Κάθεται ἐπὶ ἀρχαίου θρόνου, περισωθέντος ἐκ τοῦ μεγάλου ναυαγίου, περιστοιχούμενος ἀπὸ ἀρχιεπισκόπους φοροῦντας ἀρχαῖα ἐνδύματα ἐκθυμβωτικοῦ πλούτου».

«Οἱ ψαλμοὶ ἀντηχοῦν καὶ ἡ ἱεροτελεστία ἄρχεται καὶ συνεχίζεται κατὰ τὴν ἐκ παραδόσεως λειτουργίαν ὁ παρατηρῶν, ὑπὸ τὰ φῶτα τῶν λαμπάδων καὶ τοὺς καπνοὺς τῶν λιβάνων, τοὺς ἀρχιεπισκόπους τούτους μὲ τὰ ἀρχαῖκὰ χαρακτηριστικά, ἀκινήτους ὑπὸ τὰς χρυσαὺς τῶν ἐνδυμασίας καὶ τὰς μακρὰς πενθίμους καλύπτρας, νομίζει ὅτι βλέπει τοὺς παλαιοὺς Πατριάρχας ἀναζωογονηθέντας καὶ κατελθόντας τῶν εἰκονοστασιῶν ὅπου τοὺς εἶχε προσηλώσει ὁ χρωστήρ τῶν βυζαντινῶν ἀγιογράφων. Ἐκ τοῦ φαινομένου τῆς ἀφομοιώσεως, τὸ ὁποῖον παραδέχεται ἡ φυσιολογία χωρὶς νὰ δύναται νὰ τὸ ἐξηγήσῃ, αἱ φνσιογνωμίαι αὗται τῆς ἀποκρυσταλλωμένης ἱερατικῆς μεγαλειότητος, φαίνονται ὡσὰν νὰ ἀπειτυπώθησαν ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου τῶν Ἁγίων τοὺς ὁποίους συνεχῶς παρατηροῦν μὲ ἔκστασιν. Τὰ πάντα ἐδῶ ὁμιλοῦν περὶ σταθερότητος καὶ ἀμεταβλήτου τὰ πάντα ὠθοῦν τὴν σκέψιν πρὸς τὸ παρελθόν. Ἐξωθεν τοῦ ναοῦ, μακρὰν τοῦ τόπου τούτου, τὰ

φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Πορθητοῦ—καὶ νὺ μεταβῆ εἰς τὸν τῆς Παμμακαρίστου. Τὸ 1595 μεταβληθέντος τοῦ Ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου εἰς τὸ Φετιὲ τζαμί, τὸ Πατριαρχεῖον ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν τῆς ξυλόπορτας ἱερὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτου, μετ' οὐ πολὺ, ἐπὶ Ραφαήλ Β' (1603—1608) μετεφέρθη εἰς τὸν ἐν Φαναρίῳ εὐτελεῖ ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὅπου καὶ εὕρισκεται μέχρι σήμερον.

πράγματα δυνατὸν νὰ ἐλησμονήθησαν, ἢ πολιτικὴ κατὰστασις καὶ ἢ κοινωνικὴ, τὰ ἦθη, αἱ ἰδέαι, αἱ φυλαὶ δυνατὸν νὰ ἐτροποποιήθησαν. Ἐδῶ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἐπιούσαν τῆς μεγάλης καταστροφῆς. Ὁ γέρον οὗτος ἱερεὺς ἀγνοεῖ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς μουσουλμανικῆς κατακτήσεως, οὐδεμίαν ἀναδίπλωσιν ἔχει μεταβληθῆ εἰς τὴν στολήν του, οὐδεμίαν συλλαβὴν εἰς τὸ βιβλίον του, οὐδεὶς ἦχος εἰς τὸν ψαλμὸν του· ἐν ᾧ ὁ τοῦρκος ζαπιὲς εἶναι φρουρὰ εἰς τὴν θύραν του καὶ ὁ μουεζὶν ρίπτει τὴν παρατεταμένην πρόσκλησίν του ἐκ τοῦ γειτονικοῦ μυναρέ, ἐκεῖνος ἐπιθέτων ἐπὶ τοῦ μετώπου τὴν μίτραν μὲ τὸν διπλοῦν ἀετόν, εὐλογεῖ τὸν λαόν του καὶ πιστεύει εἰς τὴν ἐξουσίαν του ὅσον καὶ εἰς τὴν εὐλογίαν του. Γράφει εἰς Χαλκιδόνα καὶ Ἔφεσον—ὀνόματα ζῶντα πλέον μόνον δι' αὐτὸν—ὡς κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων οἰκουμενικῶν συνόδων (¹)».

Καὶ τὸ Πατριαρχεῖον γίνεται οὕτω, χάρις εἰς τὰ δοθέντα προνόμια—ἀκουσίως του ἴσως—ὁ τηλαυγῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ φάρος καὶ ἡ κιβωτὸς τῆς ἐθνικῆς παρακαταθήκης τοῦ ὑποδούλου Ἔθνους.

Παρὰ ταῦτα ὁμως, ὑπῆρξαν τινὲς οἱ ὅποιοι προῆλθον εἰς ἀντίθετα συμπεράσματα ὡς πρὸς τὴν ὠφέλειαν ἣν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπεκόμισεν ἐκ τῶν προνομίων τοῦ Μωάμεθ, συμπεράσματα παρακεκινδυνευμένα ἴσως, ἀλλ' οὐχὶ ἄμοιρα ἱστορικῆς τιнос ἀληθείας.

Παρεδέχθησαν δηλαδὴ ὅτι ἐὰν ὁ Κατακτητὴς δὲν παρεχώρει τὰ προνόμια θὰ ἐπῆρχετο φυσιολογικὸς ἢ διὰ τῆς βίας ἐξισλαμισμὸς τῶν ὑποδούλων· καὶ τότε—ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ὑπῆρχε ἡ διαφορὰ τῆς θρησκείας—τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, ὁ πολιτισμὸς τοῦ Βυζαντίου, θὰ ἐπεβάλλοντο εὐκόλως εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ εἰς διάστημα δεκαετηρίδων τινῶν θὰ ἐπαρουσιάζετο νέα ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία κραταιὰ οὐχὶ μόνον εἰς τὰ ὄπλα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολιτισμόν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι βλέπομεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη τοὺς κατακτητὰς

(¹) I. ΕΠ. ΔΡΥΣΚΟΥ. «Ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα».

τῆς Κων/πόλεως νὰ διατηρῶσι τὸ ἑλληνικὸν προσωπικὸν τῶν τελωνείων καὶ διαφόρων ἄλλων ὑπηρεσιῶν, διότι ἦσαν ἀνίκανοι οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι Τοῦρκοι διὰ πᾶσαν οἰκονομικῆς φύσεως ἐργασίαν.

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἀμάθεια τοῦ τουρκικοῦ συρφετοῦ τὸν ὁποῖον ἤγαγεν ὁ Μωάμεθ μέχρι τῆς Βασιλίδος, ὥστε ὁ ταμίας τῶν ἀνακτόρων ἐκράτει λογαριασμὸν τῶν εἰσπραττομένων καὶ ἐξωδευομένων χρημάτων χαράσσω ἐπὶ ξύλου γραμμάς, ἀπαράλλακτα ὅπως μερικοὶ ἀγράμματοι φουρνάρηδες σημειώνουσι σήμερον μὲ γραμμάς ἐπάνω εἰς τὸ νιεζάχι των τοὺς ἐξωδευομένους ἄρτους.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα χρησιμεύει ὡς ἐπίσημος τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους μέχρι τῶν μέσων τοῦ 16^{ου} αἰῶνος. Αἱ συνθῆκαι μετὰ τῆς Βενετίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης συντάσσονται ἑλληνιστί.

Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, ἡ δυσπιστία τῶν Τούρκων σουλτάνων πρὸς τοὺς χριστιανούς, γεννᾷ τὴν ἀνάγκην ἀντικαταστάσεως τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν τῆς αὐτοκρατορίας δι' ἄλλων Ὀθωμανῶν. Χρησιμοποιοῦνται δὲ τότε ἀρνησίθρησκοι Οὐγγροὶ, Γερμανοὶ, Ἴταλοὶ καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἀγνοοῦντες τὴν ἑλληνικὴν μεταχειρίζονται ἐν ἀρχῇ τὴν λατινικὴν καὶ κατόπιν τὴν ἰταλικὴν εἰς τὴν μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπίσημον τουρκικὴν ἀλληλογραφίαν (1).

(1) Κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας τὰς τύχας αὐτῆς διευθύνουσι χριστιανοὶ ἀρνησίθρησκοι. Μεγάλοι Βεζύραι, στρατηγοί, ἀξιωματικοί, προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐξωμωτῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς τοιοῦτον μάλιστα βαθμὸν ὥστε παρὰ τοῖς Τούρκοις ἐπεκράτει τότε ἡ ἰδέα ὅτι μόνον ἐξωμόται ἠδύναντο νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα. Ἐὰν ἀναφέρωμεν ὡς παράδειγμα ὅτι, ἐπὶ 5 Μεγάλων Βεζυρῶν τοῦ Μωάμεθ τοῦ Κατακτητοῦ, οἱ 4 ἦσαν χριστιανοὶ ἀσπαθέντες τὴν Μουσουλμανικὴν Θρησκείαν· ἐπὶ 9 δὲ Μ. Βεζυρῶν τοῦ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, οἱ 8 προήρχοντο ὡσαύτως ἐκ χριστιανῶν.

Πολλοὶ λόγοι ὠδήγουν τοὺς χριστιανούς ν' ἀσπαθῶσι τὴν Μουσουλμανικὴν Θρησκείαν, ὁ σπουδαιότερος δὲ διότι γενόμενοι μουσουλμᾶνοι θὰ εἶχον ἀπολαύσεις ὑλικὰς καὶ ἠθικὰς οὐκ ὀλίγας. Πολλάκις ὅμως καὶ ἀσήμαντοι αἰτίαι ὠδήγησαν εἰς ὁμαδικὸν μάλιστα ἐξισλαμισμὸν.

Οἱ περισσότερον ἐπιρρεπεῖς εἰς μετástασιν ἦσαν οἱ Ἄλβανοί. Δι' αὐτὸ σήμε-

Ἡ μειονεκτικὴ ἄλλως τε θέσις εἰς ἣν περιῆλθε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἔλλειψιν πάσης μορφώσεως καὶ παιδείας τῶν ὑποδούλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἔγγραφα μετὰ τῆς Βενετίας ἀνταλασσόμενα τὸ τέλος τοῦ 15^{ου} αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ἔχουσι γραφεῖ εἰς ἐντελῶς παρεφθαρμένην ἑλληνικὴν.

Ἄλλ' οὐχὶ μόνον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐχρησιμοποίησαν ἐν ἀρχῇ οἱ Τούρκοι ἀλλὰ καὶ πλείστας ὄσας συνηθείας, ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν ὅτι τὸ φέσι καὶ ἡ ἡμισέληνος μετ' ἀστέρος, ἅτινα θεωροῦνται ὡς κατ' ἐξοχὴν τουρκικά, ἐλήφθησαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ φέσι ἦτο βυζαντινὸν κάλυμμα ἰδίως νησιωτῶν, ἡ δὲ ἡμισέληνος μετ' ἀστέρος συναντᾶται ἀπεικονισμένη ἐπὶ νομισμάτων Μιθριδάτου ΣΤ' (122 π. Χ.) ἀκόμη δὲ καὶ ἀρχαιότερον ἐπὶ Γεδεσγέρδου Γ' (632 π. Χ.).

Οἱ καλλιτέχναι τῶν Τούρκων ὑπῆρξαν ἢ Ἕλληνες ἐξισλαμισθέντες ὅπως ὁ κατασκευάσας τὰ ὠραιότερα τουρκικά τεμένη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς Σινὰν ὁ Μέγας, ἢ Ἕλληνες χριστιανοὶ ὅπως ὁ ἀρχιτέκτων Χριστόδουλος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Κατακτητοῦ.

Γενικῶς πλείσται ὄσαι ἱστορικαὶ ἐνδείξεις μᾶς ὀδηγοῦσιν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐκεῖνο ὄπερ ἐπέδρασεν ὥστε ὁ ἑλλη-

ρον βλέπομεν τοὺς ἡμίσεις Ἀλβανούς χριστιανούς καὶ τοὺς ὑπολοίπους μουσουλμάνους. Περὶ τῶν τότε Ἀλβανῶν ὁ Παπαρρηγόπουλος εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ἀναφέρει δύο παραδείγματα ἀλβανικῶν χωρίων ἀσπασθέντων τὸν Ἰσλαμισμόν δι' ἀστείας πραγματικῶς αἰτίας :

Τὸ πρῶτον χωρίον ἀλλαξοπίστησε διότι ὁ ἐκεῖ ἱερεὺς τοὺς ὑπεχρέωνε νὰ ἐγείρονται ἐνωρὶς τὴν Κυριακὴν διὰ τὴν λειτουργίαν, οἱ δὲ κάτοικοι διεφώνησαν ὡς πρὸς τὴν ὥραν τῆς λειτουργίας μετὰ τοῦ ἱερέως των. Τοῦ δευτέρου χωρίου οἱ κάτοικοι ὑποφέροντες πολλὰ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ περισσότερα ἀκόμη ἀπὸ θεομηνίας, ἔθεσαν προσθεσμίαν εἰς τὸν Ὑψιστον νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ δεινὰ μέχρι τοῦ πλησιάζοντος Πάσχα, ἄλλως θὰ προσεχώρουν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἐπειδὴ δὲ οὐσιώδης μεταβολὴ τῆς καταστάσεώς των δὲν ἐπῆλθεν ἐνὸς τῆς ταχθείσης προσθεσμίας, μετέστησαν πάντες—ἐκτὸς τοῦ ἱερέως—τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως, ὑποστάντες μάλιστα καὶ τὴν σχετικὴν περιτομὴν, πρὸς καλλιτέραν πιστοποίησιν τῶν νέων πεποιθήσεων αὐτῶν.

νικός πολιτισμός νὰ μὴ ἐπιβληθῆ εἰς τοὺς Τούρκους ἦτο ἡ χωρίζουσα τοὺς ὑποδούλους Ἑλληνας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἄβυσσος ἀποστάσεως λόγῳ τῆς θρησκείας.

Ὁ Τοῦρκος ἱστορικός Τζελάλ Νουρῆ (¹) εἰς μελέτην του δημοσιευθεῖσαν τὸ 1918 περὶ τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ, γράφει μεταξὺ ἄλλων:

«Ἐὰν τὸ κλίμα τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἀφωμοίωσε τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς λοιποὺς τῆς Ἀνατολῆς λαοὺς, ἐὰν οὗτοι διετήρησαν τὰς πρωτογόνους τῶν ιδιότητας, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οὗτοι δὲν ἠσπάσθησαν τὸν Χριστιανισμόν. Ἐὰν οἱ Τοῦρκοι— Ὀθωμανοὶ δὲν ἠσπάζοντο τὸν Ἰσλαμισμόν, ὡς συνέβη μὲ τοὺς Οὔγγρους, θὰ εὕρισκοντο σήμερον, εἶμαι δὲ ἀπολύτως περὶ τούτου βέβαιος, τελείως ἐξελληνισμένοι, καθὼς ἐξελληνίσθησαν οἱ Λατῖνοι τοῦ Βυζαντιακοῦ Κράτους. Διότι τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τὸ ὁποῖον ἔχει μεγάλην ἀφομοιωτικὴν δύναμιν, θὰ εἶχε χάρις εἰς τὴν θρησκείαν ἀπορροφήσει τὸ πᾶν (²)».

Ὅπως δῆποτε ἡ ὑφισταμένη διαφορὰ θρησκείας μεταξὺ Τούρκων καὶ ὑποδουλωθέντων Ἑλλήνων, συνέβαλεν οὐκ ὀλίγον ὥστε ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς νὰ μὴ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν πρώτων.

Ἐὰν βεβαίως οἱ Τοῦρκοι ἠσπάζοντο τὸν Χριστιανισμόν ἀντὶ τὸν Ἰσλάμ, τότε ἀσφαλῶς θὰ ἐξελληνίζοντο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔβλεπε καὶ πάλιν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπου ἄλλοτε ἀνέτειλαν οἱ λαμπρότεροι ἥλιοι πολιτισμοῦ διὰ νὰ φωτίσωσι μαρμαρίνους Παρθενῶνας, ν' ἀναθάλωσιν ἐκ νέου αἱ μεγάλαι ἐκεῖναι ιδέαι, ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦσι τὰ ἔθνη οὐχὶ μόνον εἰς πολεμικὰ κατωρθώματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀθάνατα ἔργα τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος.

(¹) Ἰδὲ σχετικῶς, Ν. Moschopoulos «Les turcs jugés par leur histoire».

(²) Μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου ἀναγράφοντος τὸ κείμενον τοῦ Τοῦρκου ἱστορικοῦ.

VII

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β' ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΑΥΤΟΥ

Ὁ ἄστηρ τοῦ Κατακτητοῦ βαίνει ἤδη πρὸς τὴν δύσιν του. Ὁ Ἀσιάτης ἡγεμὼν μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν σύνολον, τῆς γρουπῆς μύτης, τῆς μαύρης γενειάδος καὶ τῶν ἡδονικῶν ματιῶν ἔχει ἐντελῶς μεταβληθεῖ. Γηρασμένος τώρα, ἄσχημος, καταβεβλημένος ἀπὸ τοὺς μακροὺς πολέμους του, περνᾷ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ῥαγδαίας του καταπτώσεως, κουφάρι πολεμιστοῦ καὶ κυριάρχου, μὲ θέλησιν πάντοτε ἀλλὰ χωρὶς ζωὴν, θῦμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ κλονισμένον ἀκόμα περισσότερον ἀπὸ τὰς τελευταίας πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις του.

Ἀπὸ τὸν Βενετὸν ζωγράφον Bellini, ἀντιπρόσωπον τῆς Γαλινοτάτης Δημοκρατίας πλησίον τοῦ κυριάρχου τῆς Ἀνατολῆς, μανθάνομεν ἀρκετὰ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ζωὴν τοῦ Πορθητοῦ. (1)

Ὁ Μωάμεθ ἐθαύμαζε πάντοτε τὰ ἔργα τοῦ Βενετοῦ καλ-

(1) Τὰ πλείστα τῶν ἀναφερομένων κατωτέρω ἔχουσι ληφθεῖ ἀπὸ πραγματείαν τοῦ Ζ. Παπαντωνίου «Ὁ Πορθητὴς καὶ προσωπογραφία του».

λιτέχνου και ἔξεπλήσσετο κυρίως μὲ τὴν ὁμοιότητα τῶν ἀπεικονιζομένων προσώπων, διότι εἰς αὐτὸ κυρίως περιωρίζετο τὸ καλλιτεχνικόν του ἐνδιαφέρον.

Ὅταν ὁ καλλιτέχνης τοῦ ἐπαρουσίασε κάποτε και τὸ ἰδικόν του πορτραῖτο, ὁ σουλτᾶνος ἔμεινεν ἔκθαμβος διὰ τὴν ὁμοιότητα. «Κάποια μαγεία, τοῦ εἶπε, θὰ γίνεται!» Δὲν ἐφαντάζετο ποτὲ ὅτι ὁ καθρέπτης προσφέρει εἰς τοὺς ζωγράφους τὸ μοντέλο τοῦ ἑαυτοῦ των ἔστω και εἰς περιωρισμένον ἀριθμὸν στάσεων.

Ἀπὸ τὸν αὐτὸν ζωγράφον μανθάνομεν ὅτι ὁ Κατακτητὴς τοῦ ἐζήτησε νὰ ζωγραφίσῃ διὰ τὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματά του εἰκόνας διαφόρων ἐρωτικῶν σκηνῶν, ἐννοιῶν μάλιστα ὄχι και τόσον ἀφηρημένων.... Τὸ πρᾶγμα δὲν φαίνεται ἀπίθανον προκειμένου περὶ προσώπου γνωστοῦ διὰ τοὺς αἰσθησιασμούς του. Ἄς ἀναφέρωμεν ὡς παράδειγμα, ὅτι ἀπομόνην τὴν ἐκστρατείαν τῆς Μυτιλήνης, παρῆλιξ πλέον, παρέλαβεν ὁ Μωάμεθ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς πόλεως 800 νέους και νέας διὰ τὰς ἰδιαιτέρας του διασκεδάσεις.

Μεταξὺ τῶν πινάκων τοὺς ὁποίους ἐπαρουσίασεν ὁ Bellini ἦτο και τοιοῦτος ἀναπαριστῶν τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Ἰωάννου.

Ὁ Μωάμεθ ἐκύτταξε μετ' ἰδιαιτέρας προσοχῆς τὸν πίνακα, προσοχῆς δικαιολογημένης, ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν εὐλάβειαν τῶν μουσουλμάνων πρὸς τὸν Βαπτιστὴν, ἐθαύμασε τὰ ὠραῖα χρώματα τῆς εἰκόνας, τὸν πλαστικὸν χορὸν τῆς Σαλώμης μὲ τὰ μαῦρα χυτὰ μαλλιά ἐπάνω εἰς τοὺς λευκοὺς της ὤμους, και εἰς τὸ τέλος ἐξέφερε τὴν γνώμην του εἰς τὸν καλλιτέχνην.

Ἐκαμε δὲ ἀκριβῶς τὴν τεχνοκριτικὴν του εἰς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναμφισβήτητον εἰδικότητα. Παρετήρησε δηλαδὴ εἰς τὸν ζωγράφον ὅτι ὁ κομμένος λαιμὸς τοῦ Ἰωάννου ἔπρεπε ἀπὸ τὴν σύσπασιν νὰ ἔχῃ τραβηχθῆ και ἐξαφανισθῆ. Διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ δὲ τὰ ἐπιχειρήματά του ἐφώναξε τὸν πρῶτον τυχόντα δοῦλον τὸν ὁποῖον διέταξε ν' ἀποκεφαλίσωσιν ἐπὶ παρουσίᾳ του. Καὶ πραγματικῶς ὁ τεχνοκρίτης

σουλιτᾶνος εἶχε δίκαιον. Ὁ λαιμὸς τοῦ θύματος τὸ ἀπέδειξεν!

Ὁ Bellini ἐγκατέλειψε τὴν Κων/πολιν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῆς Ρόδου. Ἡ ἀναχώρησίς του μάλιστα ὑπῆρξε κᾶπως ἐσπευσμένη, ἴσως διότι ὁ Μωάμεθ νὰ συνησθάνθη διὰ ἐπὶ πολὺν χρόνον εἶχε περιφρονήσει τὴν ἐχθρότητα τοῦ Κορανίου πρὸς τὰς πλαστικὰς τέχνας. (1) Ὁ καλλιτέχνης ἀνεχώρησε μὲ ὄλας τὰς τιμὰς καὶ ἐξαιρετικὰ δῶρα.

Ὁ πολεμιστῆς τύραννος ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἶχεν ὑποκύψει εἰς τὰ θέληττα τῆς εὐνοουμένης του σκλάβας Εἰρήνης, τὴν ὁποίαν εἰς τὸ τέλος ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος διὰ μαχαίρας κατ' ἄλλους μὲν, διότι οἱ ἀξιωματικοὶ ἤρχισαν δυσαναχετοῦντες διὰ τοὺς ἔρωτας τοῦ Μωάμεθ, κατ' ἄλλους δὲ διότι τυφλὸς ἀπὸ τὸν ἔρωτα καὶ τὴν ζυλοτυπίαν καὶ προκειμένου νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ρόδου προετίμησε νὰ φονεύσῃ τὴν εὐνοουμένην του παρὰ νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ.

Εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον τοῦ Πορθητοῦ ἡ καλλιτεχνικὴ αὕτη παρένθεσις ἔρχεται νὰ ἐκτρέψῃ ὀλίγον ἀπὸ τῆς συνήθους πεζότητος καὶ συνθηματικότητος τὴν ζωὴν τοῦ τυράννου. Ἄνευ αὐτῆς ὁ Μωάμεθ θὰ παρέμενε μὲ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τοὺς ὁποίους κάμνει ὁ Γερμανὸς ἱστορικὸς Hammer περὶ αὐτοῦ: (2)

« Ἡ ἱστορία δὲν ἔχει ἀνάγκην ὠρισμένων γεγονότων ἵνα ἐκφέρῃ τὴν ἐτοιμηγορίαν της, διὰ τὴν ἀπάνθρωπον σκληρότητά του, διὰ τὴν ἐπονείδιστον λαγνεϊάν του, διὰ τὰς ἀσελεγεῖς πράξεις του, καὶ διὰ τὰς μεγάλας του ἀρετάς. Τὸν αἰμοβόρον χαρακτηῖρα του μαρτυρεῖ ἡ δολοφονία τοῦ ἀδελφοῦ του μὲ τὴν ὁποίαν ἤρχισε τὴν βασιλείαν του· μαρτυροῦσιν ἀκόμη τὰ προσισμένα ὀσιᾶ, τὰ κομματιασμένα σώματα, αἱ σφαγεῖσαι φρουραί, οἱ θανατωθέντες αὐτοκράτορες καὶ βασιλεῖς, ὅπως ἡ ἐλληνικὴ

(1) Λόγω τῆς ἐχθρότητος ταύτης τοῦ Κορανίου πρὸς τὰς πλαστικὰς τέχνας οὐδαμοῦ τῆς Τουρκίας ἀπαντῶνται ἀγάλματα. Ὁ πρῶτος καὶ μοναδικὸς συναντώμενος ἀνδριάς εἰς τὴν Τουρκίαν εἶναι ὁ πρὸ ὀλίγου στηθεὶς εἰς τινὰ κεντρικὴν πλατεϊάν τῆς Κων/πόλεως, ἀνδριάς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ.

(2) Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman.

αυτοκρατορικὴ οἰκογένεια τῆς Τραπεζοῦντος, ὁ βασιλεὺς τῆς Βοσνίας, οἱ ἡγεμόνες τῆς Μυτιλήνης καὶ τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δύο μάλιστα τελευταῖοι ὑπῆρξαν συγχρόνως θύματα τόσο τῆς θηριωδείας του ὄσον καὶ τῆς λαγνείας του. Ἐξέλεγε τὸ ἄνθος τῆς ἀριστοκρατίας τῶν κατακτουμένων πόλεων τοὺς καλλιτέρους νέους μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ποντίων, τῶν Γενοναίων, τῶν Βενετῶν, τῶν Σέρβων τῶν κατοίκων τῆς Βλαχίας, διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἰδιαιτέρων του διαμερισμάτων, ἀπὸ ὅπου ἠδύνατο οὗτοι νὰ ὀδηγηθῶσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα τοῦ στρατοῦ, εἰς προγκηπικοὺς βαθμούς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ εἰς τὸ ἰκρίωμα... Ὁ πέλεκυς τοῦ δημίου ἀνέμενε πάντα ἐνάρετον ἀνθιστάμενον εἰς τὰς βρωμεράς του ἐπιθυμίας.»

Αὐτὸς ὑπῆρξεν ἐν ὀλίγοις ὁ Μωάμεθ ὁ Κατακτητῆς, ὁ ὁποῖος καταλαβὼν τὴν ἀρχὴν εἰς νεωτάτην ἡλικίαν ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ διέλυσεν οὐσιαστικῶς τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸν Μωάμεθ διεδέχθη ὁ Βαγιαζήτ Β' (1481) ὁ ὁποῖος ἐδολοφονήθη μετὰ βασιλείαν τριάκοντα καὶ ἐνὸς ἐτῶν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σελήμ καταλαβόντος τὸν θρόνον.

Τὴν βασιλείαν τοῦ Σελήμ Α' τοῦ «θηριώδους» (1512—1520) χαρακτηρίζουσι φρικταὶ σφαγαὶ καὶ πολεμικὰ τινὰ γεγονόνα ἄξια λόγου διὰ τὴν Τουρκίαν.

Ὁ Σελήμ ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Ἀραβας, ὑποχρεώσας μάλιστα τοὺς τελευταίους τούτους, νὰ τοῦ ἐκχωρίσωσι τὰ δικαιώματα τοῦ χαλίφου (1518).

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ πνευματικὴ καὶ κοσμικὴ ἐξουσία συγκεντροῦνται εἰς τὸ ἴδιον πρόσωπον καὶ ὁ σουλτᾶνος τῶν Τούρκων εἶναι συγχρόνως καὶ χαλίφης τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Κόσμου πιστῶν τοῦ Μωάμεθ.

Ὁ αἰμοχαρὴς σουλτᾶνος συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἐξαφανίσῃ ὅλους τοὺς μουσουλμάνους τοὺς ἀκολουθοῦντας τὸ δόγμα τῶν Σηϊτῶν, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦντες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὴν Περσίαν δὲν παρεδέχοντο ὡς νομίμους χαλίφας τῶν μου-

σουλμάνων παρά μόνον τούς προερχομένους ἐκ τοῦ μαθη-
τοῦ τοῦ Μωάμεθ Ἄλῃ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τούς λοιπούς μου-
σουλμάνους τούς αὐτοκαλουμένους Συννίτας ἦτοι ὀρθοδόξους.

Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ ἀποτροπαίου σχεδίου του διέταξε κα-
ταγραφὴν πάντων τῶν Σηϊτῶν ἡλικίας 7—70 ἐτῶν, τούς
ὁποίους ἀνερχομένους εἰς 40 χιλιάδας περίπου, ἔσφαξεν ὁμα-
δικῶς. Τότε ἔλαβεν καὶ τὴν προσωυμίαν τοῦ «Θηριώδους».

Ἴδου πῶς χαρακτηρίζει τὸν σουλτᾶνον αὐτὸν ὁ Hammer
εἰς τὴν ἱστορίαν του «Περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας».

*«Οὕτως ἀπέθανεν ὁ Σελῆμ Α΄, ὁ θηριώδης, ὁ ποιητής, ὁ κα-
τακτητής, ὁ καπνιστής ὀπίου, ὁ μουσικοπαθής, ὁ τύραννος, ὁ
δολοφόνος τοῦ ἀνεψιοῦ του, τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ πατρὸς του,
μετὰ βασιλείαν ὀκτὼ ἐτῶν βυθισμένην εἰς τὸ αἷμα».*

VIII

ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ Ο ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΤΗΣ

Ἡ μοῖρα ἐπεφύλασεν εἰς τοὺς ὀθωμανοὺς ἡγεμόνας νὰ συνδέωσι τὴν ἀνάρρησιν αὐτῶν εἰς τὸν σουλτανικὸν θρόνον, μὲ τὰ φρικωδέστερα τῶν ἐγκλημάτων. Καὶ ὁ μέγιστος τῶν Τούρκων σουλτάνων Σουλεϊμάν Α', ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὸν «θηριώδη» προκάτοχόν του, ἐγκαινιάζει τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μὲ τὴν δολοφονίαν τοῦ ἐξαδέλφου του καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του.

Ἡ βασιλεία τοῦ Σουλεϊμάν (1520—1566) σημειώνει τὸν σπουδαιότερον σταθμὸν εἰς τὴν τουρκικὴν ἱστορίαν.

Ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία μεσουρανεῖ, αἱ στρατιαί της προχωροῦσι νικηφόροι μέχρι Βιέννης, εἰς τὰ τείχη τῆς ὁποίας ἀνακόπτεται ἡ ὁρμή των.

Ἡ Εὐρώπη μετὰ δέους βλέπει ἐκάστοτε τὸν τουρκικὸν στρατὸν νὰ συγκεντροῦται εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ἀδριανουπόλεως διὰ νέαν ἐκστρατείαν. Τὸ μεγαλείτερον ἰπικὸν τὸ ὁποῖον εἶδον οἱ αἰῶνες νὰ ἐνεργῇ συγκεντρωμένον, ἀκολουθεῖ τὸν Σουλεϊμάν εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην.

Ἐκατὸν τεσσαράκοντα χιλιάδες ἵππεῖς παρακολουθοῦνται

ἀπὸ πεζικὸν ὑπερδιπλασίου ἀριθμοῦ καὶ ἀπὸ πολυἀριθμον συρφετὸν ἀτάκτων, ἐτοίμων νὰ ἐπιπέσωσιν ἐπὶ τῆς πολεμικῆς λείας.

Φυλαὶ ποικίλαι ἀκολουθοῦσι τὸν ἡγεμόνα : Ἀσιανοί, Τάρταροι, Ἀραβες Πέρσαι, ὑπολείμματα Σελτζουκιδῶν, συρφετὸς ποικιλόμορφος σφαγέων, ἀρπάγων, κακοποιῶν, ἡμιανθρώπων οἰκτρᾶς ἐμφανίσεως καὶ οἰκτροτέρων διαθέσεων.

Ὁ στρατὸς τοῦ Σουλεϊμὰν εἰσβάλλει εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ καταστρέφας εἰς τὴν μάχην τοῦ Mohacs (28 Αὐγούστου 1526) τὸν οὐγγρικὸν στρατὸν προχωρεῖ εἰς τὴν οὐγγρικὴν πρωτεύουσαν. Οἱ συλληφθέντες αἰχμαλῶτοι ἀνερχόμενοι εἰς 4 χιλιάδας σφάζονται καὶ ὁ νικητῆς, λεηλατῶν, καταστρέφων, πυρπολῶν, καταλαμβάνει τὴν Βουδαπέστην (10 Σ/βρίου 1526).

« Ἀπὸ τῆς σφαγῆς τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Mohacs οἱ καπνοὶ τῶν πυρποληθέντων χωρίων καὶ αἱ φλόγες τῶν καιομένων πόλεων, ἐδείκνυον μόναι τὴν πορείαν τῶν ἀγρίων καὶ καταστροφῶν Τούρκων. (1)

Ἡ μεταξὺ Δουνάβεως καὶ τῆς λίμνης τοῦ Balaton περιοχὴ ὑφίσταται τὰς μεγαλειτέρας καταστροφὰς καὶ 25 χιλιάδες κάτοικοι τοῦ Moroth καταφυγόντες εἰς τὸ φρούριον σφάζονται.

Τοῦρκοι καὶ ξένοι ἱστορικοὶ ἀναβιβάζουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν σφαγέντων Οὐγγρων κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐκείνην εἰς 200 χιλιάδας.

Μετὰ τρία ἔτη ἐνῶ ἡ Βιέννη πολιορκεῖται (7/βριος καὶ 8/βριος 1529) αἱ στρατιαὶ τοῦ Σουλεϊμὰν λεηλατοῦσι τὴν Ἄνω καὶ Κάτω Αὐστρίαν καὶ τὴν Στυρίαν. Εἰς νέαν δὲ πολιορκίαν τῆς Βιέννης (1532) ὀλόκληρος ἡ Αὐστρία, ἡ Στυρία καὶ ἡ Σλαβονία εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ νικητοῦ.

Καὶ ἐνῶ ἀπὸ ξηρᾶς ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἀφίνει ἐρείπια εἰς τὰ ἔχνη τῆς διαβάσεώς του, ἀπὸ θαλάσσης ὁ τουρκικὸς

(1) N. Moschopoulos «Les turcs jugés par leur histoire».

στόλος ὑπὸ τὸν Χαϊρεδδὶν Βαρβαρόσσαν καταστρέφει τὰ παράλια τῆς Ἀδριατικῆς. (¹)

«Ἐφθάσαμεν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν τοῦ *Gralz* — ἔγραφεν ὁ Σουλεϊμάν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Δημοκρατίαν τῆς Βενετίας — ὅπου ἄλλοτε ἦτο ἡ κατοικία αὐτοῦ τοῦ κατηραμένου (Ἀυτοκράτορος Καρόλου V.) ὁ ὁποῖος ἐτράπη εἰς φυγὴν ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὰ ἐξ ἀπίστων στρατεύματά του νὰ βαδίζον ἐκ τῆς ὁδοῦ τοῦ διαβόλου.» (²)

Μετὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας ἡ Δύσις περίτρομος πλέον βλέπει τοὺς καπνοὺς τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ αἰσθάνεται τὸν κίνδυνον ὁ ὁποῖος τὴν ἀπειλεῖ. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ κραταιὰ Δημοκρατία τῆς Ἀδριατικῆς, συγκινεῖται ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ «Μεγάλου Τούρκου» ἡ δὲ Γαλλία ἐγκαταλείπουσα τὰ σχέδια σταυροφορικῶν περιπετειῶν ἐναντίον τῆς Τουρκίας, σπεύδει νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν ἐκτετε — ἐκτὸς τυχαίων διαλειμμάτων — ὑφισταμένην τουρκόφιλον πολιτικὴν αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ.

Καὶ ἐσκανδάλιζε μὲν ἀρκετὰ ἡ συμμαχία αὕτη τῆς Γαλλίας «τῆς ἀρχαιοτάτης θυγατρὸς τῆς ἐκκλησίας» μετὰ τοῦ ἄρχοντος τῶν ἀπίστων Τούρκων, ἀλλ' ὁ πολύτροπος βασιλεὺς τῆς Φραγκῖσκος Α' ἐπέξήτησε τὴν ὁδὸν τῆς συμμαχίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν χάριν τῶν οἰκονομικῶν του συμφερόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵνα δυνηθῇ εὐκολώτερον νὰ καταβάλῃ τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Κάρολον V.

Πρὸς αἴσχος δὲ τῆς χριστιανικῆς Δύσεως βλέπομεν τὸν γαλλικὸν στόλον μετὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ νὰ βομβαρδίζῃ τὴν

(¹) Ὁ στόλος τοῦ Καρόλου V κατεστράφη ὑπὸ θυέλλης κατὰ τὸ ἡμισυ καὶ πλέον τὴν παραμονὴν τῆς ναυμαχίας πρὸς τοὺς Τούρκους. Τὰ δὲ παραμείναντα ναύαγια καὶ ὑπολείμματα κατεστράφησαν παρὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

(²) Ἐὰς σημειωθῆ ἑνταῦθα ὅτι τόσον αὐτὴ ὅσον καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς τὸν Δόγην τῆς Βενετίας εἶναι γεγραμμέναι ἑλληνιστί.

Ἐχουσι παρέλθει 80 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως καὶ ἡ Τουρκία μεταχειρίζεται εἰς τὴν ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν τῆς καὶ τὰ διπλωματικά ἔγγραφα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τελείως ὁμοῦ παρεφθαρμένην εἰς λεκτικὸν καὶ φρικτὴν εἰς ὀρθογραφίαν.

Νίκαιαν ἐνῶ συγχρόνως ἡ Τουλὼν χρησιμεύει ὡς βάσις τῶν τουρκικῶν ἐπιχειρήσεων. (1)

Οἱ Γάλλοι διὰ τῆς συμμαχίας αὐτῶν μετὰ τῶν Τούρκων ἐπέτυχον τὰς πρώτας διομολογήσεις ἐν Ἀνατολῇ (1535) δηλαδὴ ἔλαβον παρὰ τοῦ Σουλεϊμάν τὴν ἄδειαν τοῦ ἐμπορεύεσθαι προνομιακῶς εἰς ὅλους τοὺς ὀθωμανικοὺς λιμένας. Προσέτι ἡ φύλαξις τοῦ Παναγίου Τάφου ἀνετέθη εἰς Γάλλους καθολικοὺς (2) καὶ αἱ στεναὶ σχέσεις μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας ἐδημιούργησαν καὶ ἐπιθετικὴν ἀκόμη συμμαχίαν τῶν δύο χωρῶν ἐναντίον τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας. Τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ἡ γαλλικὴ ἐπιρροὴ εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὴν Τουρκίαν (3) ἡ ὁποία εὐρίσκετο τότε εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς της. Καίτοι δὲ ὀλίγον ἀργότερον αἱ τουρκικαὶ κτήσεις ἠϋξήθησαν ἔτι περισσότερον,

(1) Μύλλερ «Ἡ Τουρκία καταρρέουσα». Μετάφρασις Σ. Π. Λάμπρου.

(2) Ἀπὸ τοῦ 1634 οἱ Ἕλληες ἀνέλαβον καὶ πάλιν τὴν φύλαξιν τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐκτοτε ἤρξατο ἀγὼν ἐπικρατήσεως μεταξὺ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον ὅστις ἤγαγε μετὰ δύο αἰῶνας εἰς τὸν Κριμαϊκὸν Πόλεμον.

(3) Αἱ διομολογήσεις μετὰ τῶν Γάλλων ἀνενεώθησαν τὸ 1604 καὶ πάντα τὰ ἔθνη εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐξαιρουμένων τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Βενετῶν ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ ἐμπορεύωνται ὑπὸ γαλλικὴν σημαίαν.

Ἄλλ' αἱ διομολογήσεις τοῦ 1604 διέφερον οὐσιωδῶς τῶν δοθεισῶν εἰς τὸν Πασιλέα Φραγκίσκον ἐπὶ Σουλεϊμάν. Ἡ Γαλλία ἔχει νῦν ἰσχυροὺς ἀντιπάλους εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἡ Ἀγγλία, ἡ Ὀλλανδία καὶ Βενετία ἀνθημυλλῶντο παρὰ τὸν Βόσπορον. Συμφέροντα δὲ ἐμπορικῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν φέρουσι πολλάκις ἀντιμετώπους τὰς τότε μεγάλας ναυτικὰς δυνάμεις.

Ἡ Βασίλισσα Ἐλισάβετ ἔτυχεν ἀργότερον εὐκολιῶν ἐμπορίου διὰ τοὺς ὑπηκόους αὐτῆς εἰς τὰς τουρκικὰς κτήσεις καὶ μόλις τὸ 1582 ἀπεστάλη ὁ πρῶτος ἄγγλος πρεσβευτὴς Γουλιέλμος Herborne παρὰ τῷ σουλτάνῳ. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅμως τοῦ 16ου αἰῶνος ἡ Ἀγγλία εἶχε πρόξενον ἐν Χίῳ, ἀπὸ δὲ τοῦ 1520 διώρισε τοιοῦτον ἐν Κρήτῃ.

Ἡ ἀγγλικὴ ἐπίδρασις εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὠφείλετο σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὴν «Ἐταιρείαν τῶν ἐμπόρων τῆς Ἀνατολῆς» (Company of Merchants of the Levant) ἣτις εἶχεν ἐπιτύχει προνόμια τινα παρὰ τῆς Βασιλείσης Ἐλισάβετ καὶ ἣτις μετέφερε διὰ πλοίων τῆς τὸν πρῶτον ἄγγλον πρεσβευτὴν μεταβαίνοντα εἰς Κων/πολιν.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι μέχρι τοῦ 1803 οἱ ἀποστελλόμενοι πρεσβευταὶ τῆς Ἀγγλίας πλησίον τῆς Πύλης ἐπληρώνοντο οὐχὶ ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω ἀναφερομένης ἐταιρείας.

Κλίμαξ 1:40000000

Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ

Περί τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος

ιδίως όταν ἡ Κρήτη ὑπέκυψεν εἰς τοὺς Τούρκους ὑπερμεσοῦντος τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ ὁ Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας ἐξεχώρησε τὴν Παδολίαν εἰς τὸν σουλτάνον, ἐν τούτοις ἡ δύναμις τῆς αὐτοκρατορίας παρὰ τὴν ἐδαφικὴν τῆς ἔκτασιν ἤρχισεν ἐξασθενίζουσα ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σουλεϊμάν.

Ὁ πανίσχυρος σουλτάνος ἀπειλοῦσε τὴν Εὐρώπην ὀλοκλήρον δι' ἐπιδρομῆς καὶ οἱ ξένοι πρέσβεις ἐχρειάζοντο ὀλοκλήρον ἐξάμηνον διὰ νὰ κατωρθώσωσι νὰ παρουσιασθῶσι πρὸ αὐτοῦ.

Ἡ κυριαρχία τῆς Τουρκίας ἔχει ἀπλωθῆ ἤδη ἐπὶ τριῶν ἡπείρων, ἡ δὲ ἐξάπλωσις αὐτῆς ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης ἀνεκόπη χάρις εἰς τὴν ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν καὶ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας τῆς Βιέννης.

Εἰς τὰ ἀνάκτορά του παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Βοσπόρου καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου λόφου τῆς ἐπταλόφου Σταμπούλ, καταφεύγει ὁ Σουλεϊμάν ὡσάκις ἐπιστρέφει ἀπὸ τὰς μακράς του ἐκστρατείας. Ἐκεῖ περιστοιχίζεται ἀπὸ τὰ πιστὰ στρατεύματά του τῶν Γενιτσάρων, ἀπὸ τοὺς λαμπροὺς Σπαχῆδες τῶν ἀνακτόρων, καὶ ἀπὸ ποικιλόμορφον ἀκολουθίαν, αὐλικῶν ὑπηρετῶν, μουσουλμάνων καὶ ἀπίστων, τούρκων καὶ ξένων, ἐλευθέρων καὶ σκλάβων. Περιέργον μωσαϊκὸν ἀνθρώπων προωρισμένον νὰ ἐξυπηρετῇ περιέργους μονάρχας.

Εἰς τὰς εὐρεΐας πλατεΐας τῶν ἀνακτόρων, εἰς τοὺς διαδρόμους καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς αἰθούσας αὐτῶν, συναντοῦσε κανεὶς λαμπροὺς τὴν ἐμφάνισιν Σπαχῆδες, φέροντας μεταξωτὰς στολὰς καὶ ἐπίχρυσα ὄπλα, Γενιτσάρους βλοσυροὺς, σιωπηλοὺς, σκυθρωποὺς μὲ πρόσωπα ἡλιοκαμμένα ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐκστρατείας, βεζύρας μὲ μεγαλοπρεπεῖς ἀμφιέσεις καὶ τεράστια καλύμματα εἰς τὸ κεφάλι, εὐνούχους λευκοὺς καὶ εὐνούχους μαύρους μεταφερθέντας ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς, τζουτζέδες μικροσκοπικοῦ ἀναστήματος μὲ πρόσωπα παραμορφωμένα, χρησιμεύοντες ὡς γελωτοποιοὶ τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν πασάδων, γραμματικούς τῶν ἀνακτόρων, ζωγράφους, ἰατροὺς, ἀρχιτέκτονας, σημαιοφόρους, χοτζάδες καὶ λειτουργοὺς

τοῦ Ἀλλάχ πάσης φύσεως, ταχυδακτυλοουργούς, θαυματοποι-
οὺς καὶ μάγους προερχομένους ἀπὸ μακρυνᾶς χώρας τῆς Ἀσίας
ἢ τῆς Εὐρώπης καὶ ἄλλους πάλιν περιέρχους τὴν ἐμφάνισιν
ἀγύρτας κατασταλάζοντας εἰς τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα ἀπὸ
τὴν Δύσιν, ἀκόμη δὲ πλῆθος ὀλόκληρον ἀπὸ ὠραίους νεανίας
τῆς ἰδιαίτερας ὑπηρεσίας τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν πασάδων.

Εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν δεξιῶσεων ἐγένοντο αἱ ἐπίσημοι
παραουσιάσεις τῶν ξένων πρεσβευτῶν. Ὁ σουλτάνος τοὺς ἐδέ-
χετο καθήμενος ἐπὶ χρυσοκεντήτων ὠραίων προσκεφαλαίων
ἐπάνω εἰς πλατύτατον χρυσοῦν θρόνον ἀπαστράπτοντα ἀπὸ
ἀδάμαντας καὶ πολυτίμους λίθους καὶ ὁμοιάζοντα κατὰ τὸ
σχῆμα μὲ χαμηλὸν τουρκικὸν ντιβάνιον. Ἐξαισίας τέχνης
περσικοὶ τάπητες, πολύτιμα μεταξωτὰ ὑφασμένα μὲ χρυσοῦν καὶ
ἄργυρον καλύπτουσι τοὺς τοίχους τῆς αἰθούσης, τῆς ὁποίας
τὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν ἐπαυξάνουσι περισσότερον κρε-
μασμένοι ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἀπαστράπτοντες λίθοι καὶ ἐξαιρετι-
κοῦ μεγέθους μαργαριτάρια.

Ὁ ξένος πρεσβευτῆς ὀδηγεῖται μετὰ τῆς ἀκολουθίας του
πρὸ τοῦ σουλτάνου, κρατούμενος κατὰ παλαιὰν συνήθειαν ἐκ
τῆς δεξιᾶς καὶ ἀριστερᾶς χειρὸς ὑπὸ δύο πασάδων. (1)

Μόλις εἰσέλθει σπεύδει νὰ γονατίσῃ διὰ ν' ἀσπασθῆ τὴν
χεῖρα τοῦ μονάρχου· ἀλλ' οἱ παριστάμενοι πασάδες τὸν συγ-
κρατοῦσι κατὰ διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. Παρουσιάζει κατόπιν
μετὰ ὑποταγῆς καὶ ἀφοῦ προηγουμένως τὴν ἀσπασθῆ, τὴν
διαπιστευτήριον ἐπιστολὴν μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἄρχων τῆς χώρας
του τὸν διαπιστεύει πλησίον τῆς Τουρκικῆς Αὐλῆς.

Ἐξωθεν τῆς αἰθούσης καὶ εἰς θέσιν περιβλεπτον ἀπὸ τὸν

(1) Τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐπεκράτησεν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἐδολοφονήθη ὁ Μουράτ Α' κατὰ τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Κοσσυφοπεδίου ὑπὸ τοῦ Σέρβου εὐπατρίδου Κοβίλοβιτς, προσπονηθέντος ὅτι αὐτομολεῖ εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι εἶχεν ἀπόρη-
τόν τι νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὸν σουλτάνον.

Μάλιστα τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ πρέσβεις ὄχι μόνον ἐκρατοῦντο δεξιόθεν καὶ
ἀριστερόθεν ἐμφανιζόμενοι πρὸ τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ προσέτι τόσον αὐτοὶ ὅσον
καὶ ἡ ἀκολουθία τῶν ἡρευνῶντο ἐπιμελῶς πρὸ τῆς παρουσιάσεώς των ἵνα μὴ
τυχὸν ἔχωσι φονικὸν ὄπλον μεθ' ἑαυτῶν.

ἡγεμόνα ὑπηρεῖται τῶν ἀνακτόρων ἐπιδεικνύουσι τὰ πολύτιμα δῶρα τὰ ὁποῖα ἡ πρεσβεία προσεκόμισε διὰ νὰ γίνῃ δεκτὴ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐνῶ εἰς τὴν κυρίαν εἴσοδον τῆς αἰούσης καὶ πλησίον τοῦ θρόνου, ἴσταται ἀκίνητος ὡς ἄγαλμα μὲ τὴν ἰδιάζουσαν μορφήν του ὁ λευκὸς τῶν ἀνακτόρων ἀρχιευνοῦχος. (1)

Μετὰ τὴν ἀκρόασιν ἡ πρεσβεία διέρχεται διὰ τῆς μεγάλης πλατείας ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται πρὸ τῆς αἰθούσης τοῦ θρόνου καὶ εἰς ἣν εἶναι παρατεταγμένοι δεξιὰ μὲν τρισχίλιοι καὶ πλεόν Γενίτσαροι φέροντες σκούφους καὶ μανδύας χρωματιστούς, ἀριστερὰ δὲ ἰσάριθμοι Σπαχήδες, πεζοὶ καὶ αὐτοὶ, διότι εἰς τὴν πλατεῖαν αὐτὴν τὴν πρὸ τῶν ἀνακτορικῶν διαμερισμάτων εἰς οὐδένα ἐκτὸς τοῦ σουλτάνου ἐπιτρέπεται νὰ πλησιάσῃ ἔφιππος. Τέλος ἡ πρεσβεία ὀδηγεῖται εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Διβανίου (2) ὅπου προσφέρεται πολυτελὲς τουρκικὸν γεῦμα.

(1) Σημειωτέον ὅτι οἱ πρῶτοι Τούρκοι ἡγεμόνες ἐλάμβανον μίαν μόνον νόμιμον γυναῖκα μέχρι τοῦ Μωάμεθ Β' τοῦ Κατακτητοῦ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁποῖου. ἀντὶ τῆς νομίμου συζύγου ἐσηματίζοντο εἰς τὰ ἀνάκτορα χαρέμια ἐκ πλήθους μεγάλου Ὀδαλισκῶν.

Τὰ χαρέμια τοῦ σουλτάνου ἦσαν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ λευκοῦ ἀρχιευνοῦχου, ὅστις ἀντεκατεστάθη ὑπὸ μαύρου τοιοῦτου, τοῦ γνωστοῦ Κιζλάρ—'Αγᾶ, ἀπὸ τοῦ 1582.

Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ Β' οἱ Τούρκοι μονάρχαι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ σουλτάνου.

(2) Διβάνιον ἐκαλεῖτο ἡ αἴθουσα εἰς τὴν ὁποίαν συνεδρίαζεν ὁ Μ. Βεζύρης καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ. Τουρκιστὶ Ντιβάν—Χουμουγιούν—Συμβούλιον τῆς Μεγαλειότητος. Ντιβάν εἶναι πληθυντικὸς τοῦ περσικοῦ Ντίβ τὸ ὁποῖον σημαίνει δαίμων, ἐνίοτε δὲ καὶ τρελλός. Λέγεται ὅτι βασιλεὺς τις τῆς Περσίας διελθὼν ἐξωθεν τῆς αἰθούσης εἰς τὴν ὁποίαν συνεδρίαζον οἱ ὑπουργοὶ του καὶ ἀκούσας αὐτοὺς φρονασκούντας, εἶπεν εἰς τοὺς πλησίον του εὐρισκομένους ἐκ τῆς ἀκολουθίας του : «αὐτοὶ εἶναι τρελλοὶ !» Καὶ ἔκτοτε παρέμεινεν ἡ προσωνυμία αὕτη.

Παρὰ τοῖς Τούρκοις δὲν ὑπῆρχον κυβέρνησις, ὑπουργεῖα καὶ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ὡς εἰς τὰ σημερινὰ κράτη. Ἄπασα ἡ ἐξουσία, ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, ἦτο συγκεντρωμένη εἰς χεῖρας τοῦ Μ. Βεζύρου, ὅστις διὰ τοῦ Κιαγιᾶ βέη διηύθυνε τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα καὶ διὰ τοῦ Ρεῖζ ἐφένδη τὰ ἐξωτερικά.

Οὐχὶ ἰσόβαθοι ἀλλ' ὅπως δήποτε ἰσότημοι, πάντως ὁμως ὡς αὐτοτελεῖς ἀνώτατοι λειτουργοὶ τοῦ κράτους ἐλάμβανον μέρος εἰς τὰ συμβούλια τοῦ Μ. Βεζύρου οἱ κάτωθι :

Ὁ Σερασκέρης (ἀρχηγὸς στρατοῦ) Καπετάν πασᾶς (ἀρχηγὸς στόλου) ὁ Ντεφ-

Διακόσιοι καὶ πλέον ὑπηρεταὶ μὲ ὁμοιόμορφον ἔνδυμα ἐξ ἐρυθρᾶς μετάξης καὶ κάλυμμα εἰς τὴν κεφαλὴν χρυσοκέντητον, περιποιοῦνται τοὺς καθημένους ἐπὶ τοῦ δαπέδου καὶ ἐπὶ ὠραίων ταπήτων Τούρκους καὶ ξένους.

Δέρμα, λεπτόν, ἐπεξεργασμένον, χρησιμεύει ἀντὶ τραπέζομανδήλου, δοχεῖα δὲ ἐπίχρυσα, ἀργυρὰ καὶ ἄλλα ἐκ πολυτίμου κινεζικῆς ἢ περσικῆς πορσελάνης, ἀντικαθιστῶσι τὰ ἐπιτραπέζια σκεύη.

Ὑπηρεταὶ, φέροντες ἐπίχρυσα ἀργυρὰ δοχεῖα μορφῆς σάλπιγκος, γεμίζουσι μὲ γλυκύτατα ἀραβικὰ σερμπέτια τῶν συνδαιτυμόνων τὰ ὑψηλὰ κύπελλα, διότι ὁ οἶνος ἀπαγορεύεται εἰς τὰ ἐπίσημα τουρκικὰ συμπόσια.

Διὰ τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὴν ἀκολουθίαν του ἔχει διατεθεῖ, εἰδικῶς παρεσκευασμένη, μία τράπεζα· ἀλλ' οὗτος διὰ νὰ κολλακεύσῃ τοὺς Τούρκους προτιμᾷ νὰ καθήσῃ μετ' ἐκείνων ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Καὶ ἐνῶ τὸ συμπόσιον παρατίθεται εἰς τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα, τὴν ἰδίαν ὥραν ὁ μοιρολάτρης καὶ θρησκόληπτος λαὸς τῆς πρωτεύουσας μεταβαίνει νὰ ἐπιτελέσῃ μερικὰ περίεργα καθήκοντα.

Εἰς ὠρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας παρατηρεῖ κανεῖς εἰς τοὺς τοιχοφραγμένους κήπους τῆς Σταμπούλ, μέγαλον ἀριθμὸν ἀπογάτους νὰ ἔχωσιν ἀναρριχηθῆ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ ν' ἀναμῆνωσιν ἐκεῖ τοὺς πιστοὺς διὰ νὰ τοὺς ῥίψωσι τροφήν.

Πλανώδιοι Τοῦρκοι, μὲ μαγειρευμένα ἐντόσθια ἢ μικρὰ τεμάχια κρέατος, διαφημίζουσι τὸ ἐμπόρευσμά των: «Κρέας διὰ τοὺς γάτους!». Ἄλλοι πάλιν, φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων ὄβελους μὲ τεμάχια κρέατος ἐψημένα, προωρισμένα διὰ τοὺς σκύλους. Ὅπισθεν αὐτῶν τρέχουσι περισσότεροι τῶν ἐξήκοντα σκύλων

τερντάρης (ὑπουργός, τρόπον τινα, τῶν οἰκονομικῶν) δύο Καντιασκέρηδες (ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοὶ) ὁ Σείχ—οῦλ—ἰσλάμ (ἀνώτατος θρησκευτικὸς λειτουργός) καὶ ὁ Φετῶ—Ἐμνὶ (φύλαξ τῶν ῥητρῶν).

Τὸ σύστημα ὑπουργῶν καὶ ὑπουργείων εἰσήχθη εἰς τὴν Τουρκίαν τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς αὐτοκρατορίας Μαχμούτ Β' (1809—1839).

καὶ περιμένουσι τὸν προληπτικὸν ἐκεῖνον ὄχλον νὰ ἀγοράσῃ καὶ νὰ τοὺς ῥίψῃ τροφήν.

Εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν, εἰς Τοῦρκος ἀγοράζει ἀπὸ πτωχὸν χριστιανὸν πωλητὴν, ὅλα τὰ πτηνὰ τὰ ὁποῖα ὁ τελευταῖος ἔφε-
ρεν ἐντὸς μεγάλου κλωβοῦ, διὰ νὰ τ' ἀπολύσῃ κατόπιν ἐν πρὸς
ἕν. Δὲν παραλείπει μεθ' ἐκάστην ἀπελευθέρωσιν πτηνοῦ, προσα-
τενίζων κατὰ τρόπον παράδοξον τὸν οὐρανόν, νὰ κραυγάσῃ
« Ἀλλάχ! » Ὁ ἴδιος Τοῦρκος ἐφώναζε καὶ πάλιν « Ἀλλάχ! »
καὶ προσέβλεπε τὸν οὐρανὸν μὲ τὸν ἴδιον περίεργον τρόπον,
ὅταν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε σφάξει μερικοὺς χριστιανοὺς δι'
ἐντελῶς ἀσήμαντον ἀφορμὴν. Νομίζει καὶ τὰς δύο φορὰς ὅτι
ἔχει προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Προφήτην, μεγα-
λειτέρας ἴσως, ἀπὸ τὸν τυφλὸν τὸν ὁποῖον συνήντησε μετ'
ὀλίγον. Ὁ τελευταῖος αὐτὸς μεταβὰς εἰς Μέκκαν καὶ
ιδὼν τὸν ἱερώτατον τάφον τοῦ Μωάμεθ, ἐθεώρησε καθήκον
του νὰ ἐξορύξῃ μετὰ ταῦτα τοὺς ὀφθαλμοὺς του μὲ ἐρυθρο-
πυρωμένον σίδηρον, μὴ ἐλπίζων πλέον οὐδὲν τὸ τελειότερον
νὰ ἴδῃ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν τῶν ἀνθρωπίνων ματαιοτήτων.

Διὰ μέσου τοῦ θρησκολήπτου αὐτοῦ λαοῦ, τοῦ κατακλύ-
ζοντος τὴν ὥραν ἐκείνην τοὺς στενοὺς δρόμους τῆς Σταμπούλ,
ἡ ξένη πρεσβεία ἢ παρουσιασθεῖσα σήμερον εἰς τὰ ἀνάκτορα
ἐπιστρέφει εἰς τὰ οἰκήματά της.

Ὁ σουλτᾶνος ἀναπαύεται τώρα, ἐνῶ σκοποὶ φρουροῦντες
ἔξωθεν τῶν δωματίων αὐτοῦ καὶ κατάσκοποι περιφερόμενοι
εἰς ὅλα τὰ διαμερίσματα τῶν ἀνακτόρων, ἐξασφαλίζουσι τὴν
ἡσυχίαν καὶ τὴν ζωὴν του. Εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτὰ οἱ πάντες
κατασκοπεύουσι καὶ κατασκοπεύονται. Ὁ σουλτᾶνος παρακο-
λουθεῖ τοὺς βεζύρας αὐτοῦ, οἱ βεζύραι τοὺς Γενιτσάρους καὶ
τοὺς λοιποὺς αὐλικοὺς μέχρι τῶν ὑπηρετῶν ἀκόμη καὶ ἀντι-
στρόφως εἰς ἕκαστος ἐξ αὐτῶν κατασκοπεύει τὸν ἄλλον καὶ
ὅλοι μαζὺ τὸν σουλτᾶνον.

Ἡ διαβολὴ εἶναι τὸ κυριώτερον ὄπλον εἰς χεῖρας τῶν ἰσχυ-
ρῶν τῆς σουλτανικῆς εὐνοίας. Καὶ ἡ συκοφαντία ἐπὶ Σουλεϊ-
μᾶν τοῦ « Μεγαλοπρεποῦς » δὲν ἤργησε νὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς

καταστρεπτικούς της πλοκάμους και τούς υίους ακόμη τοῦ μονάρχου, οἱ ὅποιοι ἔπесαν ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ πατρὸς των.

Συκοφαντηθέντες διὰ συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Σουλεϊμάν, οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Μουσταφᾶς καὶ Βαγιαζήτ, κατεκρεουργήθησαν μετὰ τῶν τέκνων των κατόπιν διαταγῆς τοῦ πατρὸς των, ἀπὸ τούς πιστοὺς εἰς τὸν μονάρχην ἐκτελεστὰς τῶν ἀποτροπαίων ἀποφάσεών του, κωφάλαλους τῆς αὐλῆς.

Τὴν αὐτὴν τύχην ὑπέστη καὶ ὁ Ἰμπραήμ πασᾶς ὁ ἐπὶ μακρὰ ἔτη εὐνοηθεὶς μέγας βεζύρης τοῦ Σουλεϊμάν καὶ πλεῖστοι ἄλλοι κατέχοντες ὑψηλὰς θέσεις, ἀκόμη καὶ συγγενεῖς ἐκ τῶν στενωτέρων τοῦ ἡγεμόνος.

Ἐπεκταθέντες ὀλίγον περισσότερον ἐπὶ τοῦ σουλτάνου τούτου τοῦ ὁποίου ἡ βασιλεία σημειοῖ σημαντικώτατον σταθμὸν ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἄς τὸν ἐγκατελείψωμεν ἤδη ἀναπαύομενον παραπλεύρως τῆς σφαγιασθείσης οἰκογενείας του, ἐντὸς τοῦ περιπτέρου τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἐφοδόμησε πλησίον τοῦ φέροντος τὸ ὄνομά του μεγαλοπρεποῦς τεμένους τῆς Κων/πόλεως.

Ὁ Σουλεϊμάν ἔχει παραδοθεῖ πλέον εἰς τοὺς κριτικούς τῆς Ἱστορίας. Σφαγιάσαντες καὶ σφαγιασθέντες ἀναπαύονται ἤδη ὑπὸ τὸ ἴδιον τέμενος.

Τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος ἔχει φθάσει εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεώς του. Οἱ ἐπερχόμενοι αἰῶνες τὸ ὀδηγοῦσιν εἰς τὴν παρακμὴν

Ἐπὶ τὴν τριπλῆν ιδιότητα, τοῦ πολεμιστοῦ, τοῦ νομοθέτου, καὶ τοῦ καλλιτέχνου, παρουσιάζει αὐτὸν ἡ τουρκικὴ ἱστορία. Περισσότερον πολεμιστῆς ἀπὸ νομοθέτης, καὶ περισσότερον νομοθέτης ἀπὸ καλλιτέχνης, ἀποτελεῖ πάντως σημαντικὴν προσωπικότητα μετὰ τῶν Τούρκων σουλτάνων.

Ἡ Εὐρώπη μετὰ τὸν θάνατόν του ἀνέπνευσεν! Ὁ «Μέγας Τοῦρκος» δὲν θὰ ταράσῃ πλέον τὴν ἡσυχίαν τῶν μοναρχῶν τῆς Δύσεως.

Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ

ζωή παραμένει ή ίδια· οί πιστοί προσέρχονται τὰς αὐτὰς πάντοτε ὥρας νὰ προσευχηθῶσιν εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ τεμένη τῆς πρωτεύουσας, εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει προστεθεῖ καὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον τέμενος τοῦ Σουλεϊμάν (¹).

Κάτω ἀπὸ τοὺς ὑψηλοὺς στύλους τοῦ παρφυρίτου, ὑπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς θόλους τοῦ Σουλεϊμανιέ, ἐκεῖ ὅπου ἡ σιωπὴ καὶ τὸ σκιοφῶς ἐπαυξάνουσι περισσότερο τὴν μυστικοπάθειαν, οἱ πιστοί, σιωπηλοί, γονατισμένοι, προσεύχονται Ἄλλ' αἱ δεήσεις των δὲν εἰσακούονται πλέον ἀπὸ τὸν Ἄλλάχ, **διότι ἡ δύναμις τῶν προφητῶν δὲν δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν μοιραίαν ἐξέλιξιν τῆς Ἱστορίας!**

(¹) Σουλεϊμανιέ. Τὸ ὠραιότερον καὶ ἐπιβλητικώτερον τέμενος τῆς Κων/πόλεως. ἤρξαστο ἀνεγειρόμενον ἐπὶ Σουλτάνου Σουλεϊμάν με ὑλικὸν ληφθὲν ἀπὸ τὴν κατασφισθεῖσαν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγίας Εὐφημίας τῆς Χαλκηδόνας. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προξενούσιν οἱ ἐκ παρφυρίτου μεγαλοπρεπεῖς κίονες τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τεμένους. Ἡ κατασκευὴ του διήρκεσε δέκα ἕξ ἔτη (1550—1566).

Κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα, ἡ ἐσωτερικὴ κακοδιοίκησις τῆς Τουρκίας καὶ αἱ πιέσεις τῶν ὑποδούλων ἔφθασαν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε κατ' ἐπανάληψιν νὰ σημειωθῶσιν ἐξεγέρσεις χριστιανῶν ἐναντίον τῆς Πύλης, ὑποκινηθεῖσαι μάλιστα πολλὰς φορὰς ὑπ' αὐτῆς τῆς Δύσεως.

Ἡ καταρρέουσα τότε Τουρκία ἐκλονίζετο ἔτι περισσότερον ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς αὐτὰς ἐπαναστάσεις, πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ὁποίων, ἡ Πύλη ἀναγκάζεται ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 17^{ου} αἰῶνος νὰ μεταβάλῃ πολιτικὴν ἀπέναντι τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου.

Τὸ νέον πρόγραμμα, τῆς μετριοπαθοῦς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὑπὸ σειρᾶς μεγάλων βεζυρῶν προερχομένων ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοπρουλιδῶν. Πέντε μεγάλοι βεζύροι τῆς οἰκογενείας αὐτῆς (1656—1710) οὐ μόνον μετέρχονται πολιτικὴν ἐπιεικίαν ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἀλλ' ἀναγκάζονται ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων πιεσθέντες, νὰ δεχθῶσιν Ἑλληνας εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας τοῦ κράτους, κυρίως δὲ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Τουρκίας.

Δημιουργείται οὕτω τάξις Ἑλλήνων προνομιούχων, ἡ ἀποκληθεῖσα τάξις τῶν *Φαναριωτῶν*, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἐπὶ ἓνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα περιῆλθον αἱ τύχαι τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Καίτοι δὲ ἡ πλειονότης τούτων προήρχετο ἐκ τῆς περὶ τὸ Πατριαρχεῖον χριστιανικῆς συνοικίας τοῦ *Φαναρίου*, ἐν τούτοις ὁ πρῶτον ἐμφανιζόμενος εἰς ἐπίσημον τουρκικὴν θέσιν Παναγιώτης Νικούσης δὲν προήρχετο ἀπὸ τοὺς φαναριωτικοὺς κύκλους ἀλλὰ κατήγετο ἐκ Χίου καὶ ἦτο υἱὸς γονέων τελείως ἀσήμεν.

Ὁ Παναγιώτης Νικούσιος ἢ Νικούσης ἐγεννήθη ἐν Κων/πόλει τὸ 1613. Ἄνθρωπος ἐξαιρετικῆς εὐφυΐας καὶ ἰκανῆς μορφώσεως, κατώρθωσε νὰ χρησιμεύῃ συγχρόνως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διερμηνεὺς τῆς Πύλης καὶ τῆς ἐν Κων/πόλει αὐστριακῆς πρεσβείας. Τὴν ἀμφίβιον δὲ ταύτην ὑπηρεσίαν μεταξὺ Πύλης καὶ τῆς ξένης πρεσβείας καὶ τὴν ταυτόχρονον ἐξυπηρέτησιν συμφερόντων τόσον ἀντιτιθεμένων, κατώρθωσε μετὰ τοσαύτης εὐφυΐας καὶ πανουργίας νὰ ἐκτελῇ, ὥστε αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ νὰ κριθῶσιν ἀπαραίτητοι εἰς τὸν τότε μέγαν βεζύρην Μεχμέτ Κιοπρουλῆ ὅστις καὶ τὸν προσέλαβε τὸ 1669 ὡς ἐπίσημον διερμηνέα τοῦ Διβανίου (*Ντιβὰν Νιεριζουμάν*).

Ὁ Νικούσης, λαβὼν τὸν τίτλον τοῦ διερμηνέως, ἐγκατεστάθη μετ' ὀλίγον ἐντὸς τῶν τουρκικῶν ἀνακτόρων καὶ ἐπέτυχε προσέτι ὥστε νὰ τοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ φέρῃ πολυτελεῆ ποδήρη ἀμφίεσιν, ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν Τούρκων μεγιστάνων νὰ ἐξέροχηται ἔφιππος συνοδευόμενος παρὰ ἐφίππων ἀκολούθων καὶ τὸ πάντων σπενδαιότερον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νὰ τρέφῃ μακρὰν γενειάδα.

Αἱ ἐξαιρετικαὶ αὗται τιμαὶ καὶ ἡ λαμπρὰ θέσις τοῦ πρώτου διερμηνέως τοῦ Διβανίου, ἦτο φυσικὸν νὰ κινήσωσι τὴν προσοχὴν καὶ νὰ διεγείρωσι τὰς βλέψεις καὶ τὰς φιλοδοξίας τῶν Ἑλλήνων τοῦ Φαναρίου. Οἱ περισσότερον ἀνεπτυγμένοι ἐκπαιδεύουσιν ἔκτοτε εἰδικῶς τὰ τέκνα των διὰ τὸ ἐξαιρετικὸν αὐτὸ ἀξίωμα. Τὰ σπουδάζουσι, τὴν ἀραβικὴν, τὴν περσικὴν, τὴν τουρκικὴν, καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Ἀργότερον δέ, ὅταν ὁ ἀστὴρ τῆς Βενετίας

εἶχε πλέον δύσει, ἀντὶ τῆς ἰταλικῆς ἐσπουδάζετο ἢ γαλλικὴ γλῶσσα.

Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ῥαγιαδῶν ἀξιοματούχων τοῦ Διβανίου ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ ἰδρῦθη καὶ νέα θέσις, ἢ τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου.

Ὁ διερμηνεὺς τοῦ στόλου συνοδεύει τὸν Καπετὰν πασᾶν μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ὁσάκις ἐξέρχεται εἰς τὴν Μεσόγειον διὰ πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις ἢ διὰ τὴν εἰσπραξιν φόρων ἀπὸ τοὺς ὑποτελεῖς τῆς Τουρκίας.

Αἱ φιλοδοξίαι ὅμως τῶν Φαναριωτῶν οἵτινες κατελάμβανον τ' ἀξιώματα τοῦ διερμηνέως τοῦ Διβανίου καὶ τοῦ διερμηνέως τοῦ στόλου, ἐφέροντο πρὸς ὀρίζοντας πολὺ εὐρύτερους ἀπὸ τὰ στενὰ ὄρια τῶν ἀρχικῶν καθηκόντων των.

Ἐν μέσῳ ἄλλως τε περιβάλλοντος παχυλῆς ἀμαθείας, εἰς τὸ ὁποῖον ἢ συκοφαντία ἢ ἢ κολακεία-ἀναλόγως τῶν περιστάσεων-ἐπαιζαν τὸν σπουδαιότερον ῥόλον, δὲν ἦτο δύσκολον εἰς ἄνδρας ἀνωτέρας μορφώσεως καὶ ἰκανῆς εὐφυΐας, νὰ ἐπιβληθῶσι. Καὶ οἱ Φαναριῶται διερμηνεῖς κατῴρθωσαν σὺν τῷ χρόνῳ ν' ἀποκτήσωσι καὶ πολιτικὴν ἐπιρροήν, ἐκτάσεως μάλιστα τοιαύτης ὥστε νὰ ὑποκαταστήσωσι τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν. Πασᾶδες, βεζύραι, ἀξιοματοῦχοι τῆς αὐλῆς, γίνονται ἀθύρματα εἰς χεῖρας τῶν πανισχύρων Φαναριωτῶν. Ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα διευθύνουσιν ἀπὸ τῶν παρασκηνίων τὰς τύχας τῆς Τουρκίας. Ἐὰν δὲ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἐμφανίσεως τῶν Φαναριωτῶν, ἢ εὐνοια τοῦ Πατριαρχείου ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀνάδειξιν αὐτῶν, κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους οἱ ὄροι ἀντεστράφησαν καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ὑφίσταται τὴν ἐπίδρασιν τῶν κύκλων τοῦ Φαναρίου.

«*Ἡ ἐκκλησία δὲν εἶναι ἢ τὸ βοηθητικὸν μέσον αὐτῶν, ἀλλὰ βοηθητικὸν μέσον ἰσχυρόν. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, ἔχει συσπειρωθεῖ περὶ τὸ πολιτικὸν αὐτὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τρόπον τινα δεύτερον κράτος ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ.*» (1)

(1) M. PH. ZALLONY. •Essai sur les Phanariotes» σελ. 234. Ἐκδόσις 1830.

Όταν όμως ή δύναμις τῶν Φαναριωτῶν ηὔξήθη σημαντικῶς αἱ θέσεις τῶν διερμηνέων δέν ἠδύναντο πλέον νά ἱκανοποιησῶσι τὰς βλέψεις των καί εἰς μικρόν χρόνον διάστημα ἐπέτυχον οὔτοι νά ἀχθῶσιν εἰς νέα ἐπίπεδα φιλοδόξου δράσεως.

Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος (¹) εἶναι ὁ πρῶτος Ἑλληνα ὁ ὁποῖος ἐγκατέλειψε τὰς ὀχθας τοῦ Βοσπόρου τὸ 1730 διὰ νά ἐγκατασταθῆ εἰς Βλαχίαν διορισθεὶς ἡγεμὼν παρὰ τῆς Πύλης. (²)

Τὸν Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον διαδέχονται ἄλλοι ἡγεμόνες καί οἱ Φαναριῶται τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἀποτελοῦσι τὸν ἰσχυρότερον πολιτικὸν ὄργανισμὸν εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος.

Όταν ὁ νέος ἡγεμὼν λάβῃ τὸν διορισμὸν του καθίσταται ἡ σπουδαιότερα προσωπικότης τῆς ἡμέρας. Ἐπαῖται εὐνοιῶν σπεύδουσι ταπεινῶς ἀπὸ ὄλα τὰ σημεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως νά προσφέρωσι τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς σουλτανικῆς προστασίας. Οἱ Λεβαντῖνοι ἔμποροι τοῦ Πέραν θέτουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ νέου Ὀσποδάρου τὰ ἐκλεκτώ-

(¹) Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος ἦτο υἱὸς τοῦ Νικολάου ὅστις ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἡγεμὼν τῶν Παραδουναβίων χωρῶν, ὁ ὁποῖος ἐξελέγει ὑπὸ τῶν βογιάρων. Μετὰ τὸν Νικολάον Μαυροκορδάτον ἡ Πύλη δέν ἠρκεῖτο μόνον εἰς τὴν τυπικὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς ἀλλὰ διώριζεν ἡ ἰδία κατὰ βούλησιν τὸν ἡγεμόνα.

Ὁ Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος ἦτο ἔγγονος τοῦ Ἀλεξάνδρου, πρώτου διερμηνέως τοῦ Διβανίου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικούση.

(²) Ἡ Βλαχία καί ἡ Μολδαβία ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὑπὸ τὸν Πρίγκηπα Στέφανον ἠγωνίσθησαν ἐναντίον τῶν πρώτων σουλτάνων. Μετὰ τὴν ὑποταγὴν ὁμοῦς τῆς Οὐγγαρίας ὁ Μέγας Στέφανος εἰς τὴν πολιτικὴν του διαθήκην συνεβούλευσε τὴν ἐκουσίαν ὑποταγὴν εἰς τοὺς Τούρκους ἐναντι τοπικῆς αὐτονομίας. Ἡ σχετικὴ πράξις ἐγένετο ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς εἰς Βουδαν τὸ 1529. Αἱ ἐπαρχίαι θὰ κατέβαλλον ἐτήσιον φόρον ὑποτελείας εἰς τὴν Τουρκίαν ἐκ 4000 δουκάτων, θὰ ἠδύναντο ὁμοῦς νά ἐξασκῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των, νά μεταχειρίζωνται τοὺς ἰσχύοντας νόμους καί νά ἐκλέγωσι τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν ἐπικυρουμένης μόνον τυπικῶς τῆς ἐκλογῆς του παρὰ τῆς Πύλης.

Τὰ προνόμια ταῦτα διειτηρήθησαν μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Πέτρου.

Ὁ Πρίγκηψ Καντεμὺρ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας καί ὁ Βασσαραβᾶς Μπανκόβανο ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ἐβοήθησαν τὸν Μέγαν Πέτρον εἰς τοὺς ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἀγῶνας του. Μετὰ δὲ τὴν ἥτταν τοῦ Προύθου (1711) ἡ Τουρκία ὑποπτευομένη πλέον τὰς ἐπαρχίας αὐτάς καί ἐλευθέρως νά ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις της, κατήγγησε τὸ δικαίωμα τῶν ἐπαρχιῶν νά ἐκλέγωσιν ἐλευθέρως τοὺς ἡγεμόνας καί διώριζεν ἀπὸ τοῦ 1730 ἡ ἰδία Φαναριώτας εἰς τὰς θέσεις αὐτάς.

τερα τῶν ἐμπορευμάτων των καὶ αἱ τράπεζαι ἔχουσιν ἀνοικτὸν λογαριασμὸν δι' αὐτόν. Εἰς τὸν ἔσμὸν ἐκείνον τῶν καιροσκοπῶν κολάκων προστίθενται ἀκόμη καὶ Τοῦρκοι μεγιστάνες. Οἱ Τοῦρκοι γνωρίζουσι καλῶς τὴν ἐπιρροὴν τῶν Φαναριωτῶν πλησίον τοῦ Διβανίου, γνωρίζουσι ἀκόμη περισσότερον ὅτι οἱ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς διευθύνοντες τὴν Τουρκίαν εἶναι πάντοτε περισσότερον ἐπικίνδυνοι ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους κυβερνήτας.

Ὁ ἐκλεγείς Φαναριώτης, λαμβάνει ἀμέσως τὸν τίτλον τοῦ «Υψηλοτάτου» καὶ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τοῦ διορισμοῦ του ἐμφανίζεται μὲ ὕφος σοβαροφανείας ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑψηλὴν του θέσιν. Ἀψόγου παρουσιαστικοῦ, ἐπιβλητικότητος ἐκπλησσύσης, παρουσιάζεται ὡς ἀληθῆς ἡγεμὼν διὰ νὰ καταπλήξῃ μὲ τὴν πολυτελῆ καὶ περίεργον ἀμφιεσίν του Τούρκους καὶ ῥαγιάδες.

Αἱ ἐτοιμασίαι τοῦ νέου ὀσποδάρου ἐπισπεύδονται κατὰ τὸ δυνατόν, διότι ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἐκεῖνος καὶ ἡ ἀπειροπληθῆς ἀκολουθία του ὀφείλουσι νὰ εἶναι ἔτοιμοι δι' ἀναχώρησιν, ἄλλως κατὰ ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν ὑπόκειται εἰς ἡμερήσιον πρόστιμον 400 περίπου χρυσῶν φράγκων. Τὸ ἐκ τοῦ προστίμου τούτου ποσὸν προορίζεται διὰ τὸ ταμεῖον τῶν Γενιτσάρων. Ἄλλ' ὁ νέος ἡγεμὼν ἐκ προθέσεως μόλις τὴν τεσσαρακοστὴν πέμπτην ἡμέραν κατώρθωσε νὰ ἐτοιμασθῇ. Ὁ Ἄγᾶς τῶν Γενιτσάρων εὐγνωμόνως ἐδέχθη τὸ ἀποσταλὲν ὑπὸ τῆς «Υψηλότητός του» ἀντίτιμον ἐκ τοῦ προστίμου.

Αἱ προετοιμασίαι ὑπῆρξαν ἐξαιρετικά. Τὰ ὠραιότερα κεντήματα παρηγγέλθησαν διὰ τὰς πολυτελεῖς ἀμφιεσεῖς τῆς συζύγου καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ ἡγεμόνος· βαρύτιμα μεταξωτὰ τῆς Συρίας, ἀραχνούφαντα καὶ χρυσοῦφασμένα ὑφάσματα τῆς Βενετίας καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἔφεραν ἀπὸ τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀνατολῆς διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ ἡ ἡγεμονικὴ ἀκολουθία.

Εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν παραλυσίαν τῶν βογιάρων τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τοῦ Ἰασίου, μέλλει μετ' ὀλίγον νὰ προστεθῇ ἡ χλυδὴ καὶ ἡ πολυτέλεια τῶν νέων βογιάρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τέλος ἡ ἡγεμονικὴ ἀκολουθία εἶναι ἕτοιμος. Ὁ ὀσποδάροσ ἐχει μεταβεῖ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα διὰ νὰ δεχθῆ τὴν ἀποχαιρετιστήριον εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ὁ Μπᾶς-Καποῦ-Κεγαγιᾶς ⁽¹⁾ τοῦ νέου ἡγεμόνος ὑποβάλλει εἰς τὸν μέγαν βεζύρην τοὺς χαιρετισμοὺς τοῦ ἀναχωροῦντος αὐθέντου του μαζὺ μὲ πολυτελῆ δῶρα.

Ἡ ἀκολουθία ἐξέρχεται τῶρα ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τιμητικὴ φρουρὰ Γενιτσάρων τὴν συνοδεύει μέχρις ἐκεῖ. Προηγοῦνται τὰ πολυτελῆ ὀχήματα τοῦ ἡγεμόνος καὶ ἔπονται τριακόσιοι καὶ πλεόν ἄμαξαι τῆς λοιπῆς ἀκολουθίας. Τὴν ὄλην συνοδείαν περιβάλλουσιν Ἀλβανοὶ σωματοφύλακες τοῦ ἡγεμόνος, ὑπερβαίνοντες τοὺς διακοσίους.

Τὸ ταξείδιον διαρκεῖ πολλὰς ἡμέρας καὶ μόλις τὴν τριακοστὴν ἡ ἡγεμονικὴ αὐτὴ πομπὴ εὐρίσκεται ἐξωθεν τοῦ Βουκουρεστίου. Ἡ ἐπομένη ἔχει ὀρισθεῖ διὰ τὴν ἐπίσημον εἴσοδον καὶ ἐγκαθίδρυσιν τοῦ πρίγκηπος. Οἱ στενοὶ δρόμοι τοῦ Βουκουρεστίου ἀπὸ ἑνωρὶς κατελήφθησαν ἀπὸ κόσμον περιέργων παρακολουθοῦντα τὴν πομπὴν διευθυνομένην εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναόν.

Ὁ ἡγεμὼν προηγεῖται. Τὸ ἐπιβλητικὸν πρόσωπόν του μὲ τὴν λευκὴν γενειάδα ⁽²⁾ κάτω ἀπὸ τὸν τεράστιον κωνοειδῆ κίτρινον πῖλον του ⁽³⁾ ἐμποιεῖ ἐξαιρετικὴν ἐντύπωσιν. Περιστοι-

⁽¹⁾ Κατὰ τουρκικὴν συνήθειαν παρέμενεν εἰς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἡγεμόνος πλησίον τοῦ μ. βεζύρου. ἐκτελῶν χρῆμα συνδέσμου μεταξὺ Διβανίου καὶ ὀσποδάρου, καὶ φέρων τὸν τίτλον τοῦ Μπᾶς-Καποῦ-Κεγαγιᾶ.

⁽²⁾ Αἱ διαστάσεις τῶν τεραστίων πῖλων τῶν βογιάρων καὶ πριγκήπων ἦσαν τοιαῦται ὥστε νὰ καθίσταται ἀδύνατον εἰς δύο ἄτομα νὰ παρακαθήσωσιν ἐν τῇ αὐτῇ ἀμάξῃ. Συνήθως εἶχον ὕψος ὑπὲρ τὰ 60 ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου καὶ παραπλήσιον πλάτος.

⁽³⁾ Ἡ μακρὰ γενειάς, ἰδίᾳ ἡ λευκὴ, ἐνέπνεεν ἐξαιρετικὸν σεβασμὸν εἰς τοὺς Τούρκους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκ τῶν χριστιανῶν μόνον εἰς τοὺς πρίγκηπας τοῦ Φαναρίου καὶ τοὺς βογιάρους ἐπιτρέπετο νὰ φέρωσι τοιαύτην. Συνέβαινε μάλιστα πολλάκις ὥστε ἡγεμόνες νὰ χρησιμοποιοῦσι χημικὰ μέσα διὰ νὰ λευκάνωσι τὴν μὴν λευκανθεῖσαν εἰσέτι γενειάδα αὐτῶν, ἵνα οὕτω μεγαλειτέραν ἐπιβολὴν ἔχωσι παρὰ τοῖς Τούρκοις.

χίζεται ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως, τοὺς βογιάρους καὶ τὰ τοπικὰ στρατεύματα.

Μετ' ὀλίγον οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν κρούονται χαρμωσύνως. . . . Ὁ ἡγεμὼν δεχθεὶς τὴν εὐλογίαν τοῦ μητροπολίτου μεταβαίνει εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ ν' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντά του. Καὶ ἐνῶ τὸ Βουκουρέστιον δονεῖται ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν ἱερῶν σανίδων⁽¹⁾ καὶ τῶν κρουομένων χαρμωσύνως κωδῶνων τῶν ἐκκλησιῶν, αἱ ἐταιριζουσαι δέσποιναι τῆς πρωτεύουσας τῆς Βλαχίας σπεύδουσι μετ' ἐξαιρετικοῦ ζήλου νὰ δεξιωθῶσι τοὺς ὑψηλοὺς ξένους. Ἀνάκτορα παλαιὰ βογιάρων συμπληρώνουσι τὴν πολυτελεῆ ἐπίπλωσίν των διὰ νέας ἐορτάς, καὶ μόνον ὁ λαὸς βυθίζεται εἰς τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὸ πένθος, διότι ἐγκατάστασις νέου ὀσποδάρου σημαίνει ἐπιβολὴν νέων βαρύτερων καὶ δυσβαστάκτων φόρων.

Τὸ σύστημα τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ὑποχρεώνει τὸν ἐκάστοτε νέον ἡγεμόνα διὰ νὰ εἶναι εὐχάριστος εἰς τὴν Πύλην νὰ ἐπιβάλλῃ βαρύτερους φόρους ὥστε αἱ ἐπὶ τῆς ἰδικῆς του διοικήσεως εἰσπράξεις νὰ ὑπερβῶσι τὰς τοῦ προκατόχου του.

Τὸ Διβάνιον ἐνδιαφέρεται μόνον νὰ εἰσπράττῃ περισσότερα, ἀδιαφορεῖ δὲ διὰ τοὺς φορολογουμένους ἀπίστους· καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐνδιαφέρεται μόνον νὰ εἶναι εὐάρεστος εἰς τὸ Διβάνιον.

Ἡ διοίκησις τοῦ νέου ἄρχοντος δὲν θὰ παρουσιάσῃ οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικόν. Θὰ διευθύνῃ τὴν ἡγεμονίαν του κατὰ τρόπον συμβατικόν, κολακευόμενος ἀπὸ τοὺς βογιάρους, κολακεύων ὁ ἴδιος τὴν Πύλην. Θὰ δέχεται πολύτιμα δῶρα καὶ ἐξαιρετικὰς ἀμοιβὰς ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του διὰ ν' ἀποστέλλῃ

(1) Εἰς τὸ Βουκουρέστιον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχον ὑπὲρ τὰ 200 κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν. Ἐκτὸς τούτων οἱ Μολδαβοὶ διετήρουν εἰς τινὰς ἐκκλησίας τὰς παλαιότερον χρησιμοποιουμένας ἱερὰς σανίδας, διὰ τῆς κρούσεως τῶν ὁποίων αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἐκάλουν τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν. Τὰ κωδωνοστάσια εἰς ἐκκλησίας ἐχρησιμοποιήθησαν τὸ πρῶτον εἰς Nolla πλησίον τῆς Ρώμης τὸ 400 μ. Χ. περίπου. Εἰς Κων/πολιν οἱ κώδωνες δι' ἐκκλησίας εἰσήχθησαν τὸ 831.

πολυτιμώτερα μαζὺ μὲ τοὺς εἰσπραττομένους ὑπερόγκους φόρους εἰς τοὺς ὑψηλοὺς του αὐθέντας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Θὰ παραμείνῃ δὲ εἰς τὰς Παραδουναβίους χώρας ἐπὶ τόσον χρόνον ὅσος δ' ἀπαιτηθῆ εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ Φαναριώτας διὰ νὰ τὸν ἀνατρέψωσι. Διότι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐγκαταλίπει τὴν πρωτεύουσαν τὰ σχέδια τῶν ἐπιβουλευομένων τὴν θέσιν του Φαναριωτῶν τίθενται εἰς ἐνέργειαν. Διαβολαί, ῥαδιουργίαι, συκοφαντίαι, σατανικαὶ πλεκτᾶναι, ψεύδη ἀκόμη χονδροειδῆ, διαδίδονται εἰς βάρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ἢ τῆς Μολδαβίας μὲ σκοπὸν νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ Διβανίου.

Ματαιῶς ἀγωνίζεται εἰς Κων/πολιν ὁ Μπᾶς-Καποῦ-Κεχαγιᾶς τοῦ ὀσποδάρου· τὸ ἔδαφος ὑποχωρεῖ διαρκῶς ὑπὸ τοὺς πόδας του μέχρις ὅτου διαταχθῆ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἡγεμόνος ὑπὸ τῆς Πύλης.

Ὁ ὀσποδάρος εἰδοποιηθεὶς ἐγκαίρως παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου του παραλαμβάνει τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα τοῦ ἀπεκόμισεν ἢ βραχεῖα διοίκησις του καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὴν πρωτεύουσαν.

Ἐγκαθίσταται μεγαλοπρεπῶς εἰς τὰ περίχωρα τῆς Κων/πόλεως, συνήθως εἰς τὸν Βόσπορον, διότι ἐντὸς τῆς πρωτεύουσης δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ, ἐφ' ὅσον ἀναχωρῶν ἔχει λάβει μεθ' ἑαυτοῦ τὴν προσφερθεῖσαν παρὰ τῆς Πύλης τιμητικὴν σημαίαν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας φέρει καὶ ὁ μέγας βεζύρης, οἱ δὲ τουρκικοὶ νόμοι δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ παραμένωσιν εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν συγχρόνως δύο πρόσωπα τυχόντα τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῆς τιμῆς.

Πολλάκις ὁμως θὰ συμβῆ ὥστε ὁ ἡγεμὼν μιᾶς τῶν δύο ἡγεμονιῶν νὰ μὴ ἀνακληθῆ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ ταχυδρομοῦ τοῦ κομίζοντος τὴν διαταγὴν τῆς ἀνακλήσεώς του νὰ σταλῆ καὶ δῆμιος ἵνα κομίσῃ τὴν κεφαλὴν του εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ὁ ἡγεμὼν τότε καταφεύγει εἰς τινὰ εὐρωπαϊκὴν χώραν, ὁ δὲ ἀντιπροσώπος του εἰς τὴν Κων/πολιν θὰ χρησιμεύσῃ συνήθως ὡς ἐξιλαστήριον θύμα τῶν ὑποψιῶν τῆς Πύλης.

Ἄλλ' εἴτε ὁ ἀνακληθεὶς ἐγκατασταθῆ εἰς τὸ μέγαρόν του εἰς Βόσπορον, εἴτε οὗτος διατελεῖ ἐξόριστος εἰς τὸ ἐξωτερικόν,

μίαν καὶ μόνην μέριμναν θὰ ἔχη ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἀνατροπῆς του, πῶς νὰ ἐπανακτήσῃ καὶ πάλιν τὴν ἡγεμονίαν του. Τοὺς θησαυροὺς τοὺς ὁποίους συνεπεκόμισε, θυσιάζει νῦν διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Εἶναι δὲ βέβαιος ὅτι θὰ τὸ ἐπιτύχῃ διότι ἐξαγορὰ συνειδήσεων εἰς τὴν τότε Τουρκίαν ἦτο πολὺ εὐωνοτέρα ἀπὸ τὴν ἀγορὰν ἀντικειμένων δευτερευούσης ἀκόμη σημασίας⁽¹⁾.

Ὁ μέγας διερμηνεὺς τοῦ Διβανίου, ὁ διερμηνεὺς τοῦ στόλου καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν Παραδουναβίων χωρῶν, ἀποτελοῦσι τὰ τρία σημεῖα ἅτινα καθορίζουσι τὸν κύκλον περὶ τὸν ὁποῖον στρέφεται ὁλόκληρος ἡ πολιτικὴ τῆς Τουρκίας. Καὶ ἡ δύναμις τῶν Φαναριωτῶν βαίνει διαρκῶς αὐξοῦσα μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος.

Οὕτω βλέπομεν τὸ 1786 νὰ διορίζηται ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Νικόλαος Μαυρογένης, διερμηνεὺς τοῦ στόλου ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὑπηρετήσας ὑπὸ τὸν Ναύαρχον Χασὰν πασᾶν ὅστις καὶ τὸν ἐπροστιάτευε μετὰ ταῦτα.

Ματαίως οἱ ἀντίθετοι Φαναριῶται ἀγωνίζονται νὰ μὴ διορισθῇ συμπράττοντες εἰς τοῦτο μετὰ τοῦ σαράφη τῆς αὐλῆς (τραπεζίτου τοῦ σουλτάνου) Ἑλληνοσ Πιερράκη καὶ ἄλλων ἀξιωματούχων τῶν ἀνακτόρων. Αἱ προσπάθειαι τῶν θραύονται πρὸ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῆς προστασίας τοῦ πανισχύρου Χασὰν πασᾶ.

Ὁ Μαυρογένης ἀνελάμβανε τὰ νέα καθήκοντα του, ζητήσας μάλιστα ὡς μόνην χάριν τὴν κεφαλὴν τοῦ Πιερράκη.

Οἱ δὲ Τοῦρκοι δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀποποιηθῶσι τὸ ἐλάχιστον αὐτὸ πρᾶγμα καὶ ἐφάνησαν μάλιστα ἐξαιρετικὰ λεπτοί.

(1) Αἱ ἀλλαγαὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ἦτο τι συνηθέστατον τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἄρκει νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ὁ Κων/τίνος Μαυροκορδάτος περὶ οὗ ἐγένετο ἤδη μνεῖα, τετράκις διορίσθη καὶ τετράκις ἀνεκλήθη κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀπὸ τὴν ἡγεμονίαν του. Ἐπίσης ἅς ἀναφέρωμεν ὅτι ἐντὸς εἰκοσαετίας (1741—1761) διορίσθησαν ἑπτὰ ἡγεμόνες.

Ἡκατάστασις αὕτη, λίαν καταστρεπτικὴ διὰ τὸν τόπον καὶ τοὺς κατοίκους, διήρκεσε μέχρι τοῦ 1812 ὅποτε ἡ Ρωσσία ἠνάγκασε διὰ συνθήκης τὴν Τουρκίαν νὰ διορίξῃ τοὺς ἡγεμόνας τουλάχιστον διὰ μίαν ἑπταετίαν.

διότι ἐφρόντισαν ὥστε ἡ κεφαλὴ τοῦ Πειράκη νὰ πέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Μαυρογένους ὅταν οὗτος ἐπέστρεφεν ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐν λαμπρᾷ παρατάξει εἰς τὸν οἶκον του.

Ὁ Μαυρογένης παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν εἰς Βλαχίαν, πολεμήσας δὲ γενναίως ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ρώσων κατώρθωσε νὰ διορισθῇ ἀρχιστρατήγος παρὰ τῆς Πύλης, μὲ δικαιώματα μάλιστα τοιαῦτα ὥστε ἠδύνατο νὰ παύῃ καὶ νὰ διορίζῃ Τούρκους στρατηγούς. Κατὰ περίεργον ἐντούτοις ἰδιοτροπίαν τῆς μοῖρας ἀπεκεφαλίσθη καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς Πύλης μετὰ τὴν ἤτταν του ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν παρὰ τὸ Καλάφατιον καὶ τὸν ἐπισυμβάντα ἐν τῷ μεταξὺ θάνατον τοῦ προστάτου αὐτοῦ Χασάν πασᾶ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἐγένετο αἰτία ὥστε οἱ Φαναριῶται νὰ χάσωσι μέγα μέρος τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἰδίως μετὰ τὰς σφαγὰς τῆς Κων/πόλεως καὶ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου Ε'. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν παρέμεινεν ἀρκετὴ δύναμις εἰς χεῖρας αὐτῶν, λόγῳ ἰδίᾳ τῶν συγγενικῶν δεσμῶν τοὺς ὁποίους εἶχον συνάψει οὗτοι μετὰ τῶν πολιτικῶν κύκλων τῆς Εὐρώπης.

Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ σουλτᾶνος ἐξηκολούθη νὰ μὴ συνεννοεῖται ἀπ' εὐθείας μὲ τοὺς πρεσβευτὰς τῶν ἀπίστων κρατῶν καὶ οἱ μεγάλοι βεζύραιοι ἀπευθύνοντο εἰς αὐτοὺς μόνον διὰ διερμηνέων, αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Φαναριωτῶν ἦσαν ἀπαραίτητοι εἰς τὴν Πύλην. Διὰ τοῦτο βλέπομεν εἰς τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος, εἰς τὸ σπουδαιότερον τῶν εὐρωπαϊκῶν συνεδρίων, ἐν Βερολίνῳ, Ἑλληνα νὰ ὑπερασπίζηται τὰ δίκαια τῆς ὀδηγηθείσης ἐκεῖ πρὸς διαμελισμὸν Τουρκίας.

Ἄλλ' ἡ δρᾶσις τῶν Φαναριωτῶν καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τῆς ἰσχύος αὐτῶν οὐδόλως ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Οὐχὶ μόνον δὲν ἐφρόντισαν νὰ παρασκευάσωσι τὸ ἔθνος εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα του, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐμερίμνησαν νὰ βελτιώσωσι τὴν θέσιν τῶν καταδυναστευομένων ῥαγιαδῶν.

Ἡ θέσις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων κατὰ τὰς παραμονὰς

τῆς Ἐπαναστάσεως ἦτο χειροτέρα παρά ποτε. Ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἐμπόρων Ἑλλήνων—καταγομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ Πελοποννήσου—ἐμπορευομένων δὲ εἰς τὸ Πέραν καὶ εὐημερούντων ὑπὸ τὴν ὀσσοικὴν ἢ ἀγγλικὴν προστασίαν, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πρωτεύουσης ἀπετελεῖτο ἀπὸ πτωχοῦς καὶ δυστυχεῖς ψαρᾶδες, βαρκάρηδες, καὶ μικροτεχνίτας, ὑποφέροντας τὰ πάνδεινα ἀπὸ τοὺς Τούρκους⁽¹⁾.

Ἄλλ' οὐδὲ κἂν διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐφρόντισαν οἱ Φαναριῶται. Ἀναφέρεται βεβαίως ὅτι εἰς Βουκουρέστιον καὶ Ἰάσιον ὠμίλειτο ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα χάρις εἰς τὴν παρουσίαν τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων. Πράγματι δὲ συνέβαινε τοῦτο. Ἀλλὰ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεχειρίζετο κυρίως ἡ ἀνωτέρα κοινωνία τῶν δύο πρωτεύουσῶν τῶν ἡγεμονιῶν, οὐχὶ κατόπιν ἐνεργειῶν ἢ προσπαθειῶν τῶν Φαναριωτῶν, ἀλλὰ διότι ἐθεωρεῖτο τοῦτο ἔνδειξις μορφώσεως καὶ καλῆς ἀνατροφῆς, ἀπαράλλακτα ὅπως ἔκαμε καὶ ἡ ἀριστοκρατία τῆς Ρώμης τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ ταῦτα.

Συστηματικὴ προσπάθεια τῶν ἐν Φαναρίῳ διὰ τὴν ἴδρυ-

(1) Οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατ' ἀπογραφὴν γενομένην τὸ 1818 ἀνῆρχοντο εἰς 26,850. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἠϋξήθη σημαντικῶς κατὰ τὰ μεσολαβήσαντα μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως τρία ἔτη καὶ τοῦτο διότι λόγῳ τοῦ διεξαγομένου πολέμου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, πλεῖστοι ὅσοι ἐκ τῶν κατοικούντων τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἐγκατέλιπον οἰκίας καὶ περιουσίας καὶ κατέφυγον εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ν' ἀποφύγῃσι τὰ δεινὰ ἅτινα ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τῶν ἐστρατευσάντων κατὰ τοῦ Ἄλῆ.

Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις θορυβηθεῖσα ἀπὸ τὴν διαρροὴν ταύτην πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, περιώρισεν ἐντὸς ὁρίων τῆς χριστιανικῆς συνοικίας, ὅπαγορεύσασα τὴν ἀλλαγὴν ἐγκατάστασιν χριστιανῶν.

Ἡ ἔλλειψις ὡς ἐκ τούτου οἰκιῶν εἰς τὰς χριστιανικὰς συνοικίας ὑπῆρξε μεγίστη· ἐπιχειρηματαὶ δὲ τινες Τούρκοι ἐκτιζον ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω συνοικιῶν ξυλίνας μεγάλας οἰκίας, διαμερίσματα τῶν ὁποίων ἐνοικιάζον εἰς τοὺς συρρέοντας χριστιανοὺς ἀντὶ ὑπερόγκων ἐνοικίων. Οὕτω διαμερισμα — 6 δωματίων τοῦ ὁποίου σύνθητος ἐνοικίον εἰς τὰς τουρκικὰς συνοικίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦτο 5—6 λίραι Τουρκίας κατ' ἔτος ἐνοικιάζετο εἰς τὰς ξυλίνας αὐτὰς οἰκίας ἀντὶ ἐνοικίου 200—250 λιρῶν ἑτησίως.

σιν σχολείων καὶ ἐξάπλωσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων οὐδαμοῦ ἐσημειώθη. Ὡς καὶ αὐτὴ ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ ἡ εὐρισκομένη εἰς τὸ κέντρον τοῦ Φαναρίου, ἰδρῦθη οὐχὶ ὑπὸ Φαναριώτου ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐκ Καστορίας ἐμπόρου Μανωλάκη τὸ ἔτος 1661.

«Οἱ πρίγκηπες τοῦ Φαναρίου ἐπροτίμησαν νὰ θύωσι μᾶλλον εἰς τὸν Πλοῦτον ἢ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Καὶ ἐνῶ ἡ πλειονότης τῶν Ἑλλήνων ἐγόγγυζεν ὑπὸ τὸ πέλμα τῶν σουλτάνων, ἐγένοντο σουλτᾶνοι οἱ ἴδιοι» (¹).

«Ὀλίγοι μὲν ἐξ αὐτῶν περιήρχοντο εἰς ἀξιοπρεπεῖς πρὸς τοὺς κρατοῦντας σχέσεις καὶ ἐντιούτοις οἱ πλεῖστοι ἐπεδεικνύοντο ἀγέρωχοι πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς» (²).

«Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Ὀσποδάρου τῆς Βλαχίας τῆς πλουσιωτέρας τῶν δύο ἡγεμονιῶν ἦτο ἡ διατήρησις τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς πλουτισμός· ἡ δὲ κυρία προσπάθεια τοῦ Ὀσποδάρου τῆς Μολδαβίας ἦτο ἡ εἰς Βουκουρέστιον προαγωγή» (³).

Βεβαίως οἱ Φαναριῶται θὰ ἐπεθύμουν πολιτικὰς μεταβολὰς ἐν Τουρκίᾳ αἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσι τὰ σχέδιά των καὶ νὰ ἱκανοποιήσωσι τὰς φιλοδοξίας των. Ἀλλ' ἡ φαντασία αὐτῶν δὲν ἐξικνεῖτο πέραν μικροστάσεων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Σεραγίου καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν ἐπαναστάσεως ἢ ὁποία θ' ἀνετίναζεν εἰς τὸν ἀέρα τοὺς κραταιοὺς στόλους τοῦ Καπετὰν πασᾶ καὶ θὰ κατέρριπτε τὰ τεῖχη τῆς τουρκικῆς ἰσχύος.

Εὐγενῆ ἴσως ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσιν οἱ Ὑψηλᾶνται καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος (⁴) ἀπόγονοι φαναριωτικῶν οἰκογενειῶν. Ἴσως διότι οἱ πρῶτοι εἶχον χάσει ἐντελῶς τὸν φαναριωτικὸν χαρακτῆρα λόγῳ τῆς μακρᾶς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας των εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Τσάρου.

(¹) M. PH. ZALLONY. «Essai sur les Phanariotes» ἐκδ. 1830.

(²) Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ. «Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» Τόμ. Ε' 12ον.

(³) Ο. ΜΙΑΛΕΡ. «Ἡ Τουρκία καταρρέουσα» Μετάφρασις Σ. Π. Λάμπρου.

(⁴) Περὶ τῆς δράσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, αἱ γνῶμαι τῶν ἀσχοληθέντων εἰς ἱστορικὰς μελέτας διίστανται. Σχετικῶς ἰδὲ Κ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ «Οἱ Μεσολογγῖται».

Θὰ ἐπερίμενέ τις ὄπως εἰς τὰς λαμπρὰς δέλτους τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀνεύρη τοὺς περισσοτέρους τῶν Φαναριωτῶν προσφέροντας μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸ ὑπόδουλον καὶ τὸ ἀγωνιζόμενον κατόπιν ἔθνος.

Ἄτυχῶς, ἀπολογισμὸς ἱστορικῆς μελέτης ἐν τῷ προκειμένῳ ὀδηγεῖ εἰς ἀντίθετα συμπεράσματα: Τὸ κήρυγμα τῆς ἐλευθερίας δὲν ἠκούσθη ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν εὐγενῶν τοῦ Φαναρίου, ἀλλ' ἠκούσθη ἀπὸ πολὺ μακρύτερα. Ἦκούσθη ἀπὸ τὴν ἀστικὴν τάξιν τῶν πόλεων καὶ τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων, ἀπὸ τὰ μέρη ἐκεῖνα ὅπου ἡ φυσικὴ ζωὴ καὶ ἡ ὑγεία ἀντανακλοῦσαν εἰς ὑγιεῖς σκέψεις, ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου ἕνας λαὸς ὑπόδουλος εἰς τοὺς Τούρκους ἀλλὰ ἐλεύθερος εἰς φρονήματα, παρεσκεύαζεν ἀπὸ ἐτῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν του.

ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΠΑΡΑΚΜΗΣ

Τὰ ἔθνη ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ αὐτῶν διαγράφουσι συνήθως μίαν ἱστορικὴν καμπύλην μὲ ἀνιόντα καὶ κατιόντα κλάδον.

Καὶ ὁ ἀνιὼν κλάδος τῆς τουρκικῆς σταδιοδρομίας ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους καὶ διαρκῶς ἀνερχόμενος σημειώνει τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας τῆς τουρκικῆς ἀκμῆς καὶ δόξης. Ὁ 17ος αἰὼν ἀποτελεῖ τὰ σημεῖα καμπῆς τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς καμπύλης καὶ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος ἀκολουθεῖ πλέον τὸν κατιόντα κλάδον μοιραίας παρακμῆς.

Τὸ θελλῶδες, κατὰ τὸ ἡμισυ πολιτικὸν καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ θρησκευτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον ἐξαπέλυσεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην ὁ Ἰσλαμισμὸς τῆς Ἀνατολῆς κατεστέλλετο, καὶ ὁ γιγαντιαῖος ὀργανισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ τρόμος τῆς Δύσεως, κατέπιπτε θανασίμως ἀσθενῆς. Τὸ κράτος δὲ τὸ ὁποῖον ἐπὶ δύο καὶ πλέον αἰῶνες ἀνεστάτωσε διὰ τῶν πολεμικῶν του θριάμβων τὰς παλαιὰς καγκελαρίας, δὲν διέθετε μετὰ τὰς στρατιωτικὰς του ἐπιτυχίας τὰ ἀπαραίτητα ἐκεῖνα

στοιχεῖα ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύνατο νὰ συγκροτηθῆ εἰς πολιτικὸν κράτος βιώσιμον.

Ἄλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι σουλτᾶνοι οἱ ὁποῖοι διεδέχοντο ἀλλήλους μέχρι τῶν μέσων τοῦ 16ου αἰῶνος παύουσιν ὑφιστάμενοι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Σουλεϊμάν.

Κράτος δὲ τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο παρὰ ἀπέραντον πολεμικὸν στρατόπεδον καὶ τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ μωσαϊκὸν λαῶν ὑποδούλων καὶ κυριάρχων, πιστῶν καὶ ἀπίστων, στοιχείων διαφερόντων οὐσιωδῶς ἀλλήλων, κατὰ τὴν φυλετικὴν καταγωγὴν, τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα, εἶχεν ἀνάγκην πρὸ παντὸς ἰσχυροῦ μονάρχου διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ διατηρηθῆ καὶ νὰ σταδιοδρομήσῃ.

Ὅταν ὁμως οἱ μεγάλοι μονάρχαι ἐξέλιπον πλέον, τότε καὶ ἡ ἰσχυρὰ κεντρικὴ διοίκησις ἀντεκατεστάθη ὑπὸ αὐθαιρέτων τοποτηρητῶν μεριμνῶντων μόνον διὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον. «*Διαφθορὰ εἶχεν εἰσελάσει εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, καὶ τὰ πάντα ἦσαν ὄνια*» γράφει ὁ Μίλλερ περὶ τῆς Τουρκίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ περαιτέρω: «*Πασᾶς διοριζόμενος ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὡς διοικητὴς ἐν ἐπαρχίᾳ τινὶ ὄφειλε νὰ πληρώσῃ βαρὺν ἀντίτιμον τοῦ διορισμοῦ, εὗρισκε δ' ἀντιᾶλλαγμα τῆς δαπάνης ταύτης διὰ τῶν πιέσεων τῆς εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ ἀνατιθεμένης ἐπαρχίας*». «*Οἱ δικασταί, διοριζόμενοι ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ οἱ πασάδες τρόπον, ἐπώλουν τὴν δικαιοσύνην ἀνεπιφυλάκτως καὶ οἱ ὑπάλληλοι οἱ ἐκτελοῦντες τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν ἦσαν ἔτι μᾶλλον μισητοὶ παρὰ τῶ λαῶ*». (1).

Ἄφ' ἑτέρου αἱ νέαι πολεμικαὶ ἐφευρέσεις τὰς ὁποίας ἡ Τουρκία δὲν ἠθέλησεν ἢ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ, καθίστον τοὺς εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς ἀνωτέρους τοῦ τουρκικοῦ.

Ἡ μάχη τῆς Τσέντα ἐν ἔτει 1697 σημειοῖ κυρίως τὴν ἔναρξιν τῆς στρατιωτικῆς παρακμῆς τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Ἀπὸ τῆς νίκης ταύτης τοῦ Αὐστριακοῦ πρίγκηπος Εὐγενίου ὁ τουρκικὸς στρατὸς δὲν εἶναι πλέον ἐπίφοβος.

(1) Ο. Μίλλερ. «Ἡ Τουρκία καταρρέουσα» Μετάφρασις Σ. Π. Λάμπρου.

Ἡ ὑπογραφεῖσα δὲ κατόπιν Συνθήκη τοῦ Κάρλοβιτς (1699) μεταξὺ Αὐστρίας, Πολωνίας, Ρωσσίας καὶ Βενετίας ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου, ἀπέσπα ἀπὸ τῆς τελευταίας ταύτης σπουδαιοτάτας ἐπαρχίας ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας.

Ἐκπληκτοὶ δὲ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Τοῦρκοι ἀλλὰ καὶ οἱ ξένοι πρεσβευταί, ἰδίᾳ ὁ τῆς Ἀγγλίας Παίητζετ, βλέπουσι διὰ πρώτην φορὰν τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας νὰ καταφθάνη μετὰ τὴν Συνθήκην τοῦ Κάρλοβιτς ἐπὶ ῥωσικοῦ πολεμικοῦ φέροντος 16 τηλεβόλα καὶ συνοδευομένου ὑπὸ ὀλοκλήρου στόλου.

Ὁ Εὐξείνιος, τὸν ὁποῖον οἱ Τοῦρκοι ἐκάλουν «mare nostrum» καὶ «ἀγνὴν καὶ ἄμμωμον παρθένον» παραβιάζεται διὰ πρώτην φορὰν ὑπὸ τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, καὶ οἱ Ρῶσσοι δὲν ἠσύχασαν παρὰ μόνον ὅταν κατώρθωσαν νὰ καταστῶσι κύριοι τῆς «ἀγνῆς καὶ ἄμμώμου αὐτῆς παρθένου» (¹).

Ἐπὶ ἡμισυ αἰῶνα αἱ προσπάθειαι τῶν Ρώσσων ἐναντίον τῆς Τουρκίας, ὅτε μὲν στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἄλλοτε δὲ πάλιν αἱ ῥωσικαὶ προσπάθειαι ἀποτυγχάνουσι, προσκρούουσαι οὐχὶ μόνον εἰς τὴν τουρκικὴν ἀντίστασιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς φιλοδοξίας καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων δυνάμεων.

Ἐπὶ Αὐτοκρατείας Ἄννας (1730-1740) ὁ ῥωσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μύννιχ κυριεύει τὸ Ἄζοφ καὶ προελαύνει πρὸς τὴν Κριμαίαν. Ὁ Μύννιχ εἶχεν ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Τσαρίναν σχέδιον ὀλόκληρον προελάσεως μέχρι Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου θὰ ἐστέφετο αὕτη αὐτοκράτεια τοῦ Βυζαντίου.

Κατεπτοημένη ἡ Πύλη ἀπευθύνεται τότε εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, εἰς τὴν Αὐστρίαν, Γαλλίαν, Ὁλλανδίαν, Βενετίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Σουηδίαν. (²) Εἶναι ἡ πρώτη δὲ φορὰ κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Τουρκία καταφεύγει εἰς ξένας δυνάμεις, δεῖγμα καὶ τοῦτο τῆς ῥαγδαίας τῆς καταπτώσεως.

(¹) Ν. Μοσχοπούλου «Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν».

(²) Ἐπίσης ὡς ἀνωτέρω.

Ἐπὶ Αἰκατερίνης Β' ὁ ῥωσσικὸς ἀστὴρ ἀνέρχεται πρὸς τὸ μεσουράνημα καὶ οἱ ἀγῶνες ἐπανάλαμβάνονται σφοδρώτεροι μεταξὺ Βορρᾶ καὶ Ἀνατολῆς (1768—1774).

Αἱ στρατιαὶ τῆς Αἰκατερίνης φθάνουσι μέχρι τοῦ Καυκάσου εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ κατέρχονται μέχρι τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν Βαλκανικὴν.

Ἐνῶ δὲ αἱ ἡγεμονίαι τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ῥωσσικὴν κατοχὴν, ὁ στόλος τῆς Αἰκατερίνης ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σπυρίδωφ, παρασκευασθεὶς ὑπὸ Ἄγγλων ἀξιωματικῶν εἰς τὴν Βαλτικὴν, εἰσπλέει εἰς τὴν Μεσόγειον πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν Τούρκων οἵτινες δὲν ἐφαντάζοντο ποτὲ τὴν ὑπαρξίν τοῦ στενοῦ τοῦ Γιβραλτάρ.

Ἡ Αἰκατερίνη προσπαθεῖ νὰ ἐξεγείρῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐναντίον τῆς Πύλης καὶ ἀποβιβάζει πρὸς τοῦτο στρατὸν εἰς Πελοπόννησον ὑπὸ τὸν Πρίγκηπα Ὁρλώφ. Ἀλλ' ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἀπέτυχεν ὡς γνωστὸν πνιγεῖσα εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐξεγερθέντων Ἑλλήνων.

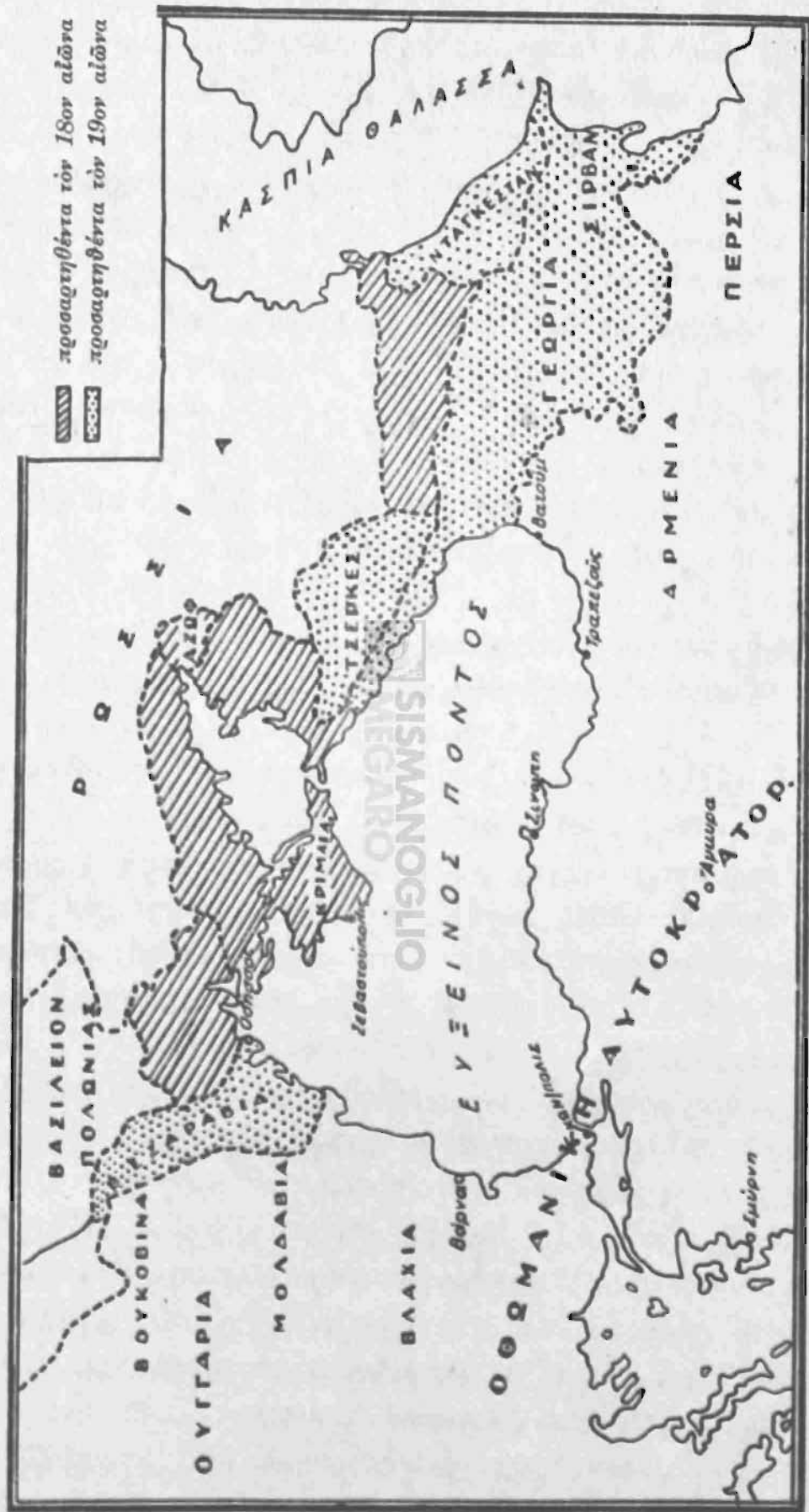
Ὁ ῥωσσικὸς στόλος νικᾷ τὸν τουρκικὸν εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου καὶ καταστρέφει αὐτὸν τελειωτικῶς εἰς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τσεσμέ.

Αἱ λαμπραὶ αὗται νίκαι τῆς Αἰκατερίνης ὠδήγησαν τὴν Ρωσσίαν νικήτριαν εἰς τὴν περίφημον Συνθήκην τοῦ Κιουτσουκ-Καϊναρτζῆ (10/21 Ἰουλίου 1774).

«Τὸ ἀφανὲς Βουλγαρικὸν χωρίον Κιουτσουκ-Καϊναρτζῆ, ὅπου ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη αὕτη, ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς μίαν τῶν ἐκπληκτικωτέρων πράξεων τῆς τουρκικῆς μωρίας. Καὶ ἦτο μὲν πράγματι μεγίστης σημασίας ἡ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας διατήρησις τοῦ Ἀζόφ, τῆς Κινβούρνης, τοῦ Κέρτς καὶ τοῦ Γενῆ-Καλέ, ἧτις παρεῖχεν εἰς αὐτὴν τὰ μέσα τῆς θαλασσοκρατίας ἐν τῷ Εὐξείνῳ, ὅπου δὲν ἐπειρέπετο πρότερον ὁ πλοῦς ῥωσσικῶν πλοίων, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας ἡ ἐπιτήρησις τῶν Μουσουλμάνων τῆς Κριμαίας προελείανεν, ὡς εἰκός, τὴν μετὰ ἐννέα ἔτη συγχώνευσιν αὐτῶν εἰς τὸ Ρωσσικὸν Κράτος. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τῶν διὰ τῆς συνθήκης ἐκείνης ἐπελθουσῶν ἐδαφικῶν ἀπωλειῶν τῆς Τουρκίας ὀλέθριον

«Παλαιά και Σύγχρονος Τουρκία»

Πίναξ IV

Κλίμαξ 1:15.000.000

ΧΑΡΤΗΣ
ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΕΛΛΘΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΣΑΡΤΗΘΕΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΣΙΑΝ
ΤΩΝ 18ου ΚΑΙ 19ου ΑΙΩΝΑ

δι' αὐτὴν ὑπῆρξε τὸ δοθὲν εἰς τὴν Ρωσσίαν δικαίωμα τοῦ ὑποβάλλειν παρασιτάσεις ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐν Τουρκίᾳ ἐκκλησίας καὶ τὸ τῆς συνηγορίας ὑπὲρ τῶν ὀθωμανικῶν ἡγεμονιῶν, δικαίωμα παρέχον προφάσεις πρὸς διαρκῆ ἀνάμιξιν εἰς τὰ ὀθωμανικὰ πράγματα» (1).

Καὶ ὁ ἀρξάμενος αὐτὸς ἀγὼν μεταξὺ τοῦ ὀθωσσικοῦ αἰετοῦ καὶ τῆς ἡμισελήνου, κλίνει ὀριστικῶς πλέον τὴν πολεμικὴν πλάστιγγα ὑπὲρ τῆς πειθαρχίας τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ ὀθωσσικοῦ στρατοῦ.

Οἱ Σπαχῆδες δὲν δύνανται πλέον ν' ἀναμετρηθῶσι πρὸς τοὺς ὑπερτέρους αὐτῶν Κοζάκους, καὶ ἔντρομον τὸ τουρκικὸν πεζικὸν παρατηρεῖ τὰ φονικὰ ἀποτελέσματα τῶν νέων ὀπλων τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ προσοχὴ τῆς Εὐρώπης ἐφελκύεται ἀπὸ τὰς ὀθωσσικὰς ἐπιτυχίας καὶ ἡ Δύσις μετ' ἀνησυχίας βλέπει τὴν ὀρθουμένην ἐξ ἀνατολῶν νέαν μεγάλην δύναμιν.

Ἡ Ρωσσία ἔχει ὑποκαταστήσει πλέον τὴν Γαλλίαν ὡς χρηστήριον τῆς Πύλης καὶ ἔχει διδάξει τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς ν' ἀποβλέπωσιν εἰς αὐτήν, χάριν προστασίας ἐναντίον τοῦ κυριάρχου αὐτῶν. Ὁ Μέγας Δούξ Κωνσταντῖνος ἐκπαιδεύεται τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὡς μέλλον αὐτοκράτωρ νέας ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ Αἰκατερίνη Β' δέχεται ὑπομνήματα ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας.

Κατόπιν τῆς διαμορφωθείσης ὡς ἀνωτέρω καταστάσεως καὶ μετὰ τὰς ὀθωσσικὰς νίκας τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος, ἡ πολιτικὴ τῶν δυνάμεων ἀπέναντι τῆς Τουρκίας μεταστρέφεται οὐσιωδῶς. Ἡ Αὐστρία πρώτη θεωρεῖ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας πολὺ προτιμωτέραν τῆς πενιχρᾶς κληρονομίας ἣν θὰ ἐλάμβανε τώρα ἀπὸ τὴν διάλυσίν της. Καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις, ἀναλόγως τῶν ἐκάστοτε συμφερόντων αὐτῶν, προσχωροῦσιν εἰς τὸ δόγμα τῆς «τουρκικῆς ἀκεραιότητος» ἐνῶ ὁ ὀθωσσικὸς αἰετὸς ἐμπηγνύει βαθύτερον τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ εἰς τὰ στήθη

(1) Ο. Μίλλερ. «Ἡ Τουρκία καταρρέουσα» Μετάφρασις Σπ. Π. Λάμπρου.

τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους καὶ τὸ Διβάνιον ἔντρομον τὸν βλέπει πτερυγίζοντα ὑπὲρ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς θόλους καὶ τοὺς ὑψηλοὺς μιναρέδες τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Τὰ πράγματα ἔχουσιν οὐσιωδῶς μεταβληθεῖ. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων δυνάμεων δὲν εἰσάγονται πλέον μετὰ μυρίους ἐξευτελισμούς, πελιδνοί, νὰ φιλήσωσι τὴν χεῖρα τοῦ Πατισάχ, ἀλλὰ κρατοῦντες μαστίγιον εἰς τὴν χεῖρα, ἀναγκάζουσι τὸ Διβάνιον νὰ ὑποκύπη εἰς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν (').

(') Τὸ ἐπεισόδιον τῆς ἐμφανίσεως διπλωματικοῦ ἀντιπροσώπου μὲ μαστίγιον εἰς τὴν χεῖρα πρὸ τοῦ Διβανίου τὸ ἀναφέρει ὁ I. Φιλήμων εἰς τὸ «Ἱστορικὸν Δοκίμιον» Τόμος Β', ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς περίου :

Εἰς ἀπαίτησιν τῆς Ρωσσίας ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς θέσεις των οἱ παυθέντες κατόπιν εισηγήσεων τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ Σεβαστιάνη (1806) δύο ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, Ὑψηλάντης καὶ Μουρούζης, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἁγγλίας Ἄρθουθνοτ θέλων νὰ προλάβῃ τὴν ἀπειλουμένην ῥῆξιν, νὰ ὑποστηρίξῃ δὲ καὶ τὴν Ρωσσίαν, ἀπέστειλε τὸν γραμματέα αὐτοῦ Οὐεσλέϋ, ὅστις καὶ ἐπαρουσιάσθη ἐν μέσῳ τοῦ Διβανίου φέρων στολὴν ταχυδρομοῦ καὶ κρατῶν μαστίγιον εἰς τὴν χεῖρα. Ἀπήτησε δὲ καὶ ἐπέτυχεν οὗτος τὴν ἄμεσον ἐκδοσιν φερμανίου ἐπαναφορᾶς τῶν παυθέντων ἡγεμόνων.

Ἴδὲ σχετικῶς, Ν. Μοσχοπούλου «Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν».

XI

ΒΙΑΙΑ ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ

Τὰ σώματα τῶν Γενιτσάρων ἄτινα ἐν ἀρχῇ καὶ ἐπὶ σειρὰν αἰῶνων ἀπετέλεσαν ἀναμφιβόλως πρότυπα στρατιωτικῶν μονάδων ἀπὸ ἀπόψεως πειθαρχίας καὶ μαχητικότητος, περιέπεσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ἀσύντακτα τμήματα δημιουργοῦντα διαρκῶς ζητήματα καὶ ταραχὰς ἐν Τουρκίᾳ.

Οἱ Γενίτσαροι τῶν πρώτων αἰῶνων τῆς ἐμφανίσεως τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ τρόμος τῆς Δύσεως, ἔχουσι μεταβληθῆ ἤδη εἰς μονάδας στρατιωτικὰς, ἀξιοθρηνήτους τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐντελῶς ἀκαταλλήλους διὰ πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιχείρησιν.

Ἡ δωροδοκία καὶ λαφυραγωγία κυριαρχοῦσι μεταξὺ αὐτῶν, ἡ προαγωγή ἀποτελεῖ αὐθαίρετον δικαίωμα τῶν ἐκάστοτε διοικητῶν, ἡ πειθαρχία ἔχει ἐκλείψει καὶ ἡ ἐγγύμνασις ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης ἔχει ἐντελῶς παραμεληθῆ.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος, οἱ Γενίτσαροι δὲν ἀποτελοῦσι πλέον παρὰ ἐστίας συνωμοσιῶν, ἀνατροπῶν, ἐπαναστάσεων. Ἐκθρονίζουσι σουλτάνους, ἀποκεφαλίζουσι μεγάλους

βεζύρας διὰ νὰ ἐγκαθιδρύσωσιν ἄλλους τῆς ἀρεσκείας αὐτῶν.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἢ κατάργησις τῶν σωμάτων αὐτῶν ἐπεβάλετο ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ προσπάθειαι γενόμεναι πρὸς τοῦτο ἐπὶ σουλτάνου Σελήμ Γ' τὸ 1799 καὶ ἐπὶ Μαχμοῦτ Β' τὸ 1807 ἀπέτυχον, οἱ δὲ Γενίτσαροι ἐπαναστατήσαντες ἀπεκεφάλισαν τοὺς μεγάλους βεζύρας τοὺς εἰσηγηθέντας τὴν κατάργησιν αὐτῶν. Ὁ προοδευτικὸς μάλιστα Σελήμ Γ' ἔπεσε θῦμα τῶν μεταρρυθμιστικῶν του ἐκείνων προσπαθειῶν.

Τέλος τὴν 3ην Ἰουνίου 1826 ἐπετεύχθη ἡ ὀριστικὴ διάλυσις τῶν σωμάτων τῶν Γενιτσάρων διὰ γενικῆς αὐτῶν σφαγῆς γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ βοηθείᾳ τῶν τμημάτων τοῦ πυρ/κοῦ, ἀποτελούντων τότε τὸ μᾶλλον προοδευτικὸν στοιχεῖον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχεν ἔλθει εἰς προηγουμένην συνεννόησιν ὁ Μαχμοῦτ Β'.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὴν ἀθλίαν στρατιωτικὴν κατάστασιν τῆς Τουρκίας συμπληροῖ τελεία ἐσωτερικὴ ἀποσύνθεσις. Αἱ διαδοχικαὶ ἤτται τῆς Τουρκίας περὶ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος, ἢ κατάστασις εἰς ἣν εἶχον περιπέσει τὰ σώματα τῶν Γενιτσάρων, ἢ ἀποστασία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς Ἡπείρου, εἶχον συγκλονίσει ἐκ βάθρων τὴν Τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν.

Τὴν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἐκείνην ὑψώθη καὶ ἡ σημαία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπεδύθη εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοῦ ἀγῶνας διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ.

Νομίζομεν λοιπὸν ἀναγκαίαν, εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, μίαν μικρὰν παρένθεσιν σχετικὴν μὲ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

XII

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 21

Πᾶς μελετῶν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως θὰ παρατηρήσῃ—ἴσως μετὰ τινος ἀπορίας—ὅτι ἐνῶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν σύμφωνοι διὰ τὸν ἀγῶνα πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, διεφώνουν ἐν τούτοις ὡς πρὸς τὴν χρονικὴν στιγμὴν τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος.

Οὕτω αἱ μᾶλλον μορφωμένοι τάξεις, ἰδίως οἱ Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ, δὲν ἐθεώρουν τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὡς κατάλληλον στιγμὴν τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος καὶ τοῦτο διότι ἡ διπλωματικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Εὐρώπης οὐδόλως προσεφέρετο διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοιοῦτων ἀγώνων.

Ἡ Εὐρώπη κουρασμένη ἀπὸ τοὺς ναπολεοντίους ἀγῶνας εἶχεν ἀνάγκην ἡσυχίας. Ἡ συναφθεῖσα δὲ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος Ἱερὰ Συμμαχία, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἦτο διατεθειμένη ν' ἀνεχθῆ ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνας, ὡς ὁ ἑλληνικός, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς παράδειγμα ἐξεγέρσεως καὶ ἄλλων ὑποδούλων λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ γίνωσιν ἐστία εὐρωπαϊκῆς ἀναφλέξεως.

Ἐν ἀντιθέσει αἱ ἄνδρες τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἰδία οἱ ὀπλαρχηγοί, βλέποντες μόνον τὴν στρατιωτικὴν ἀδυναμίαν καὶ τὴν παρακμὴν τῆς Τουρκίας, ἔκριναν πρόσφορον τὴν περίστασιν διὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπαναστάσεως βεβαίως δικαιώνει τοὺς τελευταίους. Διότι ἐὰν ἡ Τουρκία ἰσχυρὰ στρατιωτικῶς ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ ἀμέσως καὶ νὰ καταστείλῃ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, πιθανῶς νὰ μὴν ἐκινεῖτο τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Δύσεως ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως, οὐδὲ φιλελληνικὴ κίνησις νὰ παρατηρηθῇ εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ἡ στρατιωτικὴ ἀδυναμία τῆς Τουρκίας καὶ ἡ ἥρωϊκὴ ἀντίστασις ὀρισμένων μερῶν τῆς ἐπανεστατημένης Ἑλλάδος ἐπέτρεψαν ὥστε ὁ ἀρξάμενος ἀγὼν νὰ παραταθῇ ἐπὶ μακρὸν χρόνον.

«Καὶ ὁ μακρὸς οὗτος χρόνος ἔφερε τὴν νίκην εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἀγῶνα. Εἶχεν ἀτονίσει πλέον ἢ ἀδυσώπητος Ἱερὰ Συμμαχία, ὁ Γεώργιος Κάνιγγ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας διεπνέετο ὑπὸ διαπύρον φιλελληνισμοῦ, καὶ ὅταν ἦτο μαθητῆς ἀκόμη εἶχε μοιρολογήσει δι' ὠδῆς τὴν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος, διεδέχθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας τὸν αὐτοκτονήσαντα Λόρδον Λοιδονδέρη, ἀνεγνώρισε τὴν Ἑλλάδα «ὡς ἐμπόλεμον δύναμιν» ἐπροκάλεσε τὴν ἀνάμιξιν τῶν ἀνακτοβουλίων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Ἀγῶνα καὶ ὁ καθ' ὅλον τὸν Παλαιὸν καὶ Νέον Κόσμον πνεύσας φιλελληνισμὸς εἶχεν ἐμφυχωθῆ ἀπὸ τὴν ἥρωϊκὴν ἀντίστασιν καὶ τὴν ἔνδοξον πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου». (1)

Ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, αἱ ἄλλαι δυνάμεις συγκινοῦνται ἀπὸ τὴν παράτασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἔχει πλέον ὀριμᾶσει.

Οἱ ἰδρυθέντες ἀνὰ τὴν Εὐρώπην φιλελληνικοὶ σύλλογοι συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ Ἀγῶνος.

(1) Κ. Α. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ. «Οἱ Μεσολογγῖται».

« Πολιτικοί, ποιηταί, εὐγενεῖς, φιλελεύθεροι, ἰδιῶται ὑπῆρξαν ἐν-
θουσιώδεις συνήγοροί του. Πολλοὶ δὲ αὐθόρμητοι κατῆλθον εἰς
τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ προσφέρουν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τῆς Ἐλευθε-
ρίας της. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος μέλος τῆς
Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἐχαιρέτησε μὲ ἐνθουσιώδεις στίχους τὴν Ἐπα-
νάστασιν ἅμα τῇ ἐκρήξει της. Καὶ μεγάλοι ποιηταί ἐξύμνησαν
ταύτην». (¹)

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ ἐπίδρασις τοῦ φιλελληνικοῦ συλλόγου
ἐν Ἀγγλίᾳ πλησίον τῆς βρετανικῆς αὐλῆς, ὥστε ἀναφέρεται
ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος Δ' δίδων τὰς ἐνσφρα-
γίστους διαταγὰς του εἰς τὸν Ναύαρχον Κόδριγκτων ἀπερχό-
μενον εἰς Ἑλλάδα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μοίρας τῆς Μεσογείου,
δὲν ἠρκέσθη μόνον νὰ τοῦ εὐχηθῆ τυπικῶς, ἀλλ' ἐξερχόμενος
τῶν στενῶν ὁρίων τῆς περιορισμένης ἀγγλικῆς ἐθιμοτυπίας,
τοῦ προσέθηκε μαζὺ μὲ τὰς εὐχὰς του: « Ἐὰν δυνηθῆτε βο-
ηθήσατε τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν λαόν! »

Καὶ ὁ Ναύαρχος Κόδριγκτων, ἐκπληρῶν τὴν ἐπιθυμίαν
τοῦ Βασιλέως του, ἐβοήθησεν ὄντως τὸν « ἀτυχῆ λαόν » ἀπο-
δώσας διὰ τῆς νίκης τοῦ Ναυαρίνου τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν
Ἑλλάδα. (²)

(¹) Τοῦ ἰδίου ὡς ἀνωτέρω.

(²) Κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Δ' εἶχε σημειώσει ἰδιοχείρως
ἐπάνω εἰς τὸν ἐγχειρισθέντα εἰς τὸν Κόδριγκτων φάκελλον τῶν ἐνσφραγίστων δια-
ταγῶν τὰ ἐξῆς: « Ἐὰν τὸ ἀπαιτήσῃ ἡ ἀνάγκη ὡς χυθῆ καὶ ὀλίγη πυρτις! ».

XIII

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Ὁ 19ος αἰὼν περιλαμβάνει σημαντικοὺς σταθμοὺς διὰ τὴν τουρκικὴν ἱστορίαν. Οἱ ἀγῶνες μεταξὺ ῥωσσικοῦ ἀετοῦ καὶ ἡμισελήνου συνεχίζονται, τετράκις δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ αἰῶνος ἀναμετρῶνται εἰς τὰ πολεμικὰ πεδία οἱ ἀντίπαλοι στρατοί.

Εἰς τὴν πάλιν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Τουρκίας αἱ ἄλλαι ἐνδιαφερόμεναι μεγάλαι δυνάμεις, μένουσιν ἢ ἀπλοῖ θεαταὶ ἢ συντάσσονται μετὰ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἐτέρας δυνάμεως ἀναλόγως τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἡ Τουρκία τοῦ 19ου αἰῶνος εἶναι τὸ διπλωματικὸν ζατρίκιον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον αἱ δυνάμεις μεταθέτουσι τὰ *πιόνια* αὐτῶν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατεύθυνσιν ἀναλόγως τῶν συμφερόντων τῆς ἡμέρας ἢ τοῦ ὑπολογισμοῦ ἀποτέρου μέλλοντος.

Οὕτως ἀρχομένου τοῦ 19ου αἰῶνος εὐρίσκομεν τέσσαρας κυρίως δυνάμεις ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπτομένας τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος· τὴν Γαλλίαν προστατεύουσαν μὲν τὸν σουλ-

τάνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθολικούς, τὴν Ρωσσίαν ἣτις ἔχει ἤδη διαγράψει τὸ μέγα αὐτῆς πρόγραμμα παλινορθώσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἔχει ἤδη ἀρχίσει τὰς προσπάθειάς αὐτῆς διὰ τὴν προσέλκυσιν τῶν ἐν Τουρκίᾳ ὀρθοδόξων, τὴν Αὐστρίαν ταλαντευομένην μεταξὺ τοῦ φόβου τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας κατακτήσεως τουρκικοῦ ἐδάφους καὶ τὴν Μεγάλην Βρετανίαν εὐνοοῦσαν συνήθως τὴν Ρωσσίαν ἐφ' ὅσον τὰ οἰκονομικά της συμφέροντα δὲν κινδυνεύουσιν.

Ὁ σουλτᾶνος ἀφ' ἑτέρου εἶναι κύριος εὐρυτάτων κτήσεων ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ὀλόκληρος ἡ Βαλκανική, ἀκόμη δὲ πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἡ Βλαχία, ἡ Μολδαβία, καὶ ἡ Βεσσαραβία, εἶναι κτήσεις τουρκικαί. Ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἐξαπλοῦται εἰς ὀλόκληρον τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Ἀραβίαν, εἰς δὲ τὴν Ἀφρικὴν ἢ Τριπολίτις, ἡ Κυρηναϊκή, ἡ Τύνις καὶ ἡ Ἀλγερία ὑπάγονται ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου.

Ἡ Τουρκία τὴν ἐποχὴν ἐκείνην φιλοδοξεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῶν Γάλλων τὴν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένην Αἴγυπτον.

Τὸ 1801 ἐν μόνῃ τῇ Εὐρώπῃ ἡ Πύλη κατέχει ἐκτάσεις 238.000 τ. μιλίων καὶ πληθυσμὸν πλησιάζοντα τὰ 10 ἑκατομμύρια. Ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ αἱ κτήσεις αὐτῆς εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλείτεροι.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῆς καταρρεύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτόν.

Ὁ σουλτᾶνος Μαχμουτ Β' ἀναγκάζεται μετὰ δισταγμοὺς καὶ ἀρνήσεις ν' ἀποδεχθῇ τὸ πρωτόκολλον τοῦ Λονδίνου ὃπερ προέβλεπε ἀνακήρυξιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἐλεύθερον βασίλειον. Ἡ σχετικὴ πράξις ὑπεγράφη παρὰ τούτου πολὺ ἀργότερον, τὸ 1834, εἰς τὸ ἐν Καλανταρίῳ τοῦ Βοσπόρου θερινὸν ἀνάκτορον.

Ἡ ἀποστασία τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου ὑπῆρξε δεινότερον καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως πλήγμα διὰ τὴν

Ἐπιφανικὴν Αὐτοκρατορίαν. Μετὰ διαδοχικὰς ἡττας τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα τῶν ὁποίων ἠγεῖτο ὁ υἱὸς τοῦ ἀποστάτου πασᾶ, Ἰμπραήμ, ὁ λεηλατήσας κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόννησον, κατέλαβον τὴν Συρίαν καὶ ἐπροχώρησαν διὰ τῆς Μ. Ἀσίας πέραν τῆς Προύσσης, ἀπειλοῦντα πλέον καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν.

Ἐντρομος ὁ σουλτᾶνος ἐζήτησε τὴν προστασίαν τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ὅστις καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν Βόσπορον τὴν 8ην Φεβρουαρίου 1833, ἀποβιβάσας μάλιστα καὶ μίαν ταξιαρχίαν ὑπὸ τὸν πρίγκηπα Ὁρλόφ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου.

Συνθήκη ὑπογραφεῖσα εἰς τὸ παρὰ τὸν Βόσπορον **Χουνκιὰρ Ἰσκελεσῆ** τὴν 8ην Ἰουλίου 1833, ἐνεκαθίστα τὴν Ρωσσίαν προστάτριαν οὐχὶ μόνον τῶν ὁμοδόξων αὐτῆς ὑπηκόων τῆς Τουρκίας ἀλλ' ἀκόμη καὶ αὐτῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ ὑπογραφεῖσα μάλιστα συνθήκη συνεκίνησεν εἰς ἄκρον τοὺς διπλωματικούς κύκλους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, οἵτινες ἐνδιεφέροντο πολὺ περισσότερον νὰ μὴ αὐξηθῇ ἡ δύναμις τοῦ Τσάρου, παρὰ νὰ μὴ ἀνατραπῇ ἡ δυναστεία τῶν Ὀσμανιδῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλβανοῦ τὴν καταγωγὴν Μεχμέτ Ἀλῆ.

Αἱ διαμαρτυρίαι τῶν δύο ἐσπερίων δυνάμεων τῶν ὁποίων τὴν διπλωματίαν εἶχεν ἐξαπατήσει ὁ Τσάρος εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν, ἡ ἐφαρμογὴ δὲ τῆς νέας συνθήκης κατέστησε τὴν Ρωσσίαν πανίσχυρον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἠνάγκασε τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὸν σουλτᾶνον. Ἀλλ' ἡ συνθηκολόγησις μετὰ τοῦ ἀποστάτου τῆς Αἰγύπτου δὲν διήρκεσεν ἢ μέχρι τοῦ 1839 ὁπότε ἐπανελήφθησαν οἱ ἀγῶνες μετὰ τοῦ τουρκικοῦ καὶ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ. Τὴν 9ην Ἀπριλίου ὁ τουρκικὸς στρατὸς διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ μετὰ δύο μῆνας ὁ Ἰμπραήμ συνέτριβεν αὐτὸν εἰς Νεζίβ.

Ὁ Μαχμούτ Β' εὐτυχήσας ν' ἀποθάνῃ ἐγκαίρως (19 Ἰουνίου 1839) δὲν ἤκουσε τὸ ἄγγελμα τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἡττης, τοῦ τελευταίου τραύματος ἐκ τῶν πολλῶν ἄτινα ἐπληξάν

τὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρῆς του βασιλείας.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του εἶδε πραγματοποιουμένην τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας, τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀλγερίου, τὴν ἀποστασίαν τῶν ἐν Βοσνίᾳ, Ἀλβανίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, ὑπηκόων αὐτοῦ. Εἶχεν ἴδει τὰ ῥωσικὰ σύνορα προχωροῦντα εἰς τὸν Προῦθον, τὴν ῥωσικὴν προστασίαν ἐκτεινομένην οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Εἶχεν ὑπογράψει τὰς τρεῖς ταπεινωτικὰς συνθήκας τοῦ Ἀκκερμαν, τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦ Χουνκιὰρ Ἰσκελεσῆ, αἱ δὲ μεταρρυθμιστικαὶ του προσπάθειαι καὶ ἡ κατάργησις τῶν σωμάτων τῶν Γενιτσάρων εἶχον δημιουργήσει ῥεῦμα ἐναντίον αὐτοῦ, ῥεῦμα ἐξογκούμενον ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸν φανατισμὸν ἐνίων ἀρχαιοτρόπων συντηρητικῶν καὶ τὰ κεκαλυμμένα συμφέροντα ἄλλων ἰσχυρῶν τῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι ὄθεν ἀπορίας ἄξιον πῶς ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸ μοιραῖον τέλος τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, προοδευτικοῦ ἐπίσης Σελῆμ Γ'.

Ἡ βασιλεία τοῦ υἱοῦ τοῦ Μαχμουτ καὶ διαδόχου του Ἀβδουλ Μετζήτ (1839—1861) ἐνεκαινιάσθη μὲ νέαν καταστροφὴν: ὀλόκληρος ὁ τουρκικὸς στόλος παραδίδεται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατόπιν ἀνηκούστου προδοσίας ὑπὸ τοῦ ναυάρχου αὐτοῦ Ἀχμέτ εἰς τὸν Μεχμέτ Ἀλῆ.

Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἠττημένη κατὰ ξηρᾶν, ἐστερημένη πάσης βοήθειας ἀπὸ θαλάσσης, ἀναγκάζεται τῇ ἐπεμβάσει τῶν δυνάμεων—εἰς ἃς μετέχει ἤδη καὶ ἡ Πρωσσία—νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὸν ἀποστάτην εἰς τὸν ὅποιον παραχωρεῖ τὴν Αἴγυπτον ὡς κληρονομικὸν πασσαλίκιον αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων του, ἔναντι φόρου ὑποτελείας (1841).

Μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ ζητήματος ὁ δεκαοκταετὴς σουλτᾶνος, ἀπερίσπαστος ἀπὸ πολεμικὰ γεγονότα, ἀφιέρωσε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις τὰς ὁποίας εἶχον ἐπιδιώξει καὶ οἱ προκατόχοί του.

Ἀπὸ τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1839 ἐν τῷ περιπτέρῳ τοῦ Γκιουλ-χανέ, εἶχεν ἐκδώσει πανυγυρικῶς τὸν περίφημον «Χάρ-

την τῶν μεταρρυθμίσεων» δυνάμει τοῦ ὁποίου ἀπενέμετο ἰσοπολιτεία εἰς ἅπαντας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκευματος, καθωρίζετο νέον φορολογικὸν σύστημα καὶ ἐτροποποιεῖτο ἡ στρατολογία κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τοὺς λοιποὺς εὐρωπαϊκοὺς στρατοὺς.

Ἄλλὰ τὰ δεινὰ εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν δὲν προήρχοντο λόγῳ ἐλλείψεως καλῶν νόμων, ἀλλὰ κυρίως λόγῳ τῆς κακῆς ἐφαρμογῆς τῶν κειμένων. Οὐδαμοῦ δὲ ἀλλαγῆς ἢ θεωρίας καὶ ἢ πρᾶξις ἀφίστανται τοσοῦτον ὅσον ἐν Τουρκίᾳ. Κατὰ συνέπειαν ὁ χάρτης τῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ Γκιουλχανὲ παρέμεινε γράμμα νεκρὸν, χωρὶς νὰ μεταβάλῃ ποσῶς τὴν ἐσωτερικὴν τῆς Τουρκίας κατάστασιν, ὅπως δὲν μετέβαλον αὐτὴν ὅμοιαι διαβεβαιώσεις δοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἰδίου σουλτάνου μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν Πόλεμον (6 Φεβρουαρίου 1859).

Ἄλλ' ἡ εἰρήνη διὰ τὴν Τουρκίαν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ διότι αἱ ἀντιζηλῖαι τῶν δυνάμεων ὤθησαν αὐτὰς εἰς τὸν Κριμαϊκὸν Πόλεμον (1853—1856), τὸ δὲ ζήτημα τῆς ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἢ καθολικῶν κατοχῆς τοῦ Παναγίου Τάφου παρέσχε τὴν προσχηματικὴν εὐκαιρίαν ὥστε ἡ Ἀγγλία μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Αὐστρίας νὰ ταχθῶσι παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ρωσσίας.

Ὁ Κριμαϊκὸς Πόλεμος διήρκεσεν ἐπὶ τριετίαν περίπου, εἰς τὴν δύνῃν δὲ αὐτοῦ παρ' ὀλίγον νὰ παρασυρθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς, διεκδικουσα τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον καὶ ὀδηγουμένη ὑπὸ τῆς ιδέας νὰ βοηθήσῃ τὴν χριστιανικὴν δύναμιν ἣν ἀνέκαθεν ἐθεώρει προστάτιδα καὶ ὑπέρμαχον τῆς ὀρθοδοξίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἡ κατάληψις ὁμῶς τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ γαλλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ στρατοῦ (μέσα Μαΐου 1855) ἠμπόδισε τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ρωσσίας.

Ἡ κατοχὴ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1857 καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπέφερε τὰ πάνδεινα κατὰ τὸ τριετὲς αὐτὸ διάστημα: Ταπεινώσεις τοῦ στέμματος, ἐξευτελισμοὶ παντὸς ἑλληνικοῦ, καὶ πλείσται ἄλλαι ὅσαι δυστυχίαι καὶ κακοδαιμονίαι συμπαρομαρτοῦσαι συνήθως τῶν στρατιωτικῶν κατοχῶν.

Ἐπὶ πλεον ἢ χολέρα εἰσβαλοῦσα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν συμμάχων, ἐθέρωσε μεταδοθεῖσα τὰς Ἀθήνας, ἀριθμούσας τότε 30 χιλιάδας περίπου κατοίκων.

Ἡ πρωτεύουσα ἐπαρουσίαζε θέαμα ἐρήμου πόλεως· αἱ φιλοπόλεμοι διαθέσεις ἐξέλιπον, τὰ πολιτικά πάθη ἐσίγησαν καὶ μόνον ὁ κρότος ἀπὸ τοὺς τροχοὺς τῶν ἀμαξῶν αἴτινες μετέφερον τοὺς χολεροβλήτους εἰς τὰ νοσοκομεῖα, διέκοπτε τὴν νεκρικὴν σιωπὴν τῆς ἱστορικῆς πόλεως.

Εἰς Παρισίους—εἰς τοὺς ὁποίους ὠδηγήθη ἡ διπλωματία διὰ τὰ δρέψη τὴν συγκομιδὴν τοῦ Κριμαϊκοῦ Πολέμου—ὑπεγράφη συνθήκη (1856) μὴ μεταβαλοῦσα οὐσιωδῶς τὸ προπολεμικὸν καθεστῶς.

Τὰ ἐδαφικὰ σύνορα τῆς Τουρκίας περέμενον τὰ ἴδια περίπου, ἐδίδοντο εἰς αὐτὴν ἀμφίβολοι ὑποσχέσεις συμμετοχῆς εἰς τὸ διεθνὲς δίκαιον, καὶ ἐπὶ πλεον αἱ συμμετασχοῦσαι τῆς διασκέψεως τῶν Παρισίων δυνάμεις ἀνελάμβανον διὰ πρώτην φορὰν τὴν ὑποχρέωσιν «*τοῦ εὐλαβεῖσθαι τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐδαφικὴν ἀκεραιότητα τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας*».

Ὁ Κριμαϊκὸς Πόλεμος εἰς οὐδὲν ὠφέλησε καὶ αἱ συνέπειαι τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων οὐδεμίαν σοβαρὰν μεταβολὴν ἐπέφερον.

Ἡ Ἀγγλία ἀπώλεσασα εἴκοσι ὀκτὼ χιλιάδας μαχητῶν καὶ ἐπιβαρύνασα τὸν προὑπολογισμὸν τῆς μὲ τριάκοντα ἑκατομμύρια λιρῶν, ἀπῆλθεν ἐκ Παρισίων μὲ κενὰς τὰς χεῖρας. «*Εἶχομεν στοιχηματίσει ὑπὲρ κακοῦ ἵππου*» εἶπεν ἀργότερον ὁ λόρδος Σώλβαρν ὑπενισσόμενος τὸν Κριμαϊκὸν Πόλεμον καὶ μεχειριζόμενος τὴν γνωστὴν ἔκφρασιν τῶν ἵπποδρομιῶν.

Ἄλλως τε μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν Πόλεμον ὁ κίνδυνος τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Ρωσσίας εἰς τὴν Βαλκανικὴν ἀρχίζει νὰ ἐκλίπη, διότι τὰ Βαλκανικὰ Κράτη ἀποκτήσαντα ἐθνικὴν συνείδησιν παρουσιάζουσι τὸν μεγαλείτερον φραγμὸν εἰς τὰ ῥωσικὰ σχέδια.

Ἡ Κωνσταντινούπολις ἀφ' ἑτέρου, δὲν ἔχει διὰ τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἰδιάζουσαν ἐκείνην σημασίαν ἣν εἶχε προτοῦ αὕτη λάβει τὰς κλεῖδας τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ὅταν ἀργότερον ἡ Ρωσσία εὐροῦσα ἀφορμὴν ἐκ τῆς σφαγῆς τῶν Βουλγάρων τῆς κωμοπόλεως Βατάκ (1876) εἰσήλασε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, βοηθουμένη ὑπὸ τῆς Σερβίας, τοῦ Μαυροβουνίου, καὶ τῶν ἐπανεστατημένων ἐπαρχιῶν Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, εὔρε τὰς λοιπὰς δυνάμεις κρατούσας οὐδετερότητα εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῆς καὶ Τουρκίας σύρραξιν.

Νικηφόροι αἱ ὄψοσικαὶ στρατιαὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ ὑπογράψῃ πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (19 Φεβρουαρίου 1878), ἣτις περιώριζε ταύτην ἐν Εὐρώπῃ εἰς μόνην τὴν Θράκην.

Τὸ ἐξαμβλωματικὸν τοῦτο ἔγγραφον ὅπερ προέβλεπε τὴν ἰδρυσιν μιᾶς τεραστίας Βουλγαρίας καὶ μεγάλης Σερβίας, σφαγιάζον ἀνεπανορθώτως τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, ἀνεθεωρήθη τῇ ἐπεμβάσει τῶν δυνάμεων διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου (1 Ἰουλίου 1878).

Ἡ Τουρκία, χάρις εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς Ἀλέξανδρον Καραθεοδωρῆν—ἑλληνικῆς καταγωγῆς—καὶ Μεχμέτ Ἀλῆ—γερμανικῆς καταγωγῆς—κατώρθωσε νὰ ἀπέλθῃ τοῦ συνεδρίου ἐκείνου μὲ ἐλαχίστας ζημίας.

Χάρις δὲ εἰς τὴν ἐπιμονὴν τῆς Ἀγγλίας, ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία ἐσώθη ἀπὸ τοὺς βουλγαρικοὺς ὄνυχας, καὶ ἀντὶ τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, ἰδρύθη μικρὰ «αὐτόνομος καὶ φόρου ὑποτελής ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου». Ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Σερβία ἐχειραφετοῦντο εἰς ἀνεξάρτητα βασίλεια καὶ μόνη ἡ Ἑλλὰς οὐδεμιᾶς ἠξιώθη διὰ τῆς συνθήκης ἐδαφικῆς αὐξήσεως (¹).

Τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου ἀπετέλεσε τὸν σπουδαιότερον σταθμὸν εἰς τὴν τουρκικὴν ἱστορίαν τοῦ 19ου αἰῶνος.

Ἐπὶ τριάκοντα τέσσαρα ἔτη ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου δὲν ὑπέστη σοβαρὰς μεταβολάς.

(¹) Ἡ Θεσσαλία ἐξεχωρήθη ἀργότερον εἰς τὴν Ἑλλάδα κατόπιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνδιασκέψεως μεταξὺ Πύλης καὶ Δυνάμεων (12 Μαΐου 1881).

- *Ελεύθερα βασίλεια.
- *Ηγεμονία υποτελείς εις την Τουρκίαν ή υπό ξένην διοίκησιν.
- Βουλγαρικά ούνορα Συνθήκης 'Αγ. Στεφάνου.

Κλίμαξ 1: 12.000.000

ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ
ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ.

 SISMANOGLIO
MESARIO

Ὁ πολύτροπος Ἀβδουλ Χαμίτ Β', διαδεχθεὶς τὸν ἐκθρομισθέντα ἀδελφόν του Μουράτ Ε', κατώρθωσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη χάρις εἰς τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ δεξιότητα, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας.

Ἡ Κρήτη, ἀπομένει μετὰ τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου τὸ ζήτημα τὸ ἀπασχολοῦν τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν. Τὸ Ἀρμενικὸν καὶ τὸ Μακεδονικὸν Ζήτημα, παρουσιάζονται ἀργότερον.

Ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς Πόλεμος τοῦ 1897 (1) εἰς τὸν ὁποῖον παρεσύρθη ἡ Ἑλλάς λόγῳ τοῦ Κρητικοῦ Ζητήματος, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ γενικωτέρας διεθνοῦς ἀπόψεως, ὡς ἀπλοῦν ἐπεισόδιον τὸ ὁποῖον δὲν μετέβαλεν ἄλλως τε καὶ τὸν καθορισθέντα διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου χάρτην τῶν Βαλκανίων.

Ἄλλ' αἱ συνθήκαι δὲν ἀποτελοῦσιν ἀπαραβίαστον νόμον τῆς φύσεως καὶ εἰς τὸν ἄστατον κόσμον τῶν πολιτικῶν πραγμάτων αἱ διεθνεῖς συμφωνίαι δεσμεύουσιν ἐπὶ τοσοῦτον, ἔφ' ὅσον οἱ ὑπ' αὐτῶν δεσμευόμενοι τὰς εὐρίσκουσι συμφώνους πρὸς τὰς ἀπόψεις των ἢ τὰς ἀνέχονται λόγῳ ἀδυναμίας.

Ὅταν ὁμως οἱ «μικροὶ γείτονες» τῆς Τουρκίας ἔδωκαν διὰ πρῶτην φορὰν πρὸς ἀλλήλους τὰς χεῖρας καὶ ἠνώθησαν ἐναντίον τῶν ἰσχυρῶν μετὰ τῆς διπλῆς δυνάμεως τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς ὀργανώσεως, ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου κατέρ-

(1) Κατὰ τὸν Ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897 ἡ Τουρκία παρέταξεν 150 χιλιάδας τακτικοῦ στρατοῦ καὶ περὶ τὰς 11 χιλιάδας ἀτάκτων ὡς κάτωθι :

7 μεραρχίαι μικταί, 1 μεραρχία ἰπικοῦ, 1 ταξιαρχία πεζικοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ 3 μεραρχίαι ἐν Ἡπείρῳ. Ἐπὶ πλέον 14 τάγματα ἀτάκτων.

Αἱ δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦσαν ἀσυγκρίτως μικρότεραι τῶν τουρκικῶν. Πάντως ὁμως ἡ ἄνευ ἀντιστάσεως ὑποχώρησις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐπιδειχθεῖσα ἀδράνεια τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ὑπερέτερου μάλιστα τοῦ τουρκικοῦ, δὲν δύνανται παρὰ νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς τελείως ἀδικαιολόγητοι.

Ἡ Ἑλλάς ὑπέστη εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον βαρυτάτας τὰς συνεπείας τῆς ἥττης αὐτῆς, ὀφειλομένας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γερμανικὴν ἐπιμονὴν.

Δέον νὰ σημειωθῇ προσέτι ὅτι τὰ πολεμικὰ σχέδια τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἐπιχειρήσεων τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἶχον συνταχθῆ παρὰ τοῦ Γερμανοῦ στρατηγοῦ Γκόλτς-πασᾶ, ὀργανωτοῦ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

ρευσε πρὸ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων καὶ τὸ δόγμα «*Ὁ Αἷμος χάριν τῶν Βαλκανίων Κρατῶν*» ὑπῆρξεν ἰσχυρότερον ἀπὸ τοὺς φραγμοὺς τοὺς ὁποίους ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία, κηδομένη μόνον τῶν ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων, εἶχεν ἐγείρει μεταξὺ ἐλευθέρων καὶ ἀλυτρώτων μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας.

XIV

ΟΙ ΝΕΟΤΟΥΡΚΟΙ ΚΑΙ Ο ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Οί αἰῶνες περνοῦν ἀλλ' ἡ Τουρκία δὲν μεταβάλλει ὄψιν ἀπὸ ἀπόψεως ἠθῶν καὶ ἐθίμων, δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν βελτίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς τῆς καταστάσεως.

Οἱ νεώτεροι πολιτισμοὶ οἱ ὅποιοι σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιβάλλονται εἰς τὴν Δύσιν μετὰ τὸ μεσαιωνικὸν σκότος, ἀφίνουσι τοὺς Τούρκους ἀσυγκινήτους.

Αἱ φιλελεύθεραι καὶ δημοκρατικαὶ ἀρχαὶ αἱ ὅποια ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος διαδίδονται μετὰ τῶν διαφόρων λαῶν τῆς Εὐρώπης, οὐδεμίαν ἀπήχησιν εὐρίσκουσιν ἐν Τουρκίᾳ.

Ὅταν δὲ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις μὲ τὸν ἀνημμένον δαυλὸν τῆς ἐφώτιζε τὴν ἀνθρωπότητα ὀλόκληρον μὲ τὰς μεγάλας καὶ ὡραίας ιδέας τῆς ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας τῶν λαῶν, οἱ θρησκόληπτοι καὶ μακάριοι Τοῦρκοι προετίμησαν νὰ παραμείνωσιν εἰς τὸ ἡμίφως μὲ τὸ ὅποιον τοὺς ἐφώτιζεν ὁ ἐξησθενημένος πλέον ἥλιος τῆς ἀπηροχαιωμένης Μέκκας.

Καὶ ὁ 20ος αἰὼν εὐρίσκει τὴν Τουρκίαν ὑπὸ τὴν ἀφόρη-

τον δεσποτείαν ἑνὸς παράφρονος καὶ αἰμοχαροῦς τυράννου τοῦ Ἄβδουλ Χαμίτ, καὶ τὸν τουρκικὸν λαόν, ἐν τῷ συνόλω του σχεδόν, ὄχλον ἀμαθῆ, μὴ κοινωνὸν οὐδὲ τοῦ ἐλαχίστου πολιτισμοῦ, θρησκόληπτον καὶ φανατικόν, προσκεκολλημένον εἰς θεωρίας, δοξασίας καὶ πλάνας τοῦ πλέον σκοτεινοῦ μεσαιωνισμοῦ.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων (10 Ἰουλίου 1908) καὶ ἡ ἀνακήρυξις τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ, δὲν μεταβάλλουσι σοβαρῶς τὴν κατάστασιν.

Ἡ μαγικὴ λέξις «*Σύνταγμα*» ἐνεποίησεν ἐν ἀρχῇ ἐξαίρετον ἐντύπωσιν καὶ χρυσαῖ ἐλπίδες ἐγεννήθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, τοὺς ξένους καὶ τοὺς ὑποδούλους λαούς. «*Ἡ ἀπολυταρχία ἐκλίπει*» ἀνεκραύγαζεν ὁ ἐκ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως Ἐμβέρ βέης, «*ἀπὸ τοῦδε εἴμεθα πάντες ἀδελφοί. Δὲν ὑπάρχουσι πλέον Βούλγαροι, Ἕλληνες, Ρωμῆνοι, Ἰουδαῖοι, Μουσουλμᾶνοι ὑπὸ τὸν αὐτὸν γλαυκὸν οὐρανὸν εἴμεθα πάντες ἴσοι, καυχώμενοι ὄντες Ὀθωμανοί.*»

«*Ἐν Σέρραις ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλγαρικοῦ κομιτάτου ἠσπάσθη τὸν Ἕλληνα ἀρχιεπίσκοπον. Ἐν Δράμα οἱ ἐπανασταῖται ἀξιωματικοὶ ἐφυλάκισαν Τούρκον τινα ὑβρίσαντα χριστιανόν. Ἐν τινι ἀρμενικῷ νεκροταφείῳ Τούρκοι ὁμοῦ καὶ Ἀρμένιοι παρέστησαν εἰς δέησιν ἐκφωνηθεῖσαν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἱερέων, ὑπὲρ τῶν θυμάτων τῶν ἀρμενικῶν σφαγῶν. Ἐν Ἀμισῷ οἱ Τούρκοι ἠσπάσθησαν τὸ γένειον Ἕλληνος ἱεράρχου. Ἐν Τριπόλει Τούρκοι καὶ Ἀραβες συμμετέσχον εὐχαριστηρίων λειτουργειῶν. Αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαὶ παρεδόθησαν, καὶ ὁ ληστὴς Σανδάσκης ἔτυχε δεξιώσεως ὁμοίας πρὸς τὴν τοῦ ἀσώτου νιού.*» (1)

Ἀλλὰ τὸ πρόγραμμα τῶν Νεοτούρκων συνίστατο εἰς τὴν δημιουργίαν μεγάλου μουσουλμανικοῦ κράτους στηριζομένου μᾶλλον ἐπὶ θεοκρατικῶν παρὰ λαϊκῶν βάσεων. Ἄμεσος συνέπεια τοῦ προγράμματος τούτου ἡ ἐνίσχυσις τοῦ συνεκτικοῦ δεσμοῦ τοῦ νέου κράτους, τῆς Μουσουλμανικῆς Θρησκείας.

(1) Ο. Μίλλερ «*Ἡ Τουρκία καταρρέουσα*» Μετάφρασις Σπ. Π. Λάμπρου

Τὸ Κοράνιον ὅμως καὶ ἡ προσκόλησις εἰς θρησκευτικὰς δοξασίας ἀπηρχαιωμένας εἶναι ἡ κυρία αἰτία ἡ ἐμποδίζουσα μίαν πρόοδον ἐπὶ τὸ ἐκπολιτιστικώτερον τῶν Τούρκων. Ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐκπαίδευσις εὐρίσκονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκόμα αἰχμάλωτοι εἰς χεῖρας τῶν θρησκευτικῶν λειτουργῶν.

Ὁ τουρκικὸς λαὸς ἀπομένει πάντοτε μὲ τὸν φανατισμὸν τοῦ θεοκρατικοῦ πνεύματος καὶ μὲ τὴν πίεσιν τῆς ἀπολύτου μοναρχίας, «αἰχμάλωτος δύο πνευματικῶν καταστάσεων, τὰς ὁποίας ὁ Γαμβέτας δὲν ἐδίστασε κάποτε ν' ἀποκαλέσῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς βουλῆς τοὺς ἀσπονδωτέρους ἐχθροὺς τῆς ἀνθρωπίνης προόδου».

Ἐπὶ τὸ καθεστῶς τῶν Νεοτούρκων ἡ κατάστασις τῶν ὑποδούλων τῆς Τουρκίας λαῶν δὲν παρουσίασε μεταβολὴν τινά, ἀπ' ἐναντίας δὲ ὁ ἐπιχειρηθεὶς ἐκτουρκισμὸς τῶν χριστιανικῶν μειονοτήτων, κατέδειξεν εἰς τὰ Βαλκανικὰ Κράτη τὸν μεγάλον κίνδυνον τὸν ὁποῖον διέτρεχον αἱ ὑπόδουλοι χριστιανικαὶ μειονότητες ὑπὸ τὸ νέον καθεστῶς. Πρὸ τοῦ κινδύνου δὲ αὐτοῦ διὰ πρώτην φορὰν τὰ Βαλκανικὰ Κράτη προέρχονται εἰς συνεννοήσεις μεταξύ των αἵτινες καὶ κατέληξαν εἰς τὴν συμμαχίαν ἡ ὁποία ὠδήγησεν αὐτὰ εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους (1912-1913).

Οἱ βαλκανικοὶ στρατοί, ἀγόμενοι ὑπὸ τῶν διπλῶν δυνάμεων τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς καλλιτέρας ὀργανώσεως, ἐνίκησαν τὸν τουρκικὸν στρατὸν εἰς ἐπανελημμένας μάχας καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀποσυρθῇ ἐπὶ τῆς ὄχυρᾶς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας, τοῦ τελευταίου πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τουρκικοῦ ἐρείσματος.

Ὁ ἐλληνικὸς στόλος φρουρὸς πρὸ τῆς ἐξόδου τῶν Στενῶν τῶν Δαρδανελλίων, ἐξασφαλίζει τὴν θαλασσίαν ὑπεροπλίαν τῶν Βαλκανικῶν Συμμάχων, καὶ δις ἀναγκάζει τὸν τουρκικὸν στόλον, ἀποπειραθέντα νὰ ἐξέλθῃ τῶν Στενῶν, νὰ ἐπανεέλθῃ κατησχυμένος εἰς τὰς βάσεις του. Εἰς τὰς δύο ναυμαχίας τῆς Ἑλλης καὶ τῆς Λήμνου (3 Δεκεμβρίου καὶ 5 Ἰανουαρίου) ὁ ἐλληνικὸς στόλος διοικούμενος ἀπὸ τὸν ἡρωϊκὸν

Ναύαρχον Κουντουριώτην, νῦν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, κατεσυνέτριψε τελείως τὸν τουρκικόν. (1)

Οἱ σύμμαχοι στρατοὶ καταρρίψαντες καὶ τὰ τελευταῖα ἀνθιστάμενα προπύργια τῆς Τουρκίας, ἐν Ἡπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἐγένοντο κύριοι ἀπάσης σχεδὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς ἔφθασε πρὸ τῆς Τσατάλτζας-ὄπου καὶ ἀνεκόπη ἡ ὁρμὴ του πρὸ τῆς γενναίας ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔθεσε τότε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Βουλγάρου ἀρχιστρατήγου ἰκανὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Τσατάλτζας (2) ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ἐπαρθέντες ἐκ τῶν εὐκόλων αὐτῶν νικῶν, ὀφειλομένων κυρίως εἰς τὸ ἀνοργάνωτον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, καὶ φοβούμενοι εἴσοδον τῆς Ἑλλάδος μετ' αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεποιήθησαν τὴν προσφερθεῖσαν συνδρομὴν.

Ἡ ἄμυνα τῶν Τούρκων ὑπῆρξεν ἀποφασιστικὴ ἐπὶ τῆς Τσατάλτζας καὶ τὸ στέμμα καὶ ἡ χλαμύς, τὰ ὅποια εἶχεν ἐτοιμάσει ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος διὰ νὰ στεφθῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς διάδοχος τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, παρέμειναν ἀχρησιμοποίητα.

Ἡ ἱστορικὴ πόλις τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ πρωτεύουσα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἡ πόλις τῶν χαλιφῶν καὶ τῶν σουλτάνων, ἐσώζετο τὴν φορὰν ἐκείνην ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς.

(1) Ἡ συμβολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἰς τὸν συμμαχικὸν ἀγῶνα ὑπῆρξε κυρίως πολύτιμος, διότι ἐξασφάλισεν οὕτως τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροπλίαν δὲν ἐπέτρεψε τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ σχεδίου ἐπιστρατεύσεως τουρκικὰς συγκεντρώσεις 14 Σωμάτων Στρατοῦ.

43 Μεραρχιῶν, αἵτινες ἐὰν ἐγένοντο, ἡ ἔκβασις τοῦ πολέμου ὑπὲρ τῶν Βαλκανικῶν Συμμάχων θὰ ἦτο λίαν ἀμφίβολος.

(2) Ἴδε σχετικῶς Ν. Μοσχοπούλου «Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν».

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ
ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ

Ἡ πολιτικὴ ἰσορροπία ἢ ὁποία ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη εἶχε διατηρηθῆ ἔν Εὐρώπῃ χάρις εἰς τὴν Τριπλῆν Συνεννόησιν καὶ τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν ἀνετράπετο διὰ τῆς δολοφονίας τοῦ Σεραγέβου.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων εὗρισκε τὴν προσχηματικὴν εὐκαιρίαν διὰ ν' ἀποδυθῆ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως.

Καὶ τὰ ἔθνη τὸ ἔν μετὰ τὸ ἄλλο, ζαλισμένα ἀπὸ τὸν ἴλιγον τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν, μὲ τὴν φαντασίαν θολωμένην ἀπὸ τὴν θολὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Εὐρώπης τὴν ὁποίαν ἡ διπλωματία εἶχε καταστήσῃ θολωτέραν, ἀνίκανα νὰ κατανοήσωσι τὸν ὄλεθρον εἰς τὸν ὁποῖον ὠδηγοῦντο, προσέφερον εἰς τὸν στίβον τῆς παγκοσμίου πάλης ὅτι ὠραιότερον εἶχον.

Ἡ Τουρκία ἅμα τῇ ἐκρήξει τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολέμου ἐπεστρατεύετο καὶ ἐδήλου ὅτι θὰ τηρήσῃ ἔνοπλον οὐδετερότητα (20 Ἰουλίου 1914).

Τὸ φιλειρηνικὸν δῆμος ῥεῦμα τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐν Τουρ-

κία και άντετίθετο εἰς τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς οὐδετερότητος, ἀνεκόπτετο ὀλίγον κατ' ὀλίγον και μετὰ τετράμηνον ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ὁ τουρκικὸς στόλος ἐκτελῶν γυμνάσια εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν ὑπὸ τὸν Γερμανὸν ναύαρχον Σοῦχον προέβη εἰς ἐχθρικὰς πράξεις ἐναντίον τοῦ ῥωστικοῦ στόλου (16/29 8/βρίου 1914) και ἐβομβάρδισε τὴν Ὀδησσὸν και ἄλλους ῥωστικούς λιμένας.

Πρότασις γενομένη εἰς τὸ τουρκικὸν ὑπουργικὸν συμβούλιον ὑπὸ ἐνίων ὑπουργῶν, ὅπως ἡ γερμανικὴ ἀποστολή, κατόπιν τοῦ ἐπεισοδίου τῆς Μαύρης Θαλάσσης, πεμφθῆ οἴκαδε ἵνα ἱκανοποιηθῶσιν οὕτω οἱ Σύμμαχοι, ἀπερρίπτετο, οἱ προτείναντες τὴν φιλειρηνικὴν λύσιν ὑπουργοὶ παρητοῦντο, και ἡ Τουρκία εἰσήρχετο εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν⁽¹⁾.

Τὸ κόμμα τῆς «Ἐνώσεως και Προόδου» διηύθυνε τὰς τύχας τῆς Τουρκίας μέχρι πέρατος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολέμου, ἀκριβέστερον δὲ θὰ ἠδύνατό τις νὰ καθορίσῃ ὅτι ἅπασα ἡ ἐξουσία εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Ἐμβὲρ πασᾶ και Ταλαάτ, κορυφαίων τοῦ κόμματος τούτου.

Ὁ τουρκικὸς ὄχλος ἐπανηγύρισε τὴν εἴσοδον τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τὸν προσφιλῆ του τρόπον, προβάς εἰς λεηλασίας διαφόρων καταστημάτων και οἰκιῶν ἐμπολέμων ὑπηκόων, ἰδίᾳ Ρώσσων.

Ἡ Τουρκία χειραγωγουμένη ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ὁποίας πολιτικῶς και στρατιωτικῶς εὐρίσκετο καθ' ὄλον τὸ τετραετὲς πολεμικὸν διάστημα, ἐπεστράτευσε και παρέταξε κατὰ τὸν Εὐρωπαϊκὸν Πόλεμον τὸ μέγιστον τῶν δυνάμεων τὰς ὁποίας ἐπαρουσίασέ ποτε.

9 Στρατιάς

25 Σώματα Στρατοῦ

62 Μεραρχίας, ὀλικῆς δυνάμεως, μετὰ τῶν βοηθητικῶν

(1) Τ' ἀνωτέρω ἀναφέρονται εἰς ἐπίσημον ἐκθεσιν τοῦ Τουρκικοῦ Ἐπιτελείου, σχετικὴν μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ εἰς τὰ διάφορα μέτωπα κατὰ τὸν Παγκόσμιον Πόλεμον. Τεῦχος Α' «Αἱ διὰ τὸν Ἑλλησποντον μάχαι».

σχηματισμῶν, πλησιαζούσης τὰ δύο ἑκατομμύρια ἀνδρῶν.

Αἱματηραὶ μάχαι συνήφθησαν εἰς ὅλα τὰ πολεμικὰ μέτωπα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Τουρκία ἔδρασεν, εἰς τὰ ἀνατολικά μὲν σύνορα αὐτῆς (Καυκάσου) ἐναντίον τῶν Ρώσσω, εἰς τὰ νότια (Συρία-Μεσοποταμία) ἐναντίον τῶν Ἄγγλων.

Ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων (6 Φεβρουαρίου— 27 Δεκεμβρίου 1915) ἀποφασισθεῖσα ὑπὸ τῶν Συμμάχων τῇ ἐπιμονῇ τῆς Ρωσσίας ἀπετύγχανε πρὸ τῆς τουρκικῆς ἀντιστάσεως, αἱ δὲ πολύνεκροι μάχαι τῶν Ἀναφόρτων καὶ τῆς Καλλιπόλεως ἐξησφάλιζον εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Στενῶν καὶ ἀπέτρεπον τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Συμμάχων.

Ἐλέχθη μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου ὅτι ἡ Ἀγγλία καίτοι δυναμένη ἀπέφυγεν ἐκ προθέσεως νὰ παραβιάσῃ τὰ Δαρδανέλλια, ἵνα μὴ περιέλθῃ ἡ Κωνσταντινούπολις εἰς χεῖρας τῶν Ρώσσω, καὶ ὅτι ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀφῆκε νὰ καταστραφῶσιν εἰς τὰ Στενὰ τῶν Δαρδανελλίων οἱ μεγάλοι σιδηροὶ κολοσσοὶ τῆς καὶ νὰ ταφῶσιν εἰς τὸν ὑγρὸν ἐκεῖνον τάφον τὰ πληρώματά των.

Δὲν δυνάμεθα νὰ ταχθῶμεν μὲ τὴν γνώμην ταύτην.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀπέστεργε τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων, φοβουμένη μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ρωσσίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλ' εἶναι ἐξ ἴσου ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀφ' ἧς στιγμῆς, ἐξαναγκασθεῖσα ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, ἀνελάμβανε τὸν ἀγῶνα ἐπεδίωξε πάσῃ θυσίᾳ τὴν ἐπιτυχίαν του.

Ἡ βραδύτης μετὰ τῆς ὁποίας ἀπεφασίσθη καὶ ἐγένετο ἡ ἐκστρατεία τῶν Δαρδανελλίων καὶ τὸ ἀνοργάνωτον ταύτης εἶναι αἱ κύριαι αἰτίαι τῆς ἀποτυχίας τῆς. Ἡ δυστακτικότης τῶν Συμμάχων παρέσχε τὸν ἀναγκαῖον χρόνον εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε νὰ ὀχυρώσωσι τὰ στενὰ καὶ ἀποστείλωσι στρατεύματα πρὸς προστασίαν των. Τὸ δὲ φύσει ἀπόρθητον τῶν Δαρδανελλίων συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν τελικὴν τοῦ ἀγῶνος ἔκβασιν.

Ἡ συμβολή τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἥτις θὰ ἠδύνατο πραγματικῶς τελεσφόρος ν' ἀποβῆ εἰς τοὺς Συμμάχους—καὶ περὶ ἧς τοσαύτη ἐγένετο συζήτησις εἰς τὸν ἑλληνικὸν καὶ ξένον τύπον—φαίνεται ὅτι ἀπεκρούσθη κατηγορηματικῶς ὑπ' αὐτῆς τῆς Ρωσσίας, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἀπομνημονευμάτων τοῦ Λόρδου Γκρέϋ, τότε ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μ. Βρετανίας. «*Οὗτος μᾶς δίδει τὴν κλεῖδα τοῦ μυστηρίου τῆς διστακτικότητος, ἣν ἐπέδειξαν οἱ Ἄγγλοι καὶ οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ δλου σχεδίου τῆς ἐκστρατείας τῶν Δαρδανελλίων ὡς καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποδοχὴν ἢ μὴ ἀποδοχὴν τῶν περὶ ἑλληνικῆς συμμετοχῆς καὶ ἀρωγῆς προτάσεων. Ὁ Γκρέϋ νομίζει, ἐνόμιζε δὲ ὡς φαίνεται καὶ τὸ 1915, ὅτι ἐὰν ἢ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων ναυτικὴ ἐπίθεσις ἐπετύγχανε, θὰ ἐδημιούργει σοβαρωτάτας διπλωματικὰς περιπλοκάς μετὰ τὴν Ρωσίαν. Ἐὰν λέγει, αἱ προτάσεις περὶ ἑλληνικῆς ἀρωγῆς ἐγένοντο δεκταὶ καὶ ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰσήρχετο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ ἐπὶ τῆς Ρωσσίας ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο καταστρεπτικόν, δὲν θὰ ὑπῆρχον δὲ ὅρια εἰς τὴν καταστροφὴν, ἥτις θὰ ἐπηκολούθη...*» (1).

Οἱ Σύμμαχοι ἐγκατέλειψαν τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων κατὰ συμβουλήν, ὡς λέγεται, τοῦ Λόρδου Κίτσερε. Αἱ ἀπώλειαι ἐκατέρωθεν ὑπῆρξαν βαρύτεραι ἀνελθοῦσαι εἰς 216 χιλιάδας διὰ τοὺς Ἄγγλους, 116 χιλιάδας διὰ τοὺς Γάλλους, 188 χιλιάδας διὰ τοὺς Τούρκους (2).

Αἱ εἰς ἀνθρώπινον ὕλικὸν ἀπώλειαι τῆς Τουρκίας καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου καὶ ἐξ αἰτίας τούτου προσελθοῦσαι, ἐπλησίασαν κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς τὰ δύο ἑκατομμύρια ψυχῶν. Δὲν ἐννοοῦμεν φυσικὰ ὅτι δύο ἑκατομμύρια ἐφονεύθησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἀλλ' εἰς τὸν

(1) Ν. Μοσχοπούλου «Τὸ ζήτημα τῶν Στενῶν».

(2) Σχετικοὶ ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν ἐξ ἐπίσημου ἐκθέσεως τοῦ Τουρκικοῦ Ἐπιτελείου ὡσαύτως ἐκ τῶν κάτωθι: Testis «L'expédition des Dardanelles», Λοχαγοῦ Τζελαλεδδίν μπέη «Ἡ μάχη τοῦ Κούμ-Καλέ», Liman von Sanders «Cinq ans en Turquie».

ἀριθμὸν αὐτὸν συμπεριλαμβάνομεν ὅλας τὰς ἀπωλείας αἱ ὁποῖαι ἐπῆλθον εἰς ἄνδρας, γυναῖκας, καὶ παιδιά, ἀπὸ τὰς φρικτὰς συνεπειὰς καὶ τὰς κακουχίας τοῦ μακροῦ πολέμου.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Τουρκίας ἐδεινοπάθησεν οἰκτρῶς κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολέμου. Ἐκτοπίσεις, διωγμοί, σφαγαί, πυρπολήσεις, δημεύσεις περιουσιῶν, ἐγένοντο ἀθρόως εἰς βᾶρος τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου πληθυσμοῦ.

Ἡ διάσπασις τοῦ γερμανικοῦ μετώπου ὑπὸ τῶν Συμμάχων εἰς τὸ δυτικὸν θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ κατάρρευσις τοῦ γερμανοβουλγαρικοῦ μετώπου ἐν Μακεδονίᾳ, ἐξηνάγκασαν τὴν Τουρκίαν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἡ σχετικὴ προᾶξις ἀνακωχῆς ὑπεγράφη ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν αἰγίδα ἐν Μούδρῳ τὴν 30ην Ὀκτωβρίου 1918.

Δυνάμει τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου ἡ Τουρκία ὄφειλε ν' ἀποστρατευθῆ, τὸ δὲ πολεμικὸν ὑλικὸν αὐτῆς νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς Συμμάχους ἢ νὰ καταστραφῆ.

Τὸ πολιτικὸν συγκρότημα τῆς «Ἐνώσεως καὶ Προόδου» διελύετο μετὰ τὴν ἦτταν καὶ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτοῦ Ταλαὰτ καὶ Ἐμβὲρ ἐξηφανίζοντο ἕκτοτε ἀπὸ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Ὁ Ταλαὰτ ἐδολοφονήθη ὀλίγον χρόνον κατόπιν ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ Ἀρμενίου τινὸς ἐκδικουμένου τὰς σφαγὰς τῶν συμπατριωτῶν του, ὁ δὲ Ἐμβὲρ ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ κατόπιν τυχοδιωκτικῶν ἀγώνων τοὺς ὁποίους ἐπεχείρησεν ἐν Καυκάσῳ.

Τὴν 12ην Νοεμβρίου οἱ συμμαχικοὶ στόλοι διέπλευσαν τὰ Δαρδανέλλια, τὴν δὲ 13ην εἰσέπλευσαν εἰς τὸν Βόσπορον, μετ' αὐτῶν δὲ ἠγκυροβόλησε πρὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ «Ἀβέρωφ» μετὰ τῶν ἀνιχνευτικῶν.

Τὴν 2αν Μαΐου 1919 ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἀπεβιβάζετο εἰς Σμύρνην καὶ κατελάμβανε τὴν ἐνδοχώραν. Ἡ Δυτικὴ Θράκη κατελαμβάνετο τὸν Μάϊον 1920, καὶ μετὰ δέμηνον περιῖπου ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη κατόπιν ἀσθενεστάτης ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων.

Ἡ Συνθήκη τῶν Σεβρῶν, ὑπογραφεῖσα τὴν 28/10 Αὐ-

γούστου 1920, περιώριζε τὴν Τουρκίαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἄφινεν ἐκ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἑδαφῶν μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν μέχρι τῆς γραμμῆς Τσατάλτζας εἰς τοὺς Τούρκους.

Ζῶναι ἐπιρροῶν καθορίζοντο διὰ τῆς συνθήκης εἰς τὰς Μ. Δυνάμεις, μέρος δὲ τῆς Δυτικῆς Μ. Ἀσίας ἐδίδετο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ Ἑλλὰς καθίστατο διὰ ταύτης σπουδαιοτάτη Μεσογειακὴ δύναμις. Πόθοι δὲ αἰῶνων καὶ ἔθνικὰ ὄνειρα φαινόμενα ἀπραγματοποίητα καὶ εἰς αὐτὰς τὰς πλέον ἐξημμένας πατριωτικὰς φαντασίας, καθίσταντο πλῆρον ἀπτῆ πραγματικότης.

Ἄλλ' ὁ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς Ἀνακωχῆς τοῦ Μούδρου ἀγγλογαλλικὸς ἀνταγωνισμὸς οὐδὲν καλὸν προεμήνυε. Αἱ διατάξεις τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν εἶχον ἀτονήσει δι' ὠρισμένας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες παρέσχον τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἐμφανισθὲν ὑπὸ τὸν Μ. Κεμάλ ἔθνικιστικὸν κίνημα τῶν Τούρκων ἐν Ἀνατολῇ.

Ἡ Ἰταλία ἐγκατέλιπε τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐνεκαινίαζε πολιτικὴν προσεγγίσεως πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἡ δὲ Γαλλία ὑπέγραφε διὰ τοῦ Φραγκλὲν Μπουγιὸν τὴν πολύκροτον συμφωνίαν τῆς Ἀγκύρας (20 8/βρίου 1921) μὴ ἀφισταμένην οὐσιωδῶς συμμαχίας μετὰ τῆς Τουρκίας.

Διὰ τῆς συμφωνίας τῆς Ἀγκύρας, ἡ Γαλλία ἀπέδιδεν εἰς τὴν Τουρκίαν στρατηγικωτάτας θέσεις, εἰς τὴν Συρίαν, ἐπὶ πλέον τὴν Κιλικίαν, τὴν Οὐρφαν καὶ τὸ Μαρντίν, διαφόρους ἐμπορικὰς εὐκολίας καὶ τὸ πάντων σπουδαιότερον μεγίστας ποσότητας πολεμικοῦ ὕλικου.

Ὁ Edgar Pech, εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ «Les alliés et la Turquie» παρέχει λεπτομερῆ κατάλογον τῶν παραχωρηθέντων εἰς τοὺς Τούρκους πολεμικῶν ὕλικῶν ἐν Κιλικίᾳ, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καταγράφονται καὶ 100 χιλιάδες ὄπλα Μάουζερ.

Ἡ κατάρρευσις τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου ὠδήγησεν εἰς τὴν Ἀνακωχὴν τῶν Μουδανιωῶν (5 8/βρίου 1922) ἥτις

ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἡ Τουρκία τῆς ὁποίας τὴν ἔξωσιν ἐκ τῆς Εὐρώπης εἶχον ἀποφασίσει οἱ Σύμμαχοι ὀλίγον πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολέμου «ὡς ἐντελῶς ξένην πρὸς τὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν» (1) προσήρχετο ἤδη ὡς ἰσότιμος εἰς τὴν Λωζάννην νὰ συζητήσῃ τοὺς ὅρους τῆς νέας εἰρήνης.

Ἡ Συνδιάσκεψις τῆς Λωζάννης, ἐπαρουσίασε περιέργον ὄψιν συνεδρίου εἰρήνης. Συνήθως μετὰ ἓνα πόλεμον παρουσιάζονται νικηταὶ καὶ ἡττημένοι, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πρῶτοι ἐπιβάλλουσι τοὺς ὅρους τῶν εἰς τοὺς δευτέρους.

Εἰς τὴν Λωζάννην εἶχεν ἐπέλθει περιέργος ἀνάμιξις τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν. Αἱ Μ. Δυνάμεις ἦσαν νικήτριαι τοῦ Μεγάλου Πολέμου, ἡ Τουρκία ὁ τελευταῖος νικητὴς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἀγῶνος, ἕκαστος δὲ τῶν ἀνωτέρω δύο διεξεδίκει δι' ἑαυτὸν τὴν θέσιν τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν τράπεζαν τῶν διαπραγματεύσεων.

Μετὰ μακρὰς συζητήσεις, μετὰ προσωρινὴν διάλυσιν τῆς πρώτης Συνδιασκέψεως, ὑπεγράφη τέλος ἡ γνωστὴ «*Συνθήκη τῆς Λωζάννης*» (24 Ἰουλίου 1923) δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ Τουρκία ἐπανήρχετο εἰς τὰ προπολεμικὰ σύνορα αὐτῆς, ἐκτὸς μικρῶν τινῶν τροποποιήσεων τόσον εἰς τὰ μετὰ τῆς Ἑλλάδος θρησκικὰ σύνορα, ὅσον καὶ τὰ νότια τοιαῦτα τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας.

Ἡ «*Συνθήκη τῆς Λωζάννης*» ἐπαρουσίασε δύο ἀξιοσημείωτα γεγονότα ἀπὸ τουρκικῆς καὶ γενικωτέρας ἀπόψεως.

Αἱ διομολογήσεις αἱ ὁποῖαι ἐπροστάτευον τοὺς ἐν Τουρκίᾳ ξένους ὑπηκόους, τόσον αἱ δικαστικαί, ὅσον καὶ αἱ ἐμπορικαί, κατηγοῦντο διὰ τῆς συνθήκης ταύτης καὶ τὸ Τουρκι-

(1) Διακοίνωσις τῆς 10ης Ἰανουαρίου 1918 τῶν Συμμάχων Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἀμερικὴν, ἀναφερομένη ἐπὶ τεθέντος παρὰ τοῦ Προέδρου Οὐίλσον ἐρωτήματος σχετικοῦ μὲ τοὺς πολεμικοὺς σκοποὺς τῶν : «*Le réjet hors d' Europe de l' Empire Ottoman, décidément étranger à la civilisation occidentale.*» Μοσχόπουλου «*Τὸ Ζήτημα τῶν Σιενῶν*».

κὸν Κράτος ἀνεγνωρίζετο τοῦ λοιποῦ καθ' ὅλα ἰσότιμον πρὸς τὰ λοιπὰ εὐρωπαϊκά.

Ἡ σημασία τοῦ γεγονότος εἶναι πολὺ μεγαλειτέρα ἢ ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, διότι πρώτην φορὰν μουσουλμανικὸν κράτος ἀπολαμβάνει τοιοῦτου δικαιώματος καὶ ἀπαλάσσεται ἐντελῶς ἀπὸ τὴν κηδαιμονίαν τῶν Μ. Δυνάμεων. Τοσαύτη μάλιστα ὑπῆρξεν ἡ ἐκ τούτου παραχθεῖσα ἐντύπωσις, ὥστε ἔνιοι τινὲς δὲν παρέλειψαν νὰ χαρακτηρήσωσι τὴν Συνθήκην τῆς Λωζάννης ὡς ἐπαναστατικὴν προκλήρουξιν διὰ τοὺς μὴ χριστιανικοὺς λαοὺς τοὺς εὐρισκομένους σήμερον ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν χριστιανικῶν δυνάμεων.

Διὰ τῆς ἀνωτέρω συνθήκης ἐπεβάλλετο ἐπίσης ἡ ἀμοιβαία ὑποχρεωτικὴ ἀνταλλαγὴ τῶν ἐθνικῶν μειονοτήτων, ἑλληνικῶν καὶ τουρκικῶν, ἐκτὸς τῆς περιοχῆς Κων/πόλεως ἐξαιρεθείσης τῆς ἀνταλλαγῆς διὰ τοὺς Ἑλληνας, καὶ τῆς Δ. Θράκης διὰ τοὺς Τούρκους (¹)

Εἶναι ἡ πρώτη δὲ φορὰ, καθ' ἣν καθορίζεται δι' ἐπίσημου διεθνοῦς πράξεως, ἡ ὑποχρεωτικὴ μετανάστευσις ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων.

Ἡ βιαία δὲ αὕτη μετανάστευσις τοσοῦτον μεγάλου ἀριθμοῦ κατοίκων, ἡ ἐγκατάληψις ἐστιῶν, βωμῶν, προσφυλῶν ἐδαφῶν, μὲ τὰ ὅποια οὗτοι ἀπὸ αἰώνων ἦσαν συνδεδεμένοι, ἀποτελεῖ ἀναμφισβητήτως πρᾶξιν ἐλάχιστα ἐναρμονιζομένην μὲ τὰς φιλανθρωπικὰς τάσεις καὶ τὰς ἑξανθρωπιστικὰς ἐπαγγελίας τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν.

Ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς, μετὰ τοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς δοκιμασίας μακρῶν αἰώνων, ὑπέστη τὸ τελειωτικὸν αὐτοῦ πλήγμα. Ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς ἐδέχετο κατεστραμμένους τοὺς ἀτυχεῖς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ ἱστορία ἐπανελαμβάνετο ἀδυσώπητος διὰ τὸν Ἑλληνισμόν! Διότι δὲν ἦτο ἡ πρώτη φορὰ κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ τρα-

(¹) Οἱ ἐξαιρεθέντες τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ παραμείναντες σήμερον εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἑλληνας, Τούρκοι ὑπήκοοι, ἀνέρχονται εἰς 150 χιλιάδας περίπου.

γικά караβάνια διέσχισον τὸ Αἰγαῖον ἀναζητοῦντα ἄσυλον εἰς τὰ μέρη, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλοτε εἶχον ἀναχωρήσει.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἄποικοι ἐξ Ἑλλάδος ἐφέροντο θαλασσίως πρὸς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἐπιζητοῦντες ἐμπορικὴν ἐπικράτησιν ἐν αὐτῇ. Μοιραίως τότε ἤρχοντο εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς αὐτόχθονας καὶ πολλάκις κατεστρέφοντο ἀγωνιζόμενοι διὰ τὴν ἐπικράτησίν των. Οἱ ἐπιγενόμενοι αὐτῶν ἐφέροντο μετὰ ἔτη ἐπὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων των καὶ οἱ ἀγῶνες ἐπικρατήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐπανελήφθησαν πολλάκις.

Εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Τροίας, ἐξ πόλεις ὀλόκληροι εὐρέθησαν ἢ μία προσχωμένη ὑπὸ τὴν ἄλλην⁽¹⁾. Ἐκ διαφόρων δὲ ἄλλων ἐνδείξεων τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν, ἄγεται τις εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ κατὰ τοὺς προῖστορικοὺς ἀκόμη χρόνους κύματα ἀποίκων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξεπορεύθησαν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ διαφόρους ἐποχάς, καὶ ἀγῶνες πολλοὶ ἐγένοντο ἐπικρατήσεως εἰς ταύτην, ἀγῶνες οἱ ὅποιοι ἐνέπνευσαν τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Ὀμήρου.

Ἐπέρωτο, ἀτυχῶς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας νὰ ἴδωμεν καὶ νέαν προσπάθειαν ἀποτυγχάνουσαν. Ἄς εὐχηθῶμεν ἵνα οἱ ἐπιγιγνώμενοι εὐτυχέστεροι ἡμῶν ὑπάρξωσιν.

(1) Ἴδὲ σχετικῶς S. Reinach. Apollo (Histoire des arts plastiques).

XVI

SISMANGESTI
MEGARO

Η ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥΡΚΙΑ
ΚΑΙ ΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ
ΤΟΥ Μ. ΚΕΜΑΛ (*)

Μετά την λήξιν τοῦ Μικρασιατικοῦ Πολέμου, ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας δι' ἀποφάσεως τῆς Μεγάλης Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1923 ἀνεκήρυσσε τὴν Δημοκρατίαν ἐν Τουρκίᾳ, περιορίζουσα τὸν σουλτάνον εἰς τὰ θρησκευτικὰ μόνον καθήκοντά του ὡς ἀνωτάτου ἀρχηγοῦ τῆς Μουσουλμανικῆς Θρησκείας.

Οὕτω, τὸ ἀπὸ τεσσάρων αἰώνων ὑφιστάμενον ἐν Τουρκίᾳ σύστημα τῆς συνενώσεως τῶν δύο ἐξουσιῶν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἐλάμβανε νέαν μορφήν, ἡ δὲ λαϊκὴ ἐξουσία ἐχωρίζετο τῆς θρησκευτικῆς, μέχρις ὅτου τὴν 27ην Φεβρουαρίου 1924 ἐν γενικῇ συνεδριάσει τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως γίνεται ἀποδεκτὴ ἐν μέσῳ χειροκροτημάτων πρότασις τοῦ βουλευτοῦ Σα-

(*) Τὰ εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον ἀναγραφόμενα, ἀνταποκρίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς προσωπικὰς γνώμας καὶ ἐντυπώσεις τοῦ συγγραψαντος, παραμείναντος ἐν Τουρκίᾳ ἐπὶ μακρὸν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ παρακολουθήσαντος ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν δημοκρατικὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς.

Κλίμαξ 1:20.000.000

ΧΑΡΤΗΣ
ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΘΗΚΗΝ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ.

ροῦ-χὰν Βαφσῆ Βέη, περὶ καταργήσεως τῆς χαλιφείας καὶ ἀπελάσεως ὅλων τῶν μελῶν τῆς δυναστείας τῶν Ὀσμανιδῶν, τοῦ ἀξιώματος τοῦ θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ περιερχομένου εἰς τὸ ἠθικὸν πρόσωπον τῆς Μ. Ἐθνοσυνελεύσεως τῆς Ἀγκύρας.

Τὴν νύκτα τῆς 4—5 Μαρτίου 1924 ἐγκατέλιπε τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ τελευταῖος σουλτᾶνος τῶν Τούρκων καὶ τελευταῖος χαλίφης τῶν πιστῶν ἐπὶ τῆς γῆς, Ἀβδούλ Μετζήτ Χὰν Δ', ἀπελαυνόμενος ἔξω τῶν ὁρίων τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας.

Κατόπιν τῶν ὡς ἀνωτέρω πολιτειακῶν μεταβολῶν, ὁ καταστατικὸς χάρτης τῆς Τουρκίας προέβλεπε καὶ καθώριζε διὰ τῶν 105 ἀρθρῶν του τὰ τῆς λειτουργίας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος (1).

Ἡ ἐκδίωξις τοῦ χαλίφου ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ γενικωτέρων μεταρρυθμίσεων.

Ἡ προσκόλλησις εἰς παλαιὰς προλήψεις καὶ δοξασίας, ἡ μοιρολατρικὴ θρησκοληψία τοῦ Τούρκου, ἦσαν αἱ κύριαι αἰτίαι αἵτινες παρεμπόδιζον τὴν πρόοδον αὐτοῦ καὶ τὴν προσ-

(1) Τὸ νέον τουρκικὸν πολίτευμα προβλέπει ὅτι, ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἀσκεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν διὰ τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγομένου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐκλεγομένου παρὰ τοῦ τελευταίου τούτου. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις δικαιούται πάνποτε νὰ ἀσκήῃ ἔλεγχον ἐπὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ καθαιρέσῃ αὐτήν.

Ἡ Μ. Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἀγκύρας περιλαμβάνει βουλευτὰς ἐκλεγομένους οὐχὶ ἀπ' εὐθείας παρὰ τοῦ λαοῦ ὅστις ἐκλέγει μόνον τοὺς πρωτοβαθμίους ἐκλέκτορας, ἀλλὰ παρὰ δευτεροβαθμίων ἐκλεκτῶρων ὑποδεικνυομένων ὑπὸ τῶν πρωτοβαθμίων. Καταφαίνεται εὐκόλως, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἐκλογῶν εἶναι λίαν πρόσφορον εἰς νοθεύσεις τοῦ λαϊκοῦ φρονήματος.

Ἡ σημερινὴ Τουρκία, περιλαμβάνουσα τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην ἔχει ἕκτασιν 727.520 τ. χλμ.

Τελευταία ἀπογραφὴ ἐπαρουσίασε πληθυσμὸν κατὰ τι ἀνώτερον τῶν 13 ἑκατομμυρίων. Ἐν τούτοις παρὰ πολλῶν θεωροῦνται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν πραγματικότητα, τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ ἀντιλαμβανόμενον μόνον εἰς 8—9 ἑκατομμύρια.

Ἐκ τούτων 150 χιλιάδες εἶναι Ἕλληνες, Τούρκοι ὑπῆκοι 80 χιλιάδες Ἰσραηλίται 40 χιλιάδες Ἀρμένιοι καὶ 50 χιλιάδες ξένοι ὑπῆκοι.

Ἡ Τουρκικὴ Δημοκρατία διαιρεῖται διοικητικῶς εἰς 63 Βιλαέτια νομοῦς ὑποδιαιρουμένους εἰς Καζάδες (ἐπαρχίας) καὶ εἰς Νεχέδες (δήμους). Ἐκ τῶν νομῶν τούτων 4 εἶναι τῆς Α. Θράκης καὶ οἱ ὑπόλοιποι τῆς Μ. Ἀσίας

αρμογήν του εἰς τοὺς νεωτέρους πολιτισμούς. Ὁ Μ. Κεμάλ διέγνωσε τὴν ἀσθένειαν καὶ προσπαθεῖ ν' ἀνασύρη τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τὰ ἐρείπια τοῦ τετυφλωμένου καὶ ἀσυγχρόνου μοναρχισμοῦ καὶ νὰ τὴν ἀνυψώσῃ εἰς τὸ ἐπίπεδον ἑνὸς συγχρόνου κράτους.

Μὲ χειρονομίας ἀποφασιστικὰς, μὲ καινοτομίας καὶ μεταρρυθμίσεις πρωτοφανεῖς, προσπαθεῖ νὰ παρασύρῃ εἰς τὸν ἀνακαινιστικὸν δρόμον τοῦ ὀλόκληρον τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος.

Ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς παύει πλέον ν' ἀποτελῇ τὸν συνεκτικὸν κρίκον τῆς νέας Τουρκίας, ὁ Μ. Κεμάλ τὴν θέλει στηριζομένην ἐπὶ δημοκρατικῶν καὶ λαϊκῶν βάσεων. Τὸ « Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου » μεταβάλλεται εἰς « Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης », ἀφαιρεῖται δηλαδὴ ἡ ἰδέα ὅτι ὁ πόλεμος εἶναι διὰ τοὺς Τούρκους μοναδικὸν ἐπάγγελμα τῶν πολιτῶν. Ὁ νασιοναλισμὸς ὑποχωρεῖ εἰς τὴν οικονομικὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴν ἀνόρθωσιν. Οἱ στρατιῶται γίνονται ἄνθρωποι. Οἱ ὑπῆκοοι μεταβάλλονται εἰς πολίτας.

Ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ ἱστορικὴ πόλις τῶν χαλιφῶν, ἡ ἑστία τοῦ μοναρχισμοῦ, καταργεῖται καὶ νέα πρωτεύουσα δημιουργεῖται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας, μακρὰν τῶν ἐπιρροῶν τῶν ξένων δυνάμεων καὶ τῆς καταστρεπτικῆς ἐπιδράσεως τῶν ἱστορικῶν μνημείων τοῦ Ἰσλάμ.

Ὁ Μ. Κεμάλ διακόπτει κάθε δεσμὸν μὲ τὸ παρελθόν, κάθε τι ποὺ ὑπενθυμίζει τὴν στεῖραν εἰς πολιτισμὸν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν.

« Ἐχω τὴν ἀπόφασιν—ἔλεγεν εἰς ἓνα Γάλλον δημοσιογράφον—νὰ ἀφαιρέσω ἀπὸ τοὺς χοιζάδες τὴν καταστρεπτικὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἐνέμοντο ἐπὶ τόσους αἰῶνας. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἓνα σύγχρονον, ἐλεύθερον, καὶ ἀξιοπρεπῆ λαόν, νὰ γυρίζῃ διαρκῶς εἰς τὴν Μέκκαν καὶ νὰ χτυπάῃ καταγῆς τὸ κεφάλι του! » (1).

Καὶ τὰς προθέσεις του αὐτὰς ἔθεσεν ἕξ ἀρχῆς εἰς ἐφαρμογήν.

(1) Ἐφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα » τῆς 26 Ἀπριλίου 1928.

Τὰ τουρκικὰ μοναστήρια (τεκέδες) ἐκλείοντο, τὴν ἰδίαν δὲ τύχην ὑφίσταντο καὶ τὰ ἀπανταχοῦ τῆς Τουρκίας εὐρισκόμενα ἀπειράριθμα θρησκευτικὰ τουρκικὰ σχολεῖα, οἱ περίφημοι μεντρεσέδες, εἰς τοὺς ὁποίους μέχρις ἀκόμη πρὸ ὀλίγου ἦτο παραδεδομένη ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ.

Τὸ φέσι, σύμβολον τοῦ θεοκρατικοῦ πνεύματος καὶ τῶν καθυστερημένων ἰδεῶν, κατηγορεῖτο διὰ νόμου, εἰς μίαν δὲ μόνον ἡμέραν—τὴν ἐπέτειον τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας—ὁ τουρκικὸς λαὸς ὑπεχρεώθη ν' ἀντικαταστήσῃ τὸ ἐρυθροῦν κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μὲ συγχρονισμένον εὐρωπαϊκὸν πῖλον.

Τὸ γιασμάκι καὶ ὁ φερετζές τῶν χανουμισῶν, ἀνήκουσι πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν. Παρεσύρθησαν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸν ἀνακαινιστικὸν κατήφορον τῶν τουρκικῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἡ γυναῖκα ἐξομοιοῦται καθ' ὅλα πρὸς τὸν ἄνδρα, χρησιμοποιεῖται ἀκόμα καὶ εἰς δημοσίας θέσεις.

Τὰ τουρκικὰ καφάσια, πίσω ἀπὸ τὰ κάγκελα τῶν ὁποίων ἡ φαντασία τοῦ Πιερ Λοτὶ ἐπλανᾶτο εἰς τὰς προσφιλεῖς του «ἀπεγοητευμένας», ἀφηρέθησαν θεωρηθέντα ὡς ὑπολείμματα σκοτεινῶν χρόνων καὶ ὡς λίαν ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν ὑγείαν.

Ἡ πολυγαμία ἀπηγορεύθη διὰ νόμου (¹) Τὰ μυστηριώδη σεράγια τῶν πασάδων μὲ τὴν ἄσιατικὴν γλυδὴν, τὰ μεγαλοπρεπῆ χαρέμια καὶ τὸ ποικιλόμορφον ὑπηρετικὸν προσωπικόν, δίδουσι τὴν θέσιν των εἰς συγχρονισμένα καὶ νοικοκυρεμένα σπίτια.

Οἱ τίτλοι καὶ τὰ παράσημα καταργοῦνται. Οἱ βεζύραι, οἱ πασάδες, οἱ μπέηδες, οἱ ἐφρέντιδες καὶ οἱ ἀπειράριθμοι τιτλοῦχοι καὶ μεγιστᾶνες τῆς παλαιᾶς αὐτοκρατορίας, μεταβάλλονται εἰς ἀπλοὺς πολίτας τῆς νέας δημοκρατίας.

(¹) Ἐὰν ἡ πολυγαμία δὲν ἀπηγορεύετο διὰ νόμου, θὰ κατηγορεῖτο πάντως ἀφ' ἑαυτῆς καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων. Κατὰ τὴν γενομένην τελευταίαν ἀπογραφὴν (1927) εὐρέθη ὅτι εἰς 1000 ἄνδρας ἀντιστοιχοῦσιν 1077 περίπου γυναῖκες. Ἐπομένως καὶ ἂν παρέμενεν ἡ πολυγαμία ἐν ἰσχύϊ δὲν θὰ ἐξευρίσκετο πάντως τὸ ἀνάλογον εἰς θήλεα ὕλικόν. Ἡ ἐποχὴ, ἄλλως τε, καθ' ἣν λόγῳ τῶν συνεχῶν πολέμων καὶ τῆς φθορᾶς τῶν ἀνδρῶν ὑπῆρχε περισσεῖα γυναικῶν ἔχει παρέλθει—ὡς τὸ ἐλπίσωμεν τουλάχιστον—ἀνεπιστρεπτί.

Τὸ ἡμερολόγιον, καίτοι θρησκευτικόν, μεταρρυθμίζεται προσαρμογὲν πρὸς τὸ χριστιανικὸν τοιοῦτον τῶν λοιπῶν κρατῶν. Προχωρῶν μάλιστα ἀκόμη περαιτέρω ὁ Κεμάλ, μελετᾷ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς Παρασκευῆς διὰ τῆς Κυριακῆς ὡς ἡμέρας ἀργίας τῶν Τούρκων.

Συνέστησεν ἐπιτροπὴν διὰ νὰ μελετήσῃ τὴν χρησιμοποίησιν ἀντὶ ἀραβικῶν χαρακτήρων εἰς τὴν γραφὴν, λατινικῶν τοιούτων οὖς καὶ ἐπέβαλεν διὰ τελευταίας ἀποφάσεώς του (¹).

Τὸ Κοράνιον ἔπαυσε πλέον νὰ εἶναι ἡ παλαιὰ φυλακὴ τῆς τουρκικῆς σκέψεως καὶ αἱ διατάξεις αὐτοῦ νόμοι τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Εἰς τὸ μέλλον, ὁ εἰσαχθεὶς ἑλβετικὸς κῶδιξ—ὁ κῶδιξ τοῦ μᾶλλον φιλελευθέρου κράτους—θὰ ρυθμίσῃ τὰς σχέσεις τῶν πολιτῶν τῆς νέας δημοκρατίας.

«Γενικῶς ὅλα αἱ δημοσιογραφικαὶ ἔρευναι καὶ αἱ ἐπίσημοι πληροφόρια ἐμφανίζουσι ἀφηνεζόμενον ἕνα νέον λαόν. Τὸ φέσι κατηργήθη, ἡ γυναῖκα ἔβγαλε τὸ γιασμάκι της. Τὸ σπύρι ἀνοιξε τὰ παράθυρά του στὸ δρόμο. Ἐπειράπη τὸ ἄγαλμα. Ἰδρῦθη εἰς τὴν Ἀγκυραν νομικὴ σχολή. Αἱ μηχαναί, οἱ ὑποποτι νεωτερισμοὶ τοῦ μοναρχικοῦ καθεστώτος, εἰσάγονται ἐλεύθερα. Κτίζονται ἐργοστάσια εἰρηνικά. Μεταφράζονται τὰ βιβλία τοῦ Ζήνι. Παρακολουθοῦνται τὰ διεθνή συνέδρια. Ἀναπτύσσονται τὰ δημόσια ἔργα. Ἀνοίγουν τράπεζαι καὶ ὀργανοῦνται ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοί » (²).

Ὁ Μ. Κεμάλ δι' ὅλων του τῶν πράξεων ἀγωνίζεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ θεωρούμενος μέχρι πρό τινος «Ἀνιάτως ἀσθενής» τῆς Ἀνατολῆς, θὰ δυνηθῇ ὑπὸ τὴν ζωογόνον δημοκρα-

(¹) Ἡ κυριωτέρα δυσκολία διὰ τὴν χρησιμοποίησιν λατινικῶν χαρακτήρων εἰς τὴν τουρκικὴν γραφὴν, δὲν παρουσιάζεται εἰς τὴν φθογγικὴν προφορὰν, ἀλλὰ κυρίως διότι θὰ ἔπρεπε νὰ γραφῶσι μὲ τοὺς νέους χαρακτήρας, ἵνα ἀποφευχθῇ ἡ διγλωσσία, ὅλα τὰ μέχρι σήμερον ἐπίσημα ἔγγραφα, συγγράμματα ἱστορικῆς ἢ ἐπιστημονικῆς ἀξίας γεγραμμένα ἤδη τουρκιστί, τὰ ἀρχεῖα τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, καὶ γενικῶς θὰ ἐπαρουσιάζετο μεταφραστικὴ ἐργασία κολοσσιαία ἂν μὴ ἀνέφικτος Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Μ. Κεμάλ εἰσήγαγε τοὺς λατινικοὺς ἀντὶ τῶν ἀραβικῶν χαρακτήρων εἰς τὴν τουρκικὴν γραφὴν ἀπὸ 1ης Δεκεμβρίου 1928.

(²) Ἐφημερὶς «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 26 Ἀπριλίου 1928.

τικὴν αὖραν, ν' ἀναλάβῃ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ν' ἀποκτήσῃ συν-
είδησιν εὐρωπαϊκοῦ κράτους.

Ἄλλ' αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται, ἦτο φυσικὸν νὰ γεννήσω-
σιν ἀντιδράσεις προερχομένας τόσον ἀπὸ τὰς ὑποκινήσεις τῆς
ἀντιπολιτευομένης τὸν Κεμάλ μερίδος, ὅσον καὶ ἀπὸ θρησκευ-
τικὸν φανατισμόν. Ὁ καινοτόμος μεταρρυθμιστὴς δὲν περιε-
φρόνησε μόνον θρησκευτικὰς παραδόσεις ὀλοκλήρων αἰώνων,
ἀλλὰ δὲν ἐδίστασε προσέτι νὰ πλήξῃ σκληρῶς τὰ ἐμπόδια ἅτινα
παρενεβάλλοντο εἰς τὸν ἀνακαινιστικὸν του δρόμον.

Ἡ ἐκδίωξις ἄλλως τε τοῦ χαλίφου, τὸ κλείσιμον τῶν
θρησκευτικῶν σχολῶν καὶ τῶν τουρκικῶν μοναστηρίων, δὲν
ὑπῆρξαν πλήγματα ἐναντίον τῆς Μουσουλμανικῆς Θρησκείας
ἀπὸ θεωρητικῆς μόνον ἀπόψεως, ἀλλὰ εἶχον καὶ τὰς πρακτι-
κὰς αὐτῶν συνεπείας.

Χιλιάδες μοναχῶν καὶ ἱερωμένων, διαβιούντων ἐπὶ μακρὰ
ἔτη ἐν ῥαστώνῃ καὶ ῥαθυμίᾳ εἰς τὰ κλεισθέντα θρησκευτικὰ
ιδρύματα ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς δρόμους ἄνευ ἐργασίας, πένη-
τες δὲ καὶ γυμνητεύοντες περιέρχονται τὰς τουρκικὰς πόλεις
καὶ χωρία, ἰδίᾳ τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν—ὅπου ἡ ἀμάθεια
τοῦ ὄχλου ὑποβοηθεῖ τὸ ἔργον τῶν—φορεῖς καὶ ἀπόστολοι
τῆς ἐναντίον τοῦ Κεμάλ προπαγάνδας.

Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τῶν δὲν ἤργησαν νὰ
φανῶσιν.

Οἱ Κοῦρδοι τῶν ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μ. Ἀσίας
ὑψωσαν πρῶτοι τὴν σημαίαν τῆς ἀνταρσίας εἰς τὴν περιφέ-
ρειαν τοῦ Γκέντζ (¹) κατὰ Φεβρουάριον 1925.

Τὰ αἷτια τοῦ κινήματος δέον ν' ἀποδοθῶσι καθαρῶς εἰς
τὸν θρησκευτικὸν φανατισμόν, διότι διαθέσεις χωριστικαὶ τῶν
Κούρδων ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους καὶ ἐὰν ὑφίστανται,
ἀποκρύπτονται ἐπιμελῶς, πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον, οὐδὲ αἱ
καταγγελθεῖσαι παρὰ τοῦ τουρκικοῦ τύπου, ἔξωθεν ὑποκινή-
σεις, ἦτο δυνατὸν νὰ θέσωσι μόναι ἐν ἐπαναστάσει ὀλοκλή-

(¹) Γκέντζ. Κομόπολις κειμένη βορείως τῆς Διαρβεκίρης.

ρους έπαρχίας περιλαμβανούσας πληθυσμὸν προσεγγίζοντα τὸ ἑκατομμύριον

Τοσαύτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἔκτασις τοῦ κινήματος ὥστε ἡ κυβέρνησις τῆς Ἀγκύρας ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρατεύσῃ πέντε ἡλικίας, νὰ κινητοποιήσῃ καὶ ἀποστείλῃ ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν ὑπὲρ τὰς 100 χιλιάδας στρατοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐχρειάσθησαν ὀλόκληρον ἑξάμηνον διὰ τὴν τελείαν καταστολὴν τοῦ κινήματος (ἀρχαὶ Φεβρουαρίου—τέλος Ἰουνίου 1925).

Τὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως κατὰ τῶν στασιαστῶν—ὡς τοὺς ἐχαρακτήρισεν αὕτη—ὑπῆρξαν παραδειγματικῶς σκληρά.

Κατὰ δεκάδας ἤχθησαν εἰς τὴν ἀγχόνην οἱ λαβόντες μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν, οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν, ἀκόμη καὶ οἱ θεωρηθέντες ὡς ὑποβοηθήσαντες τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς ἀνοχῆς των.

Δύο εἰδικὰ δικαστήρια συγκροτηθέντα ἐκτάκτως, περιήρχοντο τὰς τουρκικὰς ἐπαρχίας καταδικάζοντα ἀθρόως εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον (').

Τὸ θέαμα αἰωρουμένων πτωμάτων κατέστη συχνότατον ἐν Τουρκίᾳ. Εἰς μίαν μόνην κωμόπολιν, τὴν Διαρβεκίρην, ἀπηγχονίσθησαν τὴν ἰδίαν νύκτα 42 καταδικασθέντες τὴν ἡμέραν εἰς θάνατον, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος Κοῦρδος φύλαρχος Ἀλῆ Σαῖτ.

Τὰ τεσσαράκοντα δύο ἐκεῖνα αἰωρούμενα πτώματα πρὸ τῆς βορείας πύλης τῆς Διαρβεκίρης, διὰ τῆς ὁποίας πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἶχον εἰσέλθει νικηταὶ οἱ ἐπαναστάται διὰ νὰ καταλάβωσι τὴν πόλιν, ἀπετέλεσαν τὸν τραγικὸν ἐπίλογον τῆς ὑποθέσεως ταύτης.

Ἄλλ' ἡ βιαία καταστολὴ τοῦ κουρδικοῦ κινήματος ἐὰν ὑπῆρξεν ἐπιτυχία ἐξυψωτικὴ τοῦ γοήτρου τῆς κυβερνήσεως Ἰσμέτ, ἥτις διεδέχθη ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς ἐπαναστάσεως τῶν

(') Τὰ δικαστήρια ταῦτα συγκροτοῦνται ἐκτάκτως ἀπὸ βουλευτὰς καὶ λαμβάνουσι τὸ ὄνομα «δικαστήρια τῆς Ἀνεξαρτησίας». Τὰ συσταθέντα τότε δικαστήρια Ἀγκύρας καὶ Διαρβεκίρης κατεδίκασαν εἰς διάστημα ὀλίγων μηνῶν 196 ἄτομα εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον ἐξ ὧν ἀπηγχονίσθησαν 125 τῶν λοιπῶν δικασθέντων ἐρήμην.

Κούρδων τὴν κυβέρνησιν Φετχῆ, θεωρηθεῖσαν τότε μετριοπαθῆ, ὑπῆρξεν ἐν τούτοις ἀρκετὰ συγκλονιστικὴ τοῦ κεμαλικοῦ καθεστῶτος καὶ εἶχεν ὡς συνέπειαν ὥστε ἡ ὑπολανθάνουσα κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτοῦ ἀντίδρασις νὰ παρουσιασθῆ πλέον ὑπὸ μορφήν περισσότερον συγκεκριμένην.

Μετὰ τὸ κίνημα, ἡ ἀντιπολίτευσις ἐν τῇ τουρκικῇ ἐθνοσυνελεύσει τὴν ὁποίαν ἀπετέλεσαν ὀπαδοὶ καὶ φίλοι ἄλλοτε τοῦ Μ. Κεμάλ, ἐτάσσετο ἤδη ἀναφανδὸν ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως Ἰσμέτ, ὅταν αὕτη μετὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐλάμβανε βίαια μέτρα, διατάξασα σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ κλείσιμον τῶν καθ' ἅπασαν τὴν Τουρκίαν πολιτικῶν λεσχῶν τοῦ νέου ἀντιπολιτευομένου κόμματος κληθέντος «Προοδευτικοῦ».

Αἱ θελήσασαι ν' ἀντιπολιτευθῶσι τὴν κυβέρνησιν ἐφημερίδες ἐπαύοντο διὰ παντός, μὴ ἐπιτραπείσης μέχρι σήμερον τῆς ἐπανεκδόσεώς των.

Τὸ «Προοδευτικὸν Κόμμα» ἀπετελέσθη ἀπὸ παλαιοὺς συνεργάτας τοῦ Κεμάλ, μεταξὺ τῶν ὁποίων κυριώτεροι ἦσαν οἱ Κιαζήμ Καρᾶ Μπεκήρ, Ρεφέτ, Ἄδνάν, Τζαμπολάτ, Τζαφέρ Ταγιάρ καὶ ἄλλοι ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ στοιχεῖα τινὰ τοῦ ἄλλοτε Νεοτουρκικοῦ Κόμματος τῆς «Ἐνώσεως καὶ Προόδου».

Παρὰ τὰ ληφθέντα ἐν τούτοις ἔκτακτα μέτρα, ἡ ἀντίδρασις κατὰ τοῦ Κεμάλ ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη καὶ πλεῖστα ὅσα κρούσματα ἀνταρσίας ἐπηκολούθησαν τὴν κατασταλεῖσαν κουρδικὴν ἐπανάστασιν. Εἰς Σεβάστειαν, Ἐρζερούμ, Ριζοῦντα, Μαράς, Ὀρδοῦ, Τραπεζοῦντα, Ἀϊδίνιον, καὶ Τσεσμέ, ἐσημειώθησαν κινήματα, δευτερευούσης βεβαίως σημασίας, ἀλλὰ πολυτάκις κατασταλέντα μὲ αἵματηρὰς συνεπειάς.

Ἡ ἀνακαλυφθεῖσα προσέτι τὸ θέρος τοῦ 1926 μεγάλη κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Μ. Κεμάλ συνωμοσία, δεικνύει ὅτι τὸ ἠφαίστιον τῆς ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ σημερινοῦ καθεστῶτος ἐξακολουθεῖ εἰσέτι ὑφιστάμενον ἐν Τουρκίᾳ καὶ μάλιστα μὲ κρατηρᾶς ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ καὶ δράσει (').

(') Συνεπείᾳ τῆς ἀνακαλυφθείσης συνωμοσίας κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον μεταξύ

Παρ' ὄλην ἐντούτοις τὴν παρουσιαζομένην ἀντίδρασιν, παρὰ τὰς συναντωμένας μεγίστας δυσχερείας, ὁ τολμηρὸς μεταρρυθμιστὴς τῆς Ἀγκύρας ἐξακολουθεῖ ἀπτόητος τὸν χαραχθέντα ἀνακαινιστικὸν δρόμον του.

Ὁ Μ. Κεμάλ ἔχει βεβαίως τὴν δλότητα τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ προσκειμένην εἰς αὐτόν· ἀλλὰ κατανοεῖ καλῶς ὅτι ἐὰν μὲ τὰς λόγχας εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπιβληθῇ τις, εἶναι ὅμως ἀπείρως δυσκολώτερον νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν λογχῶν, πολλῶ δὲ μᾶλλον νὰ στηρίξῃ δι' αὐτῶν τὸ κολοσσιαῖον ἔργον τὸ ὁποῖον ἀνέλαβε. Διὰ τοῦτο ἡ προσοχὴ τοῦ κυβερνήτου τῆς σημερινῆς Τουρκίας στρέφεται τὴν στιγμὴν αὐτὴν πρὸς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. Καὶ ἡ νεότης, τὸ μέλλον τῆς Τουρκίας τῆς ἐπαύριον, προπαρασκευάζεται ἐπ' αὐτῆς δὲ ὁ Κεμάλ θὰ στηρίξῃ ἀσφαλῶς τὰς καλλιτέρας του ἐλπίδας διὰ τὴν εὐόδοσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου του.

«Τουρκικὴ νεολαία, φωνάζει εἰς ὅλας τὰς δημοσίας ἀγορεύσεις του, τὸ κυριώτερον καθήκον σου εἶναι νὰ ἀμύνεσαι ὑπὲρ τοῦ δημοκρατικοῦ καθεστώτος καὶ νὰ τὸ καταστήσῃς αἰώνιον».

Καὶ οἱ σπουδασταὶ τῆς σημερινῆς Τουρκίας, κατὰ τὸ πλεῖστον, διάκεινται συμπαθῶς πρὸς τὸ συντελούμενον ἔργον καὶ ἀποβλέπουσι μετ' ἐμπιστοσύνης εἰς τὸν ἐθνικιστὴν στρατηγὸν τοῦ πολέμου καὶ τὸν πολιτικὸν νεωτεριστὴν τῶν παραβολωτέρων κοινωνικῶν μεταρρυθμίσεων.

Ἄλλ' ἡ ὀλιγαρχία αὕτη τῶν σημερινῶν σπουδαστῶν, τῶν μορφωμένων τάξεων τῆς ἐπαύριον, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὰς μεγάλας μάζας ἢ μήπως καταποντισθῇ καὶ αὕτη εἰς τὸ πέλαγος τῆς ὀπισθοδρομικότητος καὶ τῶν καθυστερημένων παραδόσεων ἐκείνων;

ἄλλων καὶ διάφοροι πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐν οἷς ὁ Τζαβὴτ καὶ ὁ Τζαμπολάτ, πρόην ὑπουργοὶ Ἐπίσης ἢ συνωμοσία αὕτη ἔδωκεν εἰς τὸν Μ. Κεμάλ τὴν προσχηματικὴν εὐκαιρίαν νὰ διαλύσῃ ὀλίγον ἀργότερον τὴν ἐθνοσυνέλευσιν καὶ προκηρύξας ἐκλογὰς μετὰ ἔτος περίπου, ἐπέτυχε ὥστε ἡ σημερινὴ ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἀγκύρας ν' ἀποτελεσθῇ ἀποκλειστικῶς ἐκ φίλων του, προσκειμένων ἀπολύτως εἰς τὸ ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον ἀλλὰ καὶ πραγματικὴν προεδρείαν του «Λαϊκὸν Κόμμα».

Διότι ἡ ψυχὴ τῶν πλείστων ἐκ τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς Τουρκίας εἶναι συνυφασμένη μὲ παραδόσεις καὶ θεσμοὺς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους πρὸς τὰς εἰσαγομένας καινοτομίας. Καὶ ὁ φανατισμὸς τοῦ ἀπολιτίστου ὄχλου κεντρίζεται περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀσκουμένην θρησκευτικὴν προπαγάνδαν ὑπὸ τῶν ἐκμεταλλευτῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Ἐναντίον δὲ τοῦ φανατισμοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀντιδράσεως οἱ κυβερνῆται τῆς σημερινῆς Τουρκίας ἀναγκάζονται πολλάκις νὰ λαμβάνωσι μέτρα παροϊμιωδῶς σκληρὰ διὰ νὰ κατορθώσωσι νὰ ἐπιβάλωσι τὸ μεταρρυθμιστικὸν πρόγραμμα αὐτῶν.

Θὰ κατορθώσωσιν ὅμως μέχρι τέλους νὰ ἐπιβληθῶσι καὶ νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸ ὑπὸ αὐτῶν ἀναληφθὲν ἀνακαινιστικὸν ἔργον; Ἡ μήπως, ἡ δύναμις τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν κατορθώσῃ ν' ἀνατρέψῃ μίαν ἡμέραν τὸ πολιτικὸν συγκρότημα τῆς Ἀγκύρας, νὰ θάψῃ ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτοῦ τοὺς ἀρχηγούς του καὶ νὰ ῥίψῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὸν ἐλβετικὸν κώδικα καὶ τὰς ἄλλας νεωτεριστικὰς ἀρχὰς καὶ ιδέας τοῦ Μ. Κεμάλ;

Καὶ τότε, οὐδόλως παράδοξον ἐὰν ἐπὶ τῶν κεμαλικῶν ἐκείνων ἐρειπίων ῥίψῃ καὶ πάλιν τὰς ὠχρὰς τῆς ἀκτίνας, ἡ ἀπὸ αἰώνων εὕρισκομένη εἰς τὴν δύσιν τῆς σουλτανικῆ τουρκικῆ ἡμισέληνος.

SISMANOGLIO
MEGARON

SISMANOGLIO
MEGARÒ

